ኢትዮጵያ፡- የ2015 የሰብዓዊ መብት ሪፖርት

አጭር ማጠቃለያ

ኢትዮጵያ በፌዴራላዊ ሥርዓት የምትመራ አገር ነች፡፡ አራት ብሔርን መሰረት ያደረጉ ፓርቲዎች ተቀናጅተው የመሠረቱት የኢትዮጵያ ሕዝቦች አብዮታዊ ዴሞክራሲያዊ ግንባር (ኢሕአዴግ) የመንግሥት ስልጣንን ተቆጣጥሯል፡፡ ግንቦት 16 ቀን 2007 ዓ.ም. በተካሄደ ብሔራዊና ክልላዊ ምርጫ ሕግ አውጪ አካል ለሆነው የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ምርጫ ተካሄደ፡፡ ኢሕአዴግ እና አጋር ድርጅቶች ያሉትን 547 የፓርላማ መቀመጫዎች ሙሉ በሙሉ በማሸነፍ በተከታታይ ለአምስተኛ ጊዜ የአምስት ዓመት የሥራ ዘመን በሥልጣን ላይ መቆየት ችለዋል፡፡ መስከረም 24 ቀን 2008 ዓ.ም. የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ኃይለማርያም ደሳለኝን በጠቅላይ ሚኒስትርነት መረጣቸው፡፡ መንግሥት የጣለው ገደብ ገለልተኛ አካላት ምርጫውን እንዳይታዘቡ አድርጓል፡፡ ምርጫውን እንዲታዘብ የተፈቀደለት ብቸኛው ዓለም አቀፍ ተቋም ወይም ድርጅት የአፍሪካ ሕብረት ሲሆን፤ እርሱም ምርጫው የተረጋጋ፣ ሰላማዊና ተአማኒ ነው በማለት ገልጾታል፡፡ አንዳንድ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ምርጫው ከመካሄዱ በፊት ለነፃና ፍትሃዊ ምርጫ ሁኔታዎች አልተመቻቹም ብለዋል፡፡ መንግሥት ኢ-ፍትሃዊ ስልቶችን በመጠቀም፤ የተቃዋሚ ፓርቲ ዕጩዎችንና ደጋፊዎቻቸውን በማስፈራራት፣ ከምርጫው በኋላም ሆነ በፊት የኃይል እርምጃዎችን ወስዶ የስድስት ሰዎችን ህይወት ለህልፈት መዳረጉን ሪፖርቶች ጠቁመዋል፡፡ በአጠቃላይ የጸጥታ ኃይሎች ተጠሪነት ለሲቪል ባለስልጣናት ቢሆንም፤ በክልል የሚገኙ የፖሊስ አባላት፣ የሶማሌ ክልል ልዩ ፖሊስ እና የአካባቢ ሚሊሻዎች አልፎ አልፎ በራሳቸው ሲንቀሳቀሱ ታይተዋል፡፡

በጣም ጎልተው የታዩ የሰብዓዊ መብት ችግሮች የተቃዋሚ ፓርቲ አባላትንና ደጋፊዎችን፤ እንዲሁም ጋዜጠኞችን ማዋከብና ማስፈራራት ሲሆኑ፤ በተጨማሪም የፀጥታ ኃይሎች በታሳሪዎች ላይ ይፈጽሟቸዋል የተባሉ የማሰቃየት ተግባራት፣ ድብደባ፣ መብት መጣስ እና ፖለቲካዊ መነሾ ያላቸውን ክሶች መመሥረት ይገኙባቸዋል፡፡

ሌሎች የሰብኣዊ መብት ችግሮች የጸጥታ ኃይሎች በእስረኞች ላይ ይፈጽሟቸዋል የተባሉ የዘፈቀደ ግድያዎች፣ ማሰቃየት ፣ ድብደባ፣ ማዋከብ እንዲሁም እጅግ የከፋ አንዳንዴም ለሕይወት አስጊ የሆነ የማረሚያ ቤት ሁኔታ፣በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥር ማዋል እና ማሰር፤ ያለ ክስ ማሰር እና ከፍርድ ሒደት በፊት ለተራዘመ ጊዜ አስሮ ማቆየት፤ ደካማ፣ የተጨናነቀ እና በፖለቲካ ተጽዕኖ ስር የወደቀ ፍርድ ቤት፣ ሕገ-ወጥ ፍተሻን ጨምሮ የዜጎችን ግላዊ መብቶች መጣስ፣በመንግስት የሰፈራ መርሃግብር አፈጻጸም ወቅት ተፈጸሙ የተባሉ የመብት ጥሰቶች፣ በኅትመትና ኢንተርኔት መገናኛ ብዙሃን ላይ

መደረግ የቀጠሉ ክልከላዎችን ጨምሮ ሃሳብን በመግለጽ ነፃነት ላይ የተደረጉ ክልከላዎች፤ በአካዳሚያዊ ነጻነት ላይ የተደረጉ ክልከላዎች፤ በመሰብሰብ በመደራጀት እና ከቦታ ቦታ በመንቀሳቀስ ነጻነት ላይ የተጣሉ ገደቦች፣ በሃይማኖታዊ ጉዳዮች ጣልቃ የመግባት ሁኔታዎች፤ ዜጎች መንግስታቸውን መቀየር የሚችሉበትን አቅም መገደብ፤ በፖሊስ፣ በአስተዳደር ኃላፊዎች እና በፍርድ ቤቶች የሚፈጸም ሙስና፤ አመጽ እና በሴቶች ላይ የሚደርስ ማህበራዊ መድልኦ እንዲሁም የሕጻናት መብት ጥሰት፤ የሴት ልጅ ግርዛት፤ ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር፤ በአካል ጉዳተኞች ላይ የሚደርስ ማህበራዊ መገለል፤ አነስተኛ የሕዝብ ብዛት ባላቸው ጎሳዎች መካከል የተነሱ ግጭቶች፤ ባላቸው ወሲባዊ ዝንባሌ የተነሳ እና ኤች አይ ቪ/ ኤድስ በደማቸው የሚገኝ ሰዎችን ማግለል፤ በሰራተኛ መብቶች ላይ የተጣሉ ገደቦች፣ የግዳጅ ስራ፣ እንዲሁም ሕፃናትን በግዳጅ ማሠራትን ጨምሮ የሕፃናት ጉልበት ብዝበዛን ያካትታሉ።

አጥፊዎችን ሕግ ፊት ያለማቅረብ ችግር ነበር። በአንዳንድ አጋጣሚዎች ካልሆነ በስተቀር፣ መንግስት ከሙስና ውጪ ጥፋት የፈጸሙ ባለስልጣናት ላይ ክስ የመመስረትም ሆነ የመቅጣት እርምጃ አልወሰደም።

ክፍል አንድ - የሰው ልጅን ክብር መጠበቅ፣ ከሚከተሉት ነጻ የመሆን መብቶችን ጨምሮ፣

ሀ. በዘፈቀደ ወይም ከሕግ ውጪ ሕይወትን ማጥፋት

የጸጥታ ኃይሎች የዘፈቀደ ወይም ሕገ-ወጥ ግድያዎችን እንደፈጸሙ ተነግሯል።

የምርጫ ዘመቻ ከተጠናቀቀበት ግንቦት 13 አንስቶ የምርጫ ውጤት ይፋ እስከተደረገበት ሰኔ 15 ቀን 2007 ዓ.ም. ተቃዋሚ ፓርቲዎች አንድ የሰማያዊ ፓርቲ አባልን ጨምሮ ስድስት አባላት መገደላቸውን ገልጸዋል። ግድያዎቹ የተፈጸሙት በደቡብ ብሔሮች፣ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል፣በኦሮሚያ፣በአማራና በትግራይ ክልሎች ነበር። ከተገደሉት መካከል የአንድ የግል ተወዳዳሪ ደጋፊ የሚገኝበት ሲሆን፤ አንድ የሰማያዊ ፓርቲ አባልና የአራት የተለያዩ ፓርቲዎች ውህደት የሆነው የመድረክ ፓርቲ አራት አባላት ይገኙባቸዋል። የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽንና የኢትዮጵያ ፖሊስ ኮሚሽን በነዚህ ግድያዎች ዙሪያ ምርመራ አካሂደው ከፖለቲካ ጋር ተያያዥነት የላቸውም ብለዋል።

ብሔራዊ ምርጫው ግንቦት 16 ቀን ከተጠናቀቀ በኋላ ብዙም ሳይቆይ በደቡብ ክልል በሐመር ወረዳ ነዋሪዎችና በጸጥታ ኃይሎች መካከል በተፈጠረ ግጭት 48 የሚሆኑ ሰዎች ለህልፈተ-ህይወት መዳረጋቸው ተገልጿል። በግጭቱ ዙሪያ በቀረበው ሪፖርት መሠረት የአካባቢው ማህበረሰቦች በኢኮኖሚ ረገድ ተጠቃሚ አለመሆናቸውና መገለላቸው፣በመንግሥት የገንዘብ

ድጋፍ ለሚገነቡ የስኳር ፋብሪካዎች መጠነ-ሰፊ የሆነ የግጦሽ መሬት መቀማታቸው እና በአደን ላይ የተጣሉ እገዳዎች እንደ ዋና ዋና መንስኤዎች ተጠቅሰዋል።

ግንቦት 5 እና 6 ቀን 2007 ዓ.ም. የጸጥታ ኃይሎች በሰላማዊ ሰልፈኞች ላይ ተኩስ በመክፈት ስድስት ሰዎችን እንደገደሉና ሌሎች በርካቶችን እንዳቆሰሉ ሪፖርቶች አመልክተዋል። ሰላማዊ ሰልፈኞቹ እርምጃው የተወሰደባቸው በአማራ ክልል ሰሜን ጎንደር ዞን በጭልጋ ወረዳ ባልተፈቀደ ሰላማዊ ሰልፍ ላይ ተሳትፈዋል በሚል ነበር። የቅማንትን ብሔረሰብ የሚወክል የአንድ አነስተኛ የፖለቲካ ፓርቲ ደጋፊዎች የገዢው ፓርቲ አካል የሆነው ብሔረ አማራ ዴሞክራሲያዊ ንቅናቄ ምርጫውን ሙሉ በሙሉ አሸንፏል መባሉን አልተቀበሉም።

ህዳር 9 ቀን 2008 ዓ.ም. የኦሮሚያ ክልል ተማሪዎች የአዲስ አበባን በዙሪያው ወደሚገኙ የኦሮሚያ ክልል አካባቢዎች መስፋፋት በመቃወም ሰልፍ ማካሄድ ጀመሩ። ከዚያም ይህ የአዲስ አበባ ማስተር ፕላን በመባል የሚታወቀው መዲናዋን የማስፋፋት ዕቅድ ተቃውሞ በኦሮሚያ ክልል ወደሚገኙ ትናንሽ ከተሞችና መንደሮች ሳይቀር ተስፋፋ። በአንዳንድ አካባቢዎች በሰላማዊ ሰልፈኞችና ከመጠን ያለፈ ኃይል ተጠቅመዋል በተባሉ የጸጥታ ኃይሎች መካከል በተፈጠረ ግጭት የፖሊስ መኮንኖችና ሰላማዊ ሰልፈኞች ተገድለዋል። እስከ ዓመቱ መጨረሻ ድረስም በኦሮሚያ ክልል የሚካሄደው የተቃውሞ ሰልፍና የጸጥታ ኃይሎች የሚወስዱት የኃይል እርምጃ ቀጥሏል።

በጥቅምት ወር 2007 ዓ.ም. የታጠቁ አካላት በጋምቤላ ክልል 126 የፖሊስ አባላትንና ሲቪሎችን ገድለዋል። ግጭቱ የተከሰተው በመዥንግር ብሔረሰብ አባላትና በሀገሪቱ ብሔራዊና የአካባቢ የጸጥታ ኃይሎች መካከል ነበር። በታኅሣሥ ወር 2007 ዓ.ም. ባለሥልጣናት የክልሉ መንግሥት አካላትን ጨምሮ 46 ግለሰቦች ያሉበት ስብስብ የሽብር ጥቃት አድርሳችኋል በሚል በፀረ-ሽብር ሕጉ አማካይነት ክስ ተመሥርቶባቸዋል። እስከ ዓመቱ መጨረሻ ድረስ የክስ ሂደቱ ቀጥሎ ነበር።

ለ. የሰዎች መሰወር

ከዚህ ቀደም ከነበሩት ዓመታት በተሻለ በዚህ ዓመት በጸጥታ ኃይሎች እና አማጺ ቡድኖች መካከል የተነሱ ግጭቶችን ተከትሎ የሰላማዊ ዜጎች መሰወርን የሚገልጹ ሪፖርቶች እምብዛም አልነበሩም። ተቃዋሚ የፖለቲካ ፓርቲዎች የግንቦት 16ቱን ብሔራዊ ምርጫ ተከትሎ አባሎቻቸውና ታዛቢዎቻቸው

እንደተሰወሩ የገለጹ ቢሆንም፤ የኢትየጵያ ሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን ከነዚህ ግለሰቦች መካከል የተወሰኑትን ማግኘቱን አመልክቷል። አብዛኞቹ ተሰውረዋል የተባሉ ግለሰቦች ወደ ኬንያ ተሰደው ነበር። የማረሚያ ቤቶች አስተዳደር የእስረኞች አያያዝ ደካማ በመሆኑ አንዳንድ የቤተሰቦች የታሰሩ አባሎቻቸውን ማግኘት አለመቻላቸውን ገልጸዋል።

ሐ. ማሰቃየት እና ሌላ ጭካኔ የተሞላበት፣ ኢ-ሰብአዊ፣ ወይም ሰብአዊ ክብርን የሚያዋርድ አያያዝ ወይም ቅጣት

ሕገ-መንግሥቱ እና ሕጉ እንዲህ ያሉ ተግባራትን (ማሰቃየትን እና ማንገላታትን) የሚከለክሉ ቢሆንም፤ የጸጥታ ኃይሎች በእስር ላይ ያሉ ሰዎችን እንዳሰቃዩ አልያም በደል እንዳደረሱባቸው ሪፖርቶች አመልክተዋል።

በየካቲት ወር ከዞን 9 ጦማርያን አንዱ የማረሚያ ቤቱ ጠባቂ እንደደበደበውና ሌሊቱን ሙሉ የፍጥኝ አስሮ አሳድሮኛል የሚል ክስ አቅርቧል። የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽንና አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ጉዳዩን በጥልቀት መርምረውታል። የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የማረሚያ ቤት ኃላፊዎችን ጠርቶ ተከሳሽ በፍርድ ቤት አሠራር መሠረት አቤቱታውን በጽሑፍ እንዲያቀርብ ቢጠይቅም፤ተከሳሹ ይህንን የፍርድ ቤት ትዕዛዝ ሳያሟላ ቀርቷል።

አዲስ አበባ በሚገኘው ማዕከላዊ የፖሊስ ወንጀል ምርምራ ዋና መሥሪያ ቤት፣ መርማሪ ፖሊሶች [በቁጥጥር ሥር የዋሉ እስረኞች] ጥፋተኝነትን እንዲያምኑ ለማድረግ አዘውትረው ድብደባ እንደሚፈጽሙና ሥነልቦናዊ ጫና እንደሚያሳድሩ ከተለያዩ ምንጮች የተገኙ ተአማኒነት ያላቸው ዘገባዎች ያመለክታሉ። በእነዚህ ዘገባዎች መሠረት መርማሪዎች እስረኞች ጥፋተኝነታቸውን እንዲያምኑና የሚፈልጓቸውን መረጃዎች እንዲሰጧቸው ድብደባ ፈጽመዋል፤ኤሌክትሪክ በመጠቀም አሰቃይተዋቸዋል። ሂዩማን ራይትስ ዎች የተሰኘው መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት በማዕከላዊ ማሰቃየትን ጨምሮ ጥሰቶች እንደተፈጸሙ ሪፖርት አድርጓል። ድርጅቱ በ2006 ዓ.ም. ባወጣው ሪፖርት በዚሁ ማዕከል ድብደባዎች፣ አስጨናቂ አያያዞች ማለትም የታሳሪዎችን እጅ ከኮርኒስ ጋር አስሮ ማንጠልጠል፣ ለረዥም ጊዜ በካቴና አስሮ ማቆየት፣ ታሳሪዎች ላይ ውሃ ማፍሰስ፣ የቃል ማስፈራሪያዎች እና ለብቻ ማሰር እንደሚፈጸሙ ገልጧል። አንዳንድ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በጣም ውስን የሆነ ፈቃድ ቢሰጣቸውም፤ ባለሥልጣናት የዲፕሎማቲክ ማኅበረሰብ አባላት እና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የማዕከላዊ ወንጀል ምርመራ ቢሮን እንዳይጎበኙ መከልከላቸውን ቀጥለዋል።

የዚህ ዓይነቱ የግፍ አያያዝ በብዛት የሚፈጸመው በፌዴራል ማረሚያ ቤቶች ሳይሆን፤እንደማዕከላዊና ፖሊስ ጣቢያዎች ባሉ ሌሎች ማቆያዎች ነው፡፡

በሺዎች የሚቆጠሩ መንግሥት የሽብርተኝነት ክስ የመሠረተባቸው የኦሮሞ ብሔረሰብ አባላት በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥር እንዲውሉ ተደርጓል፤ አንዳንዶም ስቃይ ደርሶባቸዋል፡፡

የማረሚያ ቤቶች እና የማቆያ ማዕከላት ሁኔታ

ማረሚያ ቤቶች እና የቅድመ-ክስ ሒደት ማቆያ ማዕከላት ይዞታ በአስከፊ ደረጃ ላይ የሚገኝ እና በአንዳንድ ሁኔታዎችም ለሕይወት አስጊ እንደሆነ ነው፡፡ በማቆያ ማዕከላትና በፖሊስ ጣቢያዎች ባለስልጣናት በእስረኞች ላይ ድብደባ እንደሚፈጽሙና ስቃይ እንደሚያደርሱ የሚገልጹ በርካታ ሪፖርቶችም ቀርበዋል፡፡ በአንዳንድ ሁኔታዎች ድብደባውን ተከትሎ እስረኞች በቂ የሕክምና ክትትል አይደረግላቸውም፡፡

አገሪቱ ስድስት የፌደራል እና 120 የክልል ማረሚያ ቤቶች ነበሯት፡፡ አንድ ሀገር በቀል መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት ከሌሎች እስር ቤቶች በእጅጉ የሚሻሉ ሞዴል እስር ቤቶችን በአዳማ፣ በመቀሌ፣በደራሼ እና በአዋሳ ከተሞች አቋቁሞ አስረክቧል፡፡ ዴዴሳ፣ ብር ሸለቆ፣ ጦላይ፣ ሆርማት፣ ብላቴ፣ ታጠቅ፣ ጂጂጋ፣ ሆለታ እና ሰንቀሌ የሚገኙትን ጨምሮ በመላ አገሪቱ በርካታ ይፋዊ ያልሆኑ የማቆያ ማዕከላት አሉ፡፡

ክስ ከመመስረቱ በፊት ተጠርጣሪዎች ፖሊስ ጣቢያዎች ውስጥ በሚገኙ ማቆያ ቤቶች የሚታሰሩ ሲሆን፤ በነዚህ ማቆያ ማዕከላት ያለው አያያዝም ከቦታ ቦታ ይለያያል፡፡ በፖሊስ ጣቢያዎች የቅድመ ክስ እስር ሂደትን በተመለከተ በወጡ ሪፖርቶች መሰረት በማቆያ ቤቶቹ የንጽሕና መጓደል፣ እንዲሁም ፖሊስ በእስር ላይ ባሉ ሰዎች ላይ ድብደባ እንደሚፈጽም ያመለክታሉ፡፡

<u>አካላዊ ይዞታ፡-</u> ወጣት አጥፊዎች አልፎ አልፎ ከአዋቂዎች ጋር የሚታሰሩ ሲሆን፣ በአጠቃላይ ወንድ እና ሴት ታራሚዎች የተለያየ ቦታ ይታሰራሉ፡፡

በማረሚያ ቤቶች በተለይ በመኝታ ቦታዎች አስከፊ የሆነ መጨናነቅ ማየት የተለመደ ነው፡፡ መንግሥት ለአንድ እሥረኛ ለምግብ፣ ለውሃ እና ለጤና እንክብካቤ በቀን ዘጠኝ ብር ገደማ

መድቧል፡፡ የገንዘቡ መጠን ከቦታ ቦታ ልዩነት ልዩነት ነበረው፡፡ ብዙ እስረኞች ይህን ከመንግሥት የተመደበላቸውን ገንዘብ የቤተሰብ አባላት በሚያቀብሏቸው የዕለት ምግብ ወይም በአካባቢው ካሉ ሻጮች በሚገዙት ምግብ ይደጉማሉ፡፡ በፌደራል ማረሚያ ቤቶች የሚሰጠው የህክምና አገልግሎት አስተማማኝ አይደለም፡፡ በክልል ማረሚያ ቤቶች የሕክምና አገልግሎት የለም በሚባል ደረጃ ላይ ይገኛል፡፡ እንደአብዛኛው የአገሪቱ ዜጋ ሁሉ እስረኞችም የመጠጥ ውሃ የማግኘት ችግር አለባቸው፡፡ የውሃ እጥረት ለንጽህና መጓደል መንስዔ ሆኗል፤ አብዛኛዎቹ ማረሚያ ቤቶችም የመፀዳጃ ቦታ ችግር አለባቸው፡፡ ብዙ እስረኞች በማቆያ ሥፍራ ሳሉ ከባድ የጤና ችግሮች ቢያጋጥሟቸውም፣ የሚያገኙት ህክምና በቂ አልነበረም፡፡ የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር በ2004 ዓ.ም. ያወጣው መረጃ እንደሚያመለክተው በአገሪቱ በተለያዩ እስር ቤቶች ከሚገኙ እስረኞች 62 በመቶ የሚሆኑት የአእምሮ ጤና መታወክ የገጠማቸው ሲሆን፤ ለብቻ መታሰር፣ የእስር ቤቶች መጨናነቅ እና በቂ የጤና ክብካቤ አለማግኘት በምክንያትነት ተጠቅሰዋል፡፡

<u>አስተዳደር</u>፡- ግልጽ አሠራር ካለመኖሩ የተነሳ፤ እስርን የሚመለከት መዝገብ በበቂ ሁኔታ ተይዟል ለማለት ያስቸግራል፡፡ ኃላፊዎች አመጽ የሌለበት ወንጀል ለፈጸሙ ጥፋተኞች አማራጭ የቅጣት ዘዴዎችን አልዘረጉም፡፡ ታሳሪዎች በማረሚያ ቤት ጠባቂዎች በደል ሲደርስባቸው ለማረሚያ ቤቱ አስተዳደር አቤቱታ ማቅረብ አይችሉም፡፡ በእስር ቤቶች ለሚነሱ ቅሬታዎች ምላሽ የሚሰጡ የዕንባ ጠባቂ ባለሙያዎች አልነበሩም፡፡ በአንዳንድ እስር ቤቶች ለእስረኞች አገልግሎት የሚሰጡ የሕግ ድጋፍ ማዕከላት ነበሩ፡፡ በተለይም በክልል የሚገኙ የሕግ ድጋፍ ማዕከላት ከዳኞች፣ከማረሚያ ቤቶችና ከመንግሥት ባለሥልጣናት ጋር መልካም ግንኙነት ነበራቸው፡፡ ኃላፊዎች የታሳሪዎችን አቤቱታዎች ሳንሱር ሳያደርጉ ለፍርድ ቤቶች እንዲያቀርቡ ፈቅደዋል፡፡ ፍርድ ቤቶች አንዳንዴ እንዲህ ዓይነት አቤቱታዎችን ሳይቀበሉ ቀርተዋል፡፡

የታሳሪዎች የመጎብኘት መብት በህግ የተደነገገ ቢሆንም፣ ፖሊስ በተለይ በቅድመ ክስ እስር የተያዙትን በዘመድ ወዳጅም ሆነ በህግ አማካሪዎች እንዳይጎበኙ ያደርጋል፡፡ በፀረ-ሽብር ሕጉ መሠረት አንድ ጠበቃ በቀን ማግኘት የሚችለው አንድ ደንበኛውን ብቻ ሲሆን፤ ይህም የሚፈቀደው ረቡዕና ዓርብ ብቻ ነው፡፡ የፌዴራል ማረሚያ ቤቶች በፀረ-ሽብር ሕጉ የተከሰሱ ታሳሪዎችን ከሌሎች እስረኞች ለመቀላቀል ተቸግረዋል፡፡ እነዚህ ሌሎች እስረኞች አንድም

የተፈረደባቸው ነበሩ፤ አልያም በወንጀለኛ መቅጫ ሥርዓቱ ጉዳያቸው በመታየት ላይ ነበር። ባለሥልጣናት በሽብር ተግባር የተከሰሱ እስረኞች ቤተሰቦች ታሳሪዎችን እንዳያገኙ ከልክለዋል። ተከሳሾችም ከጠበቆቻቸው ወይም ከፓርቲዎቻቸው ተወካዮች ጋር እንዳይገናኙ መደረጋቸው ሪፖርት ተደርጓል።

በአጠቃላይ እስረኞች እምነታቸውን በነፃነት እንዲያራምዱ ቢፈቀድላቸውም፣ እንደ ማረሚያ ቤቱ አስተዳደር ውሳኔ ሁኔታው ከማረሚያ ቤት ማረሚያ ቤት አንዳንዴም በአንድ ማረሚያ ቤት ውስጥ ባሉ ክፍሎች መካከል ይለያያል። እስረኞች በማረሚያ ቤት ውስጥ ተገቢ የፀሎት ስፍራ እንደተከለከሉ የተናገሩባቸው አጋጣሚዎች ነበሩ። እስረኞች ፣ ፍርድ ቤት በሚቀርቡበት ጊዜ፣ ስለ እስር ቤቱ ሁኔታ ወይም ስለ አያያዛቸው ክሱን ለሚሰማው ዳኛ አቤቱታ እንዲያቀርቡ ተፈቅዶላቸዋል።

<u>የገለልተኛ አካል ክትትል</u>፦ በዓመቱ ዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ በሀገሪቷ ውስጥ የሚገኙትን ማረሚያ ቤቶች ጎብኝቷል። መንግሥት ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ተሟጋች ድርጅቶች ማረሚያ ቤቶችን እንዳይጎበኙ አድርጓል።

የመንግስት እና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ተወካዮች ሶስተኛ ወገን በሌለበት አዘውትረው እስረኞችን እንዲጎበኙ የክልል ባለስልጣናት ፈቅደዋል። የሲቪክ ማህበራት ተወካዮች የቤተሰብ አባላት የማረሚያ ቤቶች ኃላፊዎች ታራሚዎችን፤በተለይም ይፋ ባልሆኑ ሥፍራዎች የታሰሩትን እንዳያገኙ ማድረጋቸው ተነግሯል። መንግሥታዊ ድርጅት የሆነው፣ በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የገንዘብ ድጋፍ የሚተዳደረውና ምክር ቤቱ አሠራሩን የሚገመግመው የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን የፌዴራል እና የክልል ማረሚያ ቤቶችን በመጎብኘት፤ በስፋት ይፈጸማሉ ስለሚባሉ የሰብዓዊ መብት ጥሰቶች የማረሚያ ቤቶች ኃላፊዎችንና እስረኞችን አነጋግሯል። አንድ አገር በቀል በጎ አድራጎት ድርጅት የተለያዩ ማረሚያ እና የማቆያ ማዕከላትን የመጎብኘት ፈቃድ ተሰጥቶታል።

<u>መሻሻሎች</u>፦ አንዳንድ የመንግሥት እና የማረሚያ ቤት አስተዳደር አካላት የበጎ-አድራጎት ድርጅቶች የማረሚያ ቤቶችን ሁኔታ ለማሻሻል ለሚያደርጉት ጥረት ትብብር አድርገዋል። አንድ አገር በቀል መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት በደብረ ብርሃን፣በደራሼ እና በአዋሳ ሞዴል

ማረሚያ ቤቶችን አስገንብቶ፤በጥቅሉ 3,000 ለሚጠጉ የሕግ ታራሚዎች የተሻሻሉ ሁኔታዎችን አመቻችቷል። በጅማ፣በመቱ፣በአርሲና በባሌ የተሻለ የመኝታ አገልግሎት እንዲያገኙ ተደርጓል። አንድ አገር በቀል የበጎ አድራጎት ድርጅት ከአዳማ ዩኒቨርስቲ ጋር በመተባበር፤በአዳማ ማረሚያ ቤት ለሚገኙ 230 የሕግ ታራሚዎች የሙያ ሥልጠና ሰጥቷል።

መ. በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥር ማዋል ወይም ማሠር

ምንም እንኳ የአገሪቱ ሕገ-መንግሥት እና ሕጉ በዘፈቀደ በቁጥጥር ስር ማዋል እና ማሠርን ቢከለክሉም፤ መንግሥት ሕጎቹን በማስፈጸም ረገድ ቸልተኝነት ታይቶበታል። በመላ አገሪቱ ፖሊስና የጸጥታ ኃይሎች ሰዎችን በዘፈቀደ በቁጥጥር ስር እንዳዋሉ እና እንዳሰሩ የሚጠቁሙ በርካታ ሪፖርቶች ቀርበዋል።

መጋቢት 6 ቀን 2007 ዓ.ም. ባለሥልጣናት ሰባት የአርብቶ አደርና የማህበረሰብ መሪዎች በግብርና ዙሪያ በተዘጋጀ አንድ ዐውደ ምክክር ላይ ለመሳተፍ ወደ ናይሮቢ ሲያቀኑ በቦሌ አየር ማረፊያ በቁጥጥር ሥር አዋሏቸው። ከተወሰነ ጊዜ በኋላ አራቱ ምንም ዓይነት ክስ ሳይመሠረትባቸው በነጻ ተሰናብተዋል። የተቀሩት ሦስቱ ወደ ዓመቱ ማለቂያ አካባቢ በፀረ-ሽብር ሕጉ መሠረት የሽብርተኝነት ክስ ተመሠረተባቸው።

የተቃዋሚ ፓርቲ አመራሮች ከግንቦት 16ቱ ምርጫ ቀደም ብሎ የተቃዋሚ ፓርቲ አባላት፣ዕጩ ተወዳዳሪዎችና የምርጫ ታዛቢዎች ያለፍርድ ቤት ትዕዛዝ በዘፈቀደ መታሰራቸውን ሪፖርት አቅርበዋል። በስተመጨረሻ ባለሥልጣናት ከነዚህ አብዛኞቹን በነፃ አሰናብተዋቸዋል። የተወሰኑት ግን ወደ ኬንያ ተሰደዋል።

የአዲስ አበባ ማስተር ፕላንን በመቃወም በኦሮሚያ ክልል ከህዳር ወር አንሥቶ ለሳምንታት ሲካሄድ የቆየውን የተቃውሞ እንቅስቃሴ ተከትሎ፤የተቃዋሚ ፓርቲ መሪዎችና የበጎ አድራጎት ድርጅቶች በሺዎች የሚቆጠሩ ያለፍርድ ቤት ትዕዛዝ በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥር መዋላቸውን ሪፖርት አድርገዋል። የመንግሥት የፀጥታ ኃይሎች ከተቃውሞ እንቅስቃሴው ጋር በተያያዘ በዘፈቀደ ተማሪዎችን ከየዩኒቨርስቲው ይይዙ እንደነበር ሪፖርቶች ቀርበዋል። የተቃዋሚ ፓርቲ መሪዎች እንዳመለከቱትም የፀጥታ ኃይሎች የተቃዋሚ ፓርቲ አባላትንና ደጋፊዎችን ሁከት ቀስቅሳችኋል በሚል በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥር ያውሉ እንደነበር ገልጸዋል።

የፖሊስ እና የፀጥታ መዋቅር ሚና

የፌዴራል ፖሊስ ኮሚሽን ተጠሪነቱ ለፌዴራልና አርብቶ አደር ጉዳዮች ሚኒስቴር ሲሆን፤ የሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱም ተጠሪነቱ ለፓርላማው ነው። የዚህ ተጠሪነት ተዋረድ የላላ ነው። የአገሪቱ ዘጠኝ ክልሎች እያንዳንዳቸው ለክልሉ ሲቪል ባለሥልጣናት (አስተዳደር) ተጠሪ የሆነ የክልል ወይም ልዩ የፖሊስ ኃይል አላቸው። በመላ አገሪቱ የሚገኙ የአካባቢ ሚሊሻዎች ከክልልና ከፌደራል ፖሊስ እንዲሁም ከአገሪቱ ሠራዊት ጋር ልል በሆነ ቅንጅት ይንቀሳቀሳሉ - የቅንጅታቸው ደረጃ እንደየክልሉ ይለያያል። በአንዳንድ አካባቢዎች እነኝህ ሚሊሻዎች የገዢው ፓርቲ ተቀጥላ ሆነው ይሠራሉ።

የፀጥታ ኃይሎች ሥራቸውን በብቃት ያከናውናሉ፤ ነገር ግን ለሚፈጽሟቸው ጥሰቶች በሕግ አለመጠየቃቸው አሳሳቢ ችግር ነበር። የተፈፀሙ የሕግ ጥሰቶችን ለማጣራት የፌዴራል ፖሊስ የሚጠቀምባቸው ስልቶች አይታወቁም። መንግሥት በዘፈቀደ ማሰርን እና በሰላማዊ ሰዎች ላይ ድብደባ መፈፀምን በመሳሰሉ በፀጥታ ኃይሎች የተፈፀሙ የመብት ጥሰቶች ላይ ያካሄዳቸውን ምርመራዎች ውጤት በይፋ የሚገልጸው በጣም አልፎ አልፎ ነው።

መንግሥት ለፖሊስ እና ለመከላከያ ሠራዊት አባላት በሰብአዊ መብት ላይ ያተኮሩ ስልጠናዎች ለመስጠት የሚያደርገውን ጥረት ቀጥሏል። የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን ብሔራዊ የሰብዓዊ መብቶች የድርጊት መርሀ ግብር እንደሚያመለክተው ከ2006-2007 ዓ.ም. 1,622 ለሚሆኑ የፖሊስ መኮንኖች እና ለ577 የማረሚያ ቤቶች ኃላፊዎች መሠረታዊ የሰብዓዊ መብት ጽንሰ ሃሳቦች እና የታራሚ አያያዝ ላይ ያተኮረ ሥልጠና ሰጥቷል። መንግሥት በሕገ-መንግሥቱ እንዲሁም በዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሕግጋት እና ስምምነቶች ዙሪያ ተጨማሪ ትምህርቶችን በማካተት በሰብአዊ መብት ላይ የሚሰጠውን ሥልጠና እና ሥርዓተ-ትምህርት ለማሻሻልና በበቂ ባለሙያዎች እንዲሰጥ ለሚያደርገው ጥረት ከአንዳንድ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችና እና ከኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን የሚደረጉ ድጋፎችን መቀበል ቀጥሏል።

በቁጥጥር ሥር የማዋል ስነስርዓት እና በእሥር ላይ ያሉ ሰዎች አያያዝ

ምንም እንኳ ሕገ-መንግሥቱ እና ሕጉ በቁጥጥር ሥር የዋሉ ሰዎች በ48 ሰዓታት ውስጥ አልያም እንደየአካባቢው ሁኔታና የመገናኛ አውታሮች እንደ ሚፈቅዱት ከተያዙ በኋላ ወዲያውኑ ፍርድ ቤት ሊቀርቡና ክስ ሊመሠረትባቸው እንደሚገባ ቢደነግጉም፤ኃላፊዎች ይህን

ድንጋጌ ሁልጊዜ ተግባር ላይ አያውሉም። ከበድ ያለ ጥፋት በመፈፀም የተጠረጠሩ ሰዎች የፍርድ ቤት ይሁንታ ሲገኝ ክስ ሳይመሠረትባቸው ለ14 ቀናት፣ እንዲሁም የምርምራ ሒደቱ ካልተጠናቀቀ፣ ለተጨማሪ 14 ቀናት በእሥር ሊቆዩ ይችላሉ። በፀረ-ሽብርተኝነት ሕጉ መሠረት ፖሊስ ሰዎችን የ28 ቀናት ጊዜ ፍርድ ቤቱን እየጠየቀ እስከ አራት ወራት ክስ ሳይመሠርትባቸው ለማቆየት እና ምርመራ ሊያደርግ ይችላል። ሕጉ በይፋ ከሚታወቅ ማረሚያ ቤት ውጪ እስረኞች እንዳይታሰሩ ቢከለክልም፤ የአካባቢ ሚሊሻዎች እንዲሁም መደበኛ እና መደበኛ ያልሆኑ ሕግ አስከባሪ አካላት በይፋ የማይታወቁ በርካታ ቦታዎችን ለማሰሪያነት ተጠቅመዋል።

ህጉ የዋስ መብት ፈቅዷል። ነገር ግን በሽብርተኝነት፣በነፍስ ማጥፋት፣ በአገር ክህደት እና በሙስና ለተከሰሱ ሰዎች የዋስትና መብት ተፈጻሚ አይደለም። በአብዛኛው የመንግሥት አካላት ለዋስትና የሚጠይቁት የገንዘብ መጠን በ500 እና በ10,000 ብር መካከል ሲሆን፣ ይህም ከአብዛኞቹ ዜጎች የመክፈል አቅም በላይ ነው። ባለስልጣናት ተጠርጣሪዎች በቅድመ ፍርድ ሂደት በእሥር ላይ ሳሉ፣ እጅግ ውሱን በሆነ ደረጃ ከሕግ አማካሪ ጋር እንዲገናኙ ፈቅደዋል ወይም ከነጭራሹ ከልክለዋል። ከዚህ ሌላ በተጠርጣሪዎች የጤንነት ሁኔታ ላይ ሙሉ መረጃ አልሰጡም፤ ቤተሰብም እንዲጠይቃቸው አልፈቀዱም። አንዳንድ እስረኞችም ለሳምንታት ፈጽሞ ከሰው ጋር እንዳይገኙ መደረጋቸውን የሚጠቁሙ ሪፖርቶች ነበሩ።

<u>በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥር ማዋል</u>፡- ሕጉ ያለፍርድ ቤት መያዣ ሰዎች በቁጥጥር ሥር እንዲውሉ የሚፈቅደው ግልጽና ወጣ ያሉ የህግ ጥሰቶችን ሲፈጽሙ ነው። ከነዚህም መካከል አንድ ሰው ሲያጠፋ እጅ ከፍንጅ ሲያዝ፣ጥፋቱን ለመፈጸም ሙከራ ላይ ሆኖ ሲያዝ፣አልያም ልክ ጥፋቱን እንደፈጸመ ሲገኝ የሚሉት ይገኙባቸዋል። የፀረ-ሽብርተኝነት ሕጉ ፖሊስ አንድን ሰው የሽብር ጥቃት ፈጽሟል አልያም በመፈጸም ላይ ነው በሚል ሰበብ ያለፍርድ ቤት ማዘዣ በቁጥጥር ሥር ማዋል እንዲችል ይፈቅዳል። ባለሥልጣናት በተደጋጋሚ ያለ ፍርድ ቤት ማዘዣ ሰዎችን በቁጥጥር ሥር አውለዋል። ለምሳሌ፡- በጥርና በየካቲት ወራት ባለሥልጣናት በጅማና በአዲስ አበባ 20 የሚሆኑ የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮችን በቁጥጥር ሥር አውለዋል። ነሐሴ 11 ቀን 2008 ዓ.ም. እስላማዊ መንግሥት ለመመሥረትና ታስረው የነበሩትን የሙስሊም መፍትሔ አፈላላጊ ኮሚቴዎች ለማስፈታት ተንቀሳቅሰዋል በሚል የፀረ-ሽብር ሕጉን አንቀጽ 7 በመጥቀስ ክስ መሠረቱባቸው። እነዚህ የሃይማኖቱ መሪዎች ቡድን በ2004 ዓ.ም. መንግሥት በውስጥ ጉዳያችን ጣልቃ ገብቶብናል በሚል የእስልምና ተከታዮች

የተለያዩ የተቃውሞ ሰልፎችን በስፋት ካካሄዱ በኋላ ባለሥልጣናት በቁጥጥር ሥር ያዋሏቸው ናቸው። በዓመቱ መጨረሻም የክስ ሂደታቸው እንደቀጠለ ነበር።

ግንቦት 5 ቀን መንግሥት ሚያዝያ 14 ቀን 2008 ዓ.ም. ዳዒሽ የተሰኘውን አሸባሪ ድርጅት ለማውገዝ በጠራው ሰልፍ ላይ ከተነሣው ብጥብጥ በስተጀርባ ነበሩ በሚል ጥርጣሬ የቀድሞውን የመላው ኢትዮጵያ አንድነት ፓርቲ ሊቀመንበር ማሙሸት አማረን ፖሊስ በቁጥጥር ሥር አዋላቸው። ግንቦት 25 ቀን 2008 ዓ.ም. አቶ ማሙሸት በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ከተፈቱ በኋላ፤ፖሊስ ተጨማሪ ምርመራ አካሂዳለሁ በሚል በድጋሚ በቁጥጥር ሥር አውሏቸዋል። ነሐሴ 22 ቀን 2008 ዓ.ም. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የመከላከያ ምስክሩ የዐቃቤ ሕግ ምስክሮች በሐሰት መመስከራቸውን በማስረዳት በነፃ አሰናብቷቸዋል።

ቅድመ-ክስ እሥር፡ አንዳንድ እሥረኞች ክስ ሳይመሠረትባቸው እና ፍርድ ቤትም ሳይቀርቡ ለበርካታ ዓመታት መታሠራቸውን ተናግረዋል። በቅድመ ክስ እስር ላይ ያሉ ታሳሪዎች ብዛት ወይም በእስር የቆዩበት አማካይ የጊዜ ርዝመት ምን ያህል እንደሆነ የሚገልጽ መረጃ አልተገኘም። በአብዛኛው የፍርድ ሂደት መጓተት የሚከሰተው በተራዘሙ የሕግ ሥነ-ሥርዓቶች፣ በታራሚዎች ብዛት፣ በፍትህ ሥርዓቱ የቅልጥፍና ማነስ ችግር እና በሰው ኃይል እጥረት ሳቢያ ነው።

ምህረት፡- ለረዥም ዘመናት ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው በኢትዮጵያ አዲስ ዓመት ለእስረኞች ምህረት የማድረግ ልማድ መሠረት የፌዴራል መንግሥት መስከረም 1 ቀን ለ238 ታራሚዎች ምህረት አድርጓል። ከነዚህም መካከል 33ቱ በሽብርተኝነት የተፈረደባቸው ነበሩ። በ2004 ዓ.ም. ምህረት ከተደረገላቸው ሁለት የውጭ ሀገር ጋዜጠኞች ውጭ፤ መንግሥት በሽብርተኝነት ለተፈረደባቸው ግለሰቦች ምህረት ሲያደርግ ይህ የመጀመሪያ ጊዜ ነበር። የክልል መንግስታትም እንደዚሁ በዓመቱ ውስጥ ለእስረኞች ምህረት አድርገዋል። በአማራ፣በኦሮሚያና በቤኒሻንጉል ጉሙዝ ክልሎች በጥቅሉ 12,941 ታሳሪዎች ምህረት ተደርጎላቸዋል።

ሠ. ፍትሃዊ የፍርድ ሂደት መነፈግ

ሕጉ ነጻ እና ገለልተኛ የዳኝነት ሥርዓትን ደንግጓል። ምንም እንኳ የፍትሀ ብሔር ፍርድ ቤቶች በተሻለ ነጻነት ቢንቀሳቀሱም፣ የወንጀል ፍርድ ቤቶች ግን ደካማ፣ ከአቅማቸው በላይ

የሥራ ጫና ያለባቸው እና ለፖለቲካዊ ተጽዕኖ የተጋለጡ ነበሩ፡፡ ሕገመንግስቱ ለሃይማኖታዊ እና ለባህላዊ ወይም ልማዳዊ ፍርድ ቤቶች እውቅና ይሰጣል፡፡

የፍርድ ሂደት

በሕጉ መሠረት፣ የተከሰሱ ሰዎች ጉዳያቸው በፍርድ ቤት ግልጽ እና ፍትሃዊ በሆነ ሂደት የመዳኘት እና ተቀባይነት ባለው የጊዜ ገደብ ውስጥ ፍርድ የማግኘት፣ ጥፋተኝነታቸው እስካልተረጋገጠ ድረስ ንፁህ ተደርጎ የመታሰብ፣ በመረጡት የሕግ አማካሪ (ጠበቃ) የመወከል፣ እንዲሁም ይግባኝ የመጠየቅ መብት አላቸው፡፡ ሕጉ ለተከሳሾች በራስ ላይ ያለመመስከር መብት ከመስጠት በተጨማሪ የመከላከያ ምስክሮችን እና ማስረጃዎቻቸውን የማቅረብ፣ ለዐቃቤ ሕግ ምስክሮች መስቀለኛ ጥያቄ የማቅረብ፣ እንዲሁም በመንግሥት እጅ የሚገኙ ማስረጃዎችን የማግኘት መብት ይሰጣል፡፡ የፍርድ ሥርዓቱ በ‹‹ጁሪ›› (ገለልተኛ የማኅበረሰብ ተወካዮች የፍርድ ሂደቱን ተከታትለው ተከሳሹ ጥፋተኛ ነው አይደለም የሚል ብይን የሚሰጡበት አሠራር) አይጠቀምም፡፡ የፍርድ ቤቶች የቅልጥፍና ጉድለት እና ብቃት ያለው የሰው ኃይል እጥረት አብዛኛውን ጊዜ የክስ ሂደቶች ከሚገባው በላይ እንዲጓተቱ እና የሕጉን አፈጻጸም በትክክል ለማወቅ አዳጋች እንዲሆን አድርጎታል፡፡ መንግስት ለሥር ፍርድ ቤቶች ዳኞች እና ዐቃቤያነ ሕግ በዋነኝነት ውጤታማ በሆነ የፍትህ አስተዳደር ላይ ያተኮረ ሥልጠና መስጠቱን ቀጥሏል፡፡ አብዛኛውን ጊዜ ተከሳሾች ክስ የመስማት ሂደቱ እስኪጀመር ድረስ የቀረበባቸውን ክስ አለማወቃቸው ተከላካይ ጠበቆች ክሱን ለመከላከል በበቂ መልኩ እንዳይዘጋጁ ያደርጋቸዋል፡፡ ባለሥልጣናት እንደየአስፈላጊነቱ የአስተርጓሚ አገልግሎት እንዲሰጥ አድርገዋል፤ተከሳሾች መከላከል የሚችሉበትን በቂ ጊዜና ሁኔታ አመቻችተዋል፡፡ተከሳሾች በራሳቸው ላይ እንዲመሰክሩ አልያም ጥፋተኝነታቸውን እንዲቀበሉ አይገደዱም፡፡

ምንም እንኳ በጠበቆች እጥረት ምክንያት የአገልግሎት አድማሱ እና ጥራቱ ውስን ቢሆንም፤ የፌዴራል ተቋም የሆነው የተከላካይ ጠበቆች ጽ/ቤት ጠበቃ የመቅጠር አቅም ለሌላቸው ሰዎች በነጻ የሕግ ምክር አገልግሎት ሰጥቷል፡፡ በመላ አገሪቱ በዋነኝነትም በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ውስጥ የሚገኙ በርካታ ነጻ የሕግ ምክር አገልግሎት የሚሰጡ ማዕከላት ለደንበኞች የሕግ ምክር ሰጥተዋል፡፡ በሀገሪቱ በሚገኙ አንዳንድ አካባቢዎች እንደ ሕግ ተማሪዎች እና መምህራን ያሉ በጎ ፈቃደኞች ያለምንም ክፍያ ባለጉዳዮችን ወክለው ፍርድ ቤት እንዲቆሙ የሚፈቅዱ ሕግጋትን አውጥተዋል፡፡

በገጠር አካባቢዎች የሚኖሩ ብዙ ዜጎች በመደበኛ የዳኝነት ሥርዓት የመዳኘት ዕድላቸው ውስን በመሆኑ፤ ግጭቶችን የሚፈቱት በባህላዊ መንገድ ነው። በሕግ ረገድ በአንድ ጉዳይ ላይ የሚከራከሩ ወገኖች ጉዳያቸው በባህላዊ ወይም ሃይማኖታዊ ፍርድ ቤት መታየት ከመጀመሩ በፊት ተከራካሪዎቹ እንዲህ ባለው ፍርድ ቤት ለመዳኘት የግድ መስማማት አለባቸው፤ ከተከራካሪ ወገኖች ማንኛቸውም በማንኛውም ጊዜ ለመደበኛው ፍርድ ቤት ይግባኝ ማለት ይችላል። የሸሪዓ (እስላማዊ) ፍርድ ቤቶች ሙስሊሞችን የሚመለከቱ ሃይማኖታዊ እና ቤተሰባዊ ጉዳዮችን ሊዳኙ ይችላሉ። ነገር ግን የፍርድ ሂደት ከመጀመሩ በፊት ተከራካሪ ወገኖች በዚህ ፍርድ ቤት ለመዳኘት መስማማት አለባቸው። የሸሪዓ ፍርድ ቤቶች ከመንግስት የተወሰነ የገንዘብ ድጋፍ የሚደረግላቸው ሲሆን፤ በአብዛኛው ሙስሊሞች በሚኖሩባቸው በሶማሌ እና በአፋር ክልሎች ለሚነሱ በርካታ ጉዳዮች ዳኝነት ሰጥተዋል። በተጨማሪም እንደ የአገር ሽማግሌዎች ሸንጎ ያሉ ሌሎች ባሕላዊ የፍትሕ ሥርዓቶች መስራታቸውን ቀጥለዋል። አንዳንድ ሴቶች በልማዱ መሠረት ሴቶች በሽማግሌዎች ሸንጎ ላይ ስለማይሳተፉ እና በገጠር አካባቢም ጠንካራ የሆነ የጾታ መድልዎ በመኖሩ በባህላዊው የፍትሕ ሥርዓት ነጻ እና ፍትሃዊ ዳኝነት የማግኘት ዕድላቸው አነስተኛ ነው የሚሉ ቅሬታዎችን አሰምተዋል።

የሐሮማያ ዩኒቨርስቲ የፍትሕ ተደራሽነትና የሕግ ግንዛቤ የተሰኘ ፕሮጀክት በ2006 ዓ.ም. የጀመረ ሲሆን፤ፕሮጀክቱ ከዚህ ቀደም ያልነበሩ የሕግ መፍትሔዎችንና ከለላዎችን በኦሮሚያና በሐረሪ ክልሎች፣ በምሥራቅ እና ምዕራብ ሐረርጌ ዞኖች አቅም ለሌላቸው ማህበረሰቦች ሰጥቷል። በጥቅምት ወር 2008 ዓ.ም. በተገኘ መረጃ መሠረት 333,863 አቅም አልባ ዜጎች(165,498 ሴቶች እና 168,365 ወንዶች) ከነዚህ አገልግሎቶች ተጠቃሚ ሊሆኑ ችለዋል።

የፖለቲካ እስረኞች እና በቁጥጥር ሥር ያሉ ሰዎች

የፖለቲካ እሥረኞችን ብዛት በተመለከተ የሰብዓዊ መብት ድርጅቶች እና ዲፕሎማቲክ ሚሲዮኖች የሚሰጡት ግምት ልዩነት ነበረው። መንግሥት የፖለቲካ እሥረኞችም ሆኑ ሌሎች ታሳሪዎች በአለም ዓቀፍ የሰብዓዊ መብት ድርጅቶች እንዲጎበኙ አልፈቀደም። መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ባቀረቧቸው ሪፖርቶች ሰዎች በመላ አገሪቱ ባሉ ይፋዊ ባልሆኑ

ሥፍራዎች፣በተለይም በወታደራዊ ካምፖች፤እንዲሁም በግል ቢሮዎችና መኖሪያ ቤቶች መታሰራቸውን አመልክተዋል።

ሐምሌ 1 ቀን 2007 ዓ.ም. የማረሚያ ቤት አስተዳደር ባለሥልጣናት በፀረ-ሽብር ሕጉ አማካይነት የአምስት ዓመት የእስር ጊዜ ተጥሎባት ወደ አራት ዓመት የሚጠጋ ጊዜ በእስር ያሳለፈችውን ጋዜጠኛ ርዕዮት ዓለሙን ከእስር ፈትተዋል።

በተመሳሳይ መልኩ ሐምሌ 1 እና 2 ቀን 2007 ዓ.ም. ዐቃቤያነ ሕግ የዞን 9 ጦማርያን ቡድን አባላት በሆኑት ሦስት ጋዜጠኞችና ሁለት ጦማርያን፤ማለትም በተስፋለም ወልደየስ፣በአስማማው ኃይለጊዮርጊስ፣በኤዶም ካሣዬ፣በዘላለም ክብረትና በማኅሌት ፋንታሁ ላይ የመሠረቱባቸውን የፀረ-ሽብር ክስ አቋርጠዋል።

ፖሊስ በሐምሌ ወር 2006 ዓ.ም. በአዲስ አበባና በመቀሌ በተናጠል ባደረጋቸው ዘመቻዎች የተቃዋሚ ፖለቲካ ፓርቲ አመራር አባላትን ጨምሮ 10 ግለሰቦችን በቁጥጥር ሥር አውሏል። መረጃዎች እንደሚጠቁሙት ሀብታሙ አያሌው፣ዳንኤል ሽበሺ፣የሽዋስ አሰፋ፣አብርሃ ደስታ፣አብርሃም ሰለሞን፣ሰለሞን ግርማ፣ተስፋዬ ተፈሪ፣ዘላለም ወርቃገኘሁ፣ዮናታን ወልዴና ባህሩ ደጉን ፖሊስ በሕጉ መሠረት በቁጥጥር ሥር ባዋላቸው በ48 ሰዓታት ውስጥ ዳኛ ፊት አላቀረባቸውም። ነሐሴ 14 ቀን 2007 ዓ.ም. የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በቂ ማስረጃ አልቀረበም በሚል ሀብታሙ አያሌውን፣አብርሃ ሰለሞንን፣ ዳንኤል ሽበሺን፣ አብርሃ ደስታንና የሺዋስ አሰፋን ከተመሠረተባቸው የሽብር ክስ (አንቀጽ 4) በነፃ አሰናብቷቸዋል። ይኸው ፍርድ ቤት በሰለሞን ግርማና በተስፋዬ ተፈሪ ላይ የቀረቡ ክሶችን ወደ ወንጀለኛ መቅጫ ሲቀይረው፤በዘላለም ወርቃገኘሁ፣ በዮናታን ወልዴና በባህሩ ደጉ ላይ በፀረ-ሽብር ሕጉ አንቀጽ 4 የመሠረተባቸውን ክስ ወደ አንቀጽ 7 ለውጦታል። እነዚህ የተደረጉ አዲስ ለውጦች ከፊተኞቹ አንቀጾች ያነሰ የቅጣት መጠን የሚጥሉ ናቸው።

የዳኝነት ሥነ ሥርዓት እና የመፍትሔ እርምጃዎች

ሕጉ ዜጎች የሰብዓዊ መብት ጥሰቶች ሲፈፀሙባቸው ለፍርድ ቤቶች አቤቱታ እንዲያቀርቡ መብት ይሰጣል፤ ሆኖም በዓመቱ ውስጥ እንዲህ ያሉ ጉዳዮች አልቀረቡም።

ረ. በግል ነጻነት፣ በቤተሰብ፣ በመኖሪያ ቤት ወይም በመልዕክት ልውውጥ ላይ የዘፈቀደ ጣልቃ-ገብነት

ሕጉ የመንግሥት አካላት የግለሰብ ንብረትን ለመፈተሽ የፍርድ ቤት ማዘዣ ይዘው እንዲቀርቡ ያዛል። ይሁንና አንድ ተጠርጣሪ ወደ አንድ ቅጥር ግቢ ሲገባ አልያም ወንጀል የተፈፀመባቸውን መሣሪዎች በአንድ ግለሰብ ቅጥር ግቢ ውስጥ የጣለ እንደሆነና ፖሊስ በመከታተል ላይ ላለው ትኩስ ወንጀል የፍርድ ቤት ማዘዣ ሳያስፈልገው ፖሊስ ፍተሻውን ማከናወን ይችላል። በተለይም የተፈፀመው ወንጀል ከሦስት ዓመት በላይ በእስር የሚያስቀጣ ሲሆንና ፖሊስ የሚፈልገው መረጃ የፍርድ ቤት ማዘዣ እስኪገኝ የሚጠፋ ከሆነ፤ወይም በተባለው ቅጥር ግቢ ውስጥ መደበቁ ከተረጋገጠ ፖሊስ ፍተሻውን ያለፍርድ ቤት ማዘዣ ማካሄድ ይፈቀድለታል። ከዚህም ሌላ የፀረ-ሽብር ሕጉ የፌዴራል ፖሊስ ዳይሬክተር ጄነራል ወይም ተወካያቸው ሲፈቅዱ፤አልያም አንድ የፖሊስ አባል የሽብር ጥቃት ስለመፈፀሙ በቂ ጥርጣሬ ካለውና ፍተሻው በፍጥነት መካሄድ እንደሚኖርበት ካመነበት ይኸው እንዲፈፀም ይፈቅዳል።

የተቃዋሚ ፖለቲካ ፓርቲ መሪዎች የስልክ ጠለፋ እና ሌሎች በኤሌክትሮኒክ መሳሪያዎች የታገዙ ስለላዎች እንደሚካሄዱባቸው ጥርጣሬ እንዳላቸው ሪፖርት አድርገዋል። ከዚህ ሌላ የመንግሥት ሰላዮች እንደሆኑ የሚነገርላቸው ሰዎች የአገሪቱ ፓርላማ በሽብርተኝነት የፈረጃቸው ድርጅቶች ተወካዮች እንደሆኑ አስመስለው ለተቃዋሚ ፖለቲካ መሪዎች ስልክ በመደወል እና የገንዘብ ዕርዳታ እንደሚያደርጉ ቃል በመግባት በሕገ ወጥ ድርጊቶች እንዲሳተፉ እንደገፋፏቸው ተነግሯል።

መንግሥት የተወሰኑ ግለሰቦችን እንቅስቃሴ ተከታትለው ሪፖርት እንዲያደርጉ ገንዘብ የሚከፈላቸው መረጃ አቀባዮችን የማሰማራት ስልትን በስፋት ተጠቅሟል የሚሉ ሪፖርቶች አሉ። የተቃዋሚ ፓርቲ አባላት የገዢው ፓርቲ ካድሬዎች እና የሚሊሻ አባላት፣ ሳይፈቀድላቸው መኖሪያ ቤታቸው ድረስ ዘልቀው መግባታቸውንና ማስፈራራታቸውን ሪፖርት አድርገዋል።

የፀጥታ ኃይሎች በመንግሥት ለጥያቄ የሚፈለጉ ሰዎችን ቤተሰቦች በቁጥጥር ሥር አውለዋል።

የፌደራል መንግሥት እና የክልል መንግሥታት በአፋር፣ ቤኒሻንጉል ጉሙዝ ፣ ጋምቤላ፣ ደ/ብ/ብ/ሕ/ክ እና ሶማሌ ክልሎች የተፋጠነ ልማት በተለምዶ አጠራር ‹‹የሰፈራ›› ዕቅዶችን በሥራ ላይ ማዋል ቀጥለዋል፡፡ ዕቅዶቹ በተበታተነ አኳኋን የሚኖሩ የገጠር ሕዝቦችን ለተደጋጋሚ ድርቅ ከተጋለጡ ደረቅ አልያም ከፊል-ደረቅ አካባቢዎች አንስቶ በክልል መንግሥታት ወደተዘጋጁ ቦታዎች በአንድ አካባቢ ማስፈርን ያካትታሉ፡፡ የዚህ ፕሮግራም ዓላማዎችም የጤና አገልግሎት፣ የትምህርት እና የንፁህ መጠጥ ውሃ አቅርቦትን የመሳሰሉ የመንግሥት አገልግሎቶችን አቅርቦት ማሻሻል፣ ማኅበረሰቦችን ከተፈጥሯዊ አደጋዎች እና ጥቃቶች መከላከል፣ እንዲሁም አካባቢን ክፉኛ የሚጎዱ አሉታዊ የአስተራረስ ልማዶችን መለወጥ ናቸው ተብለው ተገልፀዋል፡፡ አንዳንድ ታዛቢዎች ግን፣ መርሀ ግብሩ ለንግድ እርሻ የሚውል መጠነ-ሰፊ መሬት በሊዝ ማከራየት የሚቻልበትን ሁኔታ ለማመቻቸት የታለመ ነው ሲሉ ገልጸዋል፡፡ መንግሥት የተፋጠነ ልማት መርሀ ግብሩ ሙሉ በሙሉ በፈቃደኝነት ላይ ተመሥርቶ እንደሚፈፀም ተናግሯል፡፡ መርሀ ግብሩን መንግሥት እ.ኤ.አ. በ2015 የማቆም ዕቅድ ቢይዝም፤ቀጣይነት እንዲኖረው ሌላ ውሳኔ አስተላልፏል፡፡

ዓለም አቀፍ ለጋሾች ከ2003 ዓ.ም. ጀምሮ በተመሠረቱት መንደሮች ካደረጓቸው ከ18 የሚበልጡ ጉብኝቶች በመነሳት፤ በዚህ መርሀ ግብር የሰብዓዊ መብት ጥሰት መፈጸሙን የሚያረጋግጥ ማስረጃ ማግኘት እንዳልቻሉ ሪፖርት አድርገዋል፡፡ ነገር ግን መርሀ ግብሩን ለመተግበር በነበረው ችኮላ የተነሳ ለማኅበረሰቦች ቃል በተገባላቸው መሠረት በአዲሱ አካባቢ በቂ መሠረተ ልማቶች ማሟላት ያለመቻልን የመሳሰሉ ችግሮች መኖራቸውን ተመልክተዋል፡፡ ማህበረሰቦች እና ቤተሰቦች የምግብ እርዳታ፣ መሠረታዊ አገልግሎቶች እና መሬት እንደሚያገኙ ባለሥልጣናት በሰጧቸው ማረጋገጫ ላይ ተመሥርተው ለመሥፈር የተስማሙ ቢመስልም፤ በአንዳንድ ሁኔታዎች ግን በአዲሱ ስፍራ በቂ መሰረታዊ አገልግሎቶች እና መጠለያ ሳይዘጋጅላቸው ከለመዱት ቀያቸው የተንቀሳቀሱ ማህበረሰቦች ነበሩ፡፡ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ድርጅቶች በመንደር የማስፈር ሂደቱ ላይ ያላቸውን ስጋት መግለጻቸውን ቀጥለዋል፡፡

ለጋሾች በነዚህ የመንደር ምስረታ ባለባቸው ሥፍራዎች ክትትላቸውን ለመቀጠል የጋራ ጥረት በማድረግ ላይ የነበሩ ሲሆን፤ግኝቶቻቸውን ለመንግሥትና ለሕዝቡ ይፋ የማድረግ ሐሳብም አላቸው፡፡

ክፍል 2፡ የሲቪል መብቶች እና ነጻነቶች ከበሬታ

ሀ. የመናገር እና የፕሬስ ነፃነት

የመናገር እና የፕሬስ ነጻነት በሕገ-መንግሥቱ እና በሕግ የተደነገገ ቢሆንም፤ ባለስልጣናት ጋዜጠኞችን እና መንግሥትን ይተቻሉ ብለው የጠረጠሯቸውን ሰዎች አዋክበዋል፣በቁጥጥር ሥር አውለዋል፣አስረዋል ብሎም ክስ መስርተውባቸዋል፡፡ አንዳንድ ጋዜጠኞች፣አርታኢዎችና አሳታሚዎች እስርን በመፍራት አገሪቱን ለቀው ተሰደዋል፡፡ በዓመቱ መጨረሻ ቢያንስ 9 የሚሆኑ ጋዜጠኞች በእስር ላይ የነበሩ ሲሆን፤ ከነዚህ ሁለቱ በየካቲት ወር ተይዘው በነሐሴ ክስ የተመሠረተባቸው ነበሩ፡፡ ከአንዱ በስተቀር ሁሉም የዋስትና መብት ተነፍገው በእስር እንዲቆዩ ተደርገዋል፡፡ አራት ጋዜጠኞችና አሳታሚዎች ተከሰውና በፍርድ ቤት ጉዳያቸው ታይቶ በሌሉበት ተፈርዶባቸዋል፡፡ አንድ በፀረ-ሽብር ሕጉ ክስ የተመሠረተበት ጋዜጠኛ የሰባት ዓመት እስራት ተፈርዶበታል፡፡ ባለሥልጣናት አንድን ጋዜጠኛ በቁጥጥር ሥር አውለው ለሦስት ወራት ካቆዩት በኋላ፤ ክስ ሳይመሠርቱበት በነፃ አሰናብተውታል፡፡ በሐምሌ ወር በ2006 ዓ.ም. በቁጥጥር ሥር ውለው የነበሩ ሦስት ጋዜጠኞችና ሁለት ጦማርያን የተመሠረተባቸው የሽብር ክስ ተቋርጦ ከእስር ተለቀዋል፡፡ በጥቅምት ወር 2008 ዓ.ም. አራት ጦማርያን (አንዷ ጦማሪ በሌለችበት ተከሰሰች)፤ የተመሠረቱባቸው የሽብር ክሶች ተነስቶላቸዋል፡፡ አንዱ ጦማሪ የተመሠረተበት የሽብር ክስ ወደ ወንጀለኛ መቅጫ ክስ ተቀይሮለታል፡፡

<u>የመናገር ነፃነት</u>፡ ባለሥልጣናት ሰዎች በመንግሥት ላይ ትችት በመሰንዘራቸው በቁጥጥር ሥር አውለው አስፈራርተዋቸዋል፡፡ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች መንግሥት የሚተቹትን ግለሰቦች እንደሚያስቃያቸው አመልክተዋል፡፡መንግሥት ጋዜጠኞችን እና ተቃዋሚ ፖለቲከኞችን በማስፈራራት፣ በማሰር እንዲሁም የተቃዋሚ ፖለቲካ ቡድኖችን እንቅስቃሴ በመከታተልና ጣልቃ በመግባት የሚሰነዘርበትን ትችት ለማፈን ሙከራ አድርጓል፡፡ አንዳንድ ሰዎች በጸጥታ ኃይሎች (የመብት) ጥሰት እንደተፈጸመባቸው ከተናገሩ ባለስልጣናት የቂም በቀል እርምጃ ይወስዱብናል ብለው ይፈራሉ፡፡

<u>የፕሬስ ነፃነት</u>፡- የግሉ ሚዲያ ጋዜጠኞች የመንግሥትን ማተሚያ ድርጅት መጠቀም አስቸጋሪ መሆኑን ሪፖርት አድርገዋል፡፡ የግል ማተሚያ ቤቶች ተደራሽነት በጣም ውሱን ነበር፤ አልያም

ፈጽሞ አልነበረም፡፡ አብዛኛውን ጊዜ እንደ ምሳሌ የሚቀርቡ ጽሑፎች የመንግሥትን ድርጊቶች የሚተቹ ነበሩ፡፡

በአዲስ አበባ በድምሩ ከ71,000 በላይ ሳምንታዊ ስርጭት ያላቸው 15 ያህል የግል ጋዜጦች ይገኛሉ፡፡ የመንግሥት ጋዜጦች ሳምንታዊ የስርጭት መጠን ከ80,000 ቅጂዎች በላይ ይሆናል፡፡ መንግሥት ከሚያሳትማቸው ዕለታዊ የአማርኛ እና የእንግሊዝኛ ጋዜጦች፣እንዲሁም በየዕለቱ ከሚታተመው የግል የእንግሊዝኛ ጋዜጣ ዴይሊ ሞንተር በስተቀር፤ አብዛኞቹ ጋዜጦች በየሳምንቱ ወይም በሳምንት ሁለት ጊዜ የሚታተሙ ነበሩ፡፡

መንግሥት የሚቆጣጠራቸው መገናኛ ብዙሃን የመንግሥትንና የገዢውን ፓርቲ ኢሕአዴግን አቋም የሚያንፀባርቁ ነበሩ፡፡ ሬዲዮን ጨምሮ ለአብዛኛው ሕዝብ ዋነኛ የዜና ምንጭ የሆነውና አገር አቀፍ ሥርጭት ያለው ብቸኛ የቴሌቪዥን ጣቢያ በመንግሥት ቁጥጥር ሥር ነው፡፡ በዋና ከተማይቱ ስድስት የግል የኤፍ.ኤም. ራዲዮ ጣቢያዎች የሚገኙ ሲሆን፤ በትግራይ ክልል አንድ የግል ሬዲዮ ጣቢያ እንዲሁም በክልሎች ቢያንስ 19 የማኅበረሰብ ራዲዮ ጣቢያዎች ፕሮግራሞቻቸውን ያሰራጫሉ፡፡ በመንግሥት ይዞታ ሥር ያለው የኢትዮጵያ ሬዲዮ በአገሪቱ ሰፊ የስርጭት ሽፋን የነበረው ሲሆን፤ ከገዢው ፓርቲ ጋር ግንኙነት እንዳለው የሚነገርለት ሬዲዮ ፋና ተከታዩ ነበር፡፡

መንግሥት በየጊዜው ከውጭ አገራት የሚተላለፉ ስርጭቶችን አፍኗል፡፡ ሕጉ የፖለቲካ እና የሃይማኖት ድርጅቶች እንዲሁም የውጭ አገር ዜጎች የኤሌክትሮኒክ መገናኛ ብዙኃን ባለቤት እንዳይሆኑ ይከለክላል፡፡

<u>**ሁከት እና ወከባ**</u>፡- መንግሥት ጋዜጠኞችን ማሠር፣ ማዋከብ እና ለፍርድ ማቅረቡን ቀጥሏል፡፡ ይህም ከተዘጋው የሙስሊሞች ጉዳይ መጽሄት ጋር በተያያዘ በፀረ-ሽብር ሕጉ የተከሰሱ ሶስት ሰዎችን፤ እንዲሁም የተዘጋው የቢላል ራዲዮ ሁለት ሠራተኞችን ይጨምራል፡፡ በ2006 ዓ.ም. በማዕከላዊ የምርመራ ክፍል የታሰሩ ጦማርያንና ጋዜጠኞች ወከባና የመብት ጥሰት እንደተፈፀመባቸው ተናግረዋል፡፡

የካቲት 11 ቀን 2007 ዓ.ም. የቢላል ራዲዮ ሁለት ጋዜጠኞች በፖሊስ ቁጥጥር ሥር ዋሉ፡፡ በነሐሴ ወር የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፀረ-ሽብር ሕጉ ከሰሳቸው፤የዋስ መብትም ከለከላቸው፡፡ የክስ ሂደቱ እስከ ዓመቱ መጨረሻ ቀጥሎ ነበር፡፡

ቅድመ-ምርመራ (ሳንሱር) ወይም በይዘት ላይ የተጣሉ ገደቦች፡- መንግሥት በሚያደርሰው ወከባ የተነሳ ጋዜጠኞች በአንዳንድ ጉዳዮች ላይ ከመዘገብ ተቆጥበዋል። ጥቂት የማይባሉ የግል ጋዜጦች በመንግሥት መደበኛ ያልሆነ የኤዲቶሪያል ቁጥጥር ይደረግባቸው እንደነበር አመልክተዋል፤ ለዚህም [ከመንግሥት ባለሥልጣናት የተዘጋጁ] ጽሑፎችን አትመው እንዲያወጡ የሚቀርብላቸውን ጥያቄ እና ታትመው የወጡ መንግሥትን የሚተቹ ጽሑፎችን አስመልክቶ ከመንግሥት ባለሥልጣናት የሚደርሷቸውን የስልክ ጥሪዎች ጠቅሰዋል። የግሉ ዘርፍ እና የመንግሥት ጋዜጠኞች በዕለት ተዕለት ሥራቸው ራሳቸውን ሳንሱር አድርገዋል። ማስታወቂያ የሚያሠሩ ድርጅቶች መንግሥትን የሚተቹ ኅትመቶች ላይ ማስታወቂያዎቻቸውን እንዳያወጡ ጫና ማሳደራቸውን የሚያመለክቱ ጥቆማዎች ነበሩ።

የስም ማጥፋት ሕግጋት፡- ከቀደመው ዓመት ጋር ሲነጻጸር መንግሥት ተቃውሞን ለማፈን የስም ማጥፋት ሕግጋትን አልተጠቀመም።

ብሔራዊ ደኅንነት፡-መንግሥት የሚቀርቡበትን ትችቶች ለማፈን የፀረ-ሽብር አዋጁን ተጠቅሟል። ፓርላማው በ2003 ዓ.ም. ሽብርተኛ ድርጅቶች ብሎ በፈረጃቸው አምስት ቡድኖች (ግንቦት 7፣ ኦብነግ፣ ኦነግ፣ አል-ቃዒዳ እና አል-ሸባብ) ዙሪያ መዘገብ ፈርተዋል፤ ለዚህም የተጠቀሰው ምክንያት በእነዚህ ቡድኖች ዙሪያ ዘገባዎችን ማቅረብ በሕግ የሚያስቀጣ ይሁን አይሁን ግልጽ አለመሆኑ ነው።

የኢንተርኔት ነፃነት

በመንግሥት ባለቤትነት የተያዘው ኢትዮ ቴሌኮም በሀገሪቱ ብቸኛው የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪ ድርጅት ነበር። መንግሥት የኢንተርኔት ተደራሽነትን በመቆጣጠር ብሎጎችን፣ የተቃዋሚ ድረገፆችን እና የግንቦት 7፣ ኦነግ፣ እና ኦብነግ ድረገፆችን ጨምሮ በርካታ ድረገፆችን (ኢትዮጵያ ውስጥ) እንዳይከፈቱ አግዷል። መንግሥት እንደ አልጃዚራና ቢቢሲ ያሉ የዜና

ገጾችን ለአጭር ጊዜ እንዳይታዩ አግዷል። በውጭ አገር ነዋሪ የሆኑ ተቃዋሚዎች የሚያስተዳድሯቸው እንደ አዲስ ነገር፣ ናዝሬት፣ ኢትዮጵያን ሪቪው፣ ሳይበር ኢትዮጵያ፣ ቋጠሮ የአማርኛ መጽሔት፣ ትንሣኤ ኢትዮጵያ፣ እና የኢትዮጵያ ሚዲያ ፎረምን የመሳሰሉ በርካታ የዜና ብሎጎች እና ድረገፆች (ኢትዮጵያ ውስጥ) ተደራሽ አልነበሩም። ባለስልጣናት የኢንተርኔት ተጠቃሚዎች ከመንግሥት ቁጥጥር ውጭ ሆነው አገልግሎቱን እንዲያገኙ የሚያስችለውን "የቨርቹዋል ፕራይቬት ኔትዎርክ" (Virtual Private Network) አቅራቢዎችን አግደዋል። በዓለም አቀፉ የቴሌኮሙኒኬሽን ሕብረት መረጃ አቅራቢዎችን አግደዋል። ባለሥልጣናት የዜጎችን የስልክ ጥሪዎች፣ የአጭር የጽሑፍ መልዕክቶችና ኢ-ሜይሎች በድብቅ ይከታተሉ ነበር። በዚህም ምክንያት ሰዎች በቁጥጥር ሥር መዋል መቻላቸውን ሪፖርቶች አመልክተዋል። በዓለም አቀፉ የቴሌኮሙኒኬሽን ሕብረት መረጃ መሠረት በ2006 ዓ.ም. ወደ 3 በመቶ የሚጠጉ ግለሰቦች ኢንተርኔት ተጠቅመዋል።

በ2004 ዓ.ም. "ሲቲዝን ላብ" (Citizen Lab) የተባለ ካናዳ ውስጥ በቶሮንቶ ዩኒቨርሲቲ የሚገኝ የምርምር ማዕከል ኢትዮጵን ጨምሮ 25 አገራት ከ"ፊንፊሸር የስለላ" (Finfisher) ሶፍትዌር ጋር የተገናኙ ሰርቨሮችን እንደሚጠቀሙ አመልክቷል። በሪፖርቱ መሠረት "የሰብዓዊ መብት አያያዛቸው አጠያያቂ በሆኑ አገራት ያሉ የሰብዓዊ መብቶች ተሟጋቾች እና ተቃዋሚ ፖለቲከኞችን ለማጥቃት በጥቅም ላይ እየዋለ በመሆኑ ፊንፊሸር መጥፎ ዝና ሊያተርፍ ችሏል።" በአገሪቱ በ"ፊንስፓይ" (Finspy) የተደረገ ዘመቻ "የተጠቃሚዎችን ኮምፒውተሮች ለመበከል የኢትዮጵያዊውን ተቃዋሚ ፓርቲ የግንቦት 7 ምስሎች በማታለያነት ተጠቅሟል" ተብሏል። ሀገር ውስጥ ከሚደረጉ እንቅስቃሴዎችን ከመከታተል ባሻገር፤ መንግሥት በ"ፊንስፓይ" አማካይነት ውጭ ሀገራት የሚኖሩ ኢትዮጵያውን የሚያደርጓቸውንም እንቅስቃሴዎች ይከታተል ነበር።

አካዳሚያዊ ነፃነትና ባህላዊ ሁነቶች

መንግሥት የአካዳሚ ነጻነትን ገድቧል። ይህም በሥርዓተ-ትምህርት፣ በመምህራን ምደባዎች እና በተማሪዎች የትምህርት መስክ ምርጫዎች ላይ መወሰንን ይጨምራል። ባለስልጣናት በዩኒቨርሲቲ እና በከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶች የመናገር፣ ሐሳብን የመግለጽ እና የመሰብሰብ ነፃነቶችን በተደጋጋሚ ገድበው ነበር።

ገዢው ፓርቲ በትምህርት ሚኒስቴር አማካይነት በድህረ ምረቃ መርሀ ግብር ምደባ ወቅት ለፓርቲው ታማኝ ለሆኑ ተማሪዎች ቅድሚያ መስጠት እንደቀጠለ ምንጮች ገልጸዋል። በየትኛውም የትምህርት ዘርፍ ከተመረቁ በኂላ ሥራ ለመቀጠር የፓርቲው አባል ለሆኑ ተማሪዎች ቅድሚያ እንደሚሰጥ አንዳንድ የዩኒቨርስቲ መምህራን ተናግረዋል።

መምህራን በይፋ ከሚታወቁ የትምህርት ዕቅዶች ወጣ ብለው እንዳያስተምሩ ባለሥልጣናት ከልክለዋል። የኢህአዴግ አባላት ያልሆኑ መምህራን ወደማይፈለጉ ቦታዎች የሚዘዋወሩበት ዕድል ሰፊ እንደሆነ እና በደረጃ ዕድገት ወቅትም እንደማይካተቱ በርካታ ሪፖርቶች ጠቁመዋል። የኢሕአዴግ አባል ያልሆኑ መምህራን ያለ ፕሮግራም የሚጠሩ ስብሰባዎችን አልተካፈላችሁም በሚል ከሥራቸው እንደሚባረሩ የሚገልጹ አንዳንድ ሪፖርቶች ቀርበዋል። የመምህራን የሰው ኃይል ምደባ ግልጽነት የጎደለው ከመሆኑም ሌላ፤ የድርጅት አባልነትን፣ ብሔርን ወይም ሃይማኖትን መሠረት ያደረጉ መድሎዎች እንደሚፈፀሙ በመግለጽ የአካዳሚክ ማኅበረሰቡ አባላት ቅሬታቸውን አሰምተዋል።

የግል ዩኒቨርስቲዎች በሕግ እና በመምህራን ትምህርት ዘርፍ የዲግሪ መርሀ ግብር እንዳይሰጡ ትምህርት ሚኒስቴር ያወጣው መመሪያ ይከለክላል። በተጨማሪም የግል ዩኒቨርሲቲዎች ሥርዓተ ትምህርታቸውን ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ቀደም ሲል ካወጣው የተፈጥሮ ሣይንስ እና የማኅበራዊ ሣይንስ የአካዳሚ መርሃ-ግብሮች የ70 ለ30 ድልድል ፖሊሲ ጋር እንዲያጣጥሙ መመሪያው ያዛል። በዚህ የተነሳ በመንግሥት ዩኒቨርሲቲዎች ማህበራዊ ሳይንስ የሚያጠኑ ተማሪዎች ቁጥር እየቀነሰ መጥቷል። የግል ዩኒቨርስቲዎች ሥርዓተ-ትምህርት ደግሞ በአመዛኙ በማኅበራዊ ሳይንስ ላይ ያተኮረ ነበር።

የኦሮሞ ተማሪዎች መንግሥትን ይቃወማሉ በሚል ክትትል ይደረግባቸው ነበር፤ በዘፈቀደ በቁጥጥር ሥርም ይውሉ ነበር። ግንቦት 16 ከተካሄደው ብሔራዊ ምርጫ ቀደም ብሎ የመንግሥት የፀጥታ ኃይሎች በዩኒቨርሲቲዎች የወታደር ልብስ የለበሱ፤እንዲሁም ሲቪል ልብስ የለበሰ ወታደር በርከት ብለው ሰፍረው ታይተዋል።

ለ. ሰላማዊ የመሰብሰብና የመደራጀት ነፃነት

የመሰብሰብ ነፃነት

ምንም እንኳ ሕጉና ሕገ-መንግሥቱ የመሰብሰብ ነፃነትን ቢፈቅዱም፣ መንግሥት ይህንን መብት አላከበረም። ታላላቅ ሕዝባዊ ስብሰባዎችን ወይም ሰላማዊ ሰልፎችን ማካሄድ ቢያስፈልግ፤ አስተባባሪዎች ሁኔታውን ከ48 ሰዓታት በፊት ለመንግሥት ማሳወቅና ፈቃድ ማግኘት ይጠበቅባቸዋል። ባለስልጣናት ፈቃድ መከልከል ባይችሉም፤ ስብሰባዉ ወይም ሰልፉ ከተጠየቀው በተለየ ቦታ ወይም ሰዓት እንዲካሄድ ሊጠይቁ ይችላሉ። ይህም የሚሆነው ሰልፉ የሕዝብ ደህንነትን ወይም የመንቀሳቀስ ነጻነትን የሚያስተጓጉል ሆኖ ሲገኝ ነው ። ባለስልጣናት አንድ ሁነት በሌላ ጊዜ ወይም ቦታ እንዲካሄድ ከወሰኑ ይህንኑ ጥያቄው በቀረበ 12 ሰዓታት ውስጥ ለሁነቱ አዘጋጆች በጽሁፍ ማሳወቅ እንዳለባቸው ሕጉ ይደነግጋል።

መንግሥት አንዳንድ የተቃዋሚ ፓርቲ ሰልፎችን የከለከለ ቢሆንም፤የተወሰኑትን ፈቅዷል። የተቃዋሚ ፓርቲ የሰልፍ አስተባባሪዎች መንግሥት ጣልቃ ይገባ እንደነበር፤ባለሥልጣናት አብዛኛዎቹ ሰልፎች የጊዜና የቦታ ለውጥ እንዲደረግባቸው አድርገዋል ሲሉ ወቅሰዋል። ባለሥልጣናቱ እነዚህን ለውጦች ሲያደርጉ የሕዝብ ደህንነትን ለመጠበቅ እንደሆነ ቢገልጹም፤አስተባባሪዎች ይህ አሳማኝ አይደለም የሚል ወቀሳ አቅርበዋል።

መንግሥት የዜጎችን የመሰብሰብ ነፃነትን ስላለማክበሩ በርካታ ሪፖርቶች ቀርበዋል። ከዚህ ቀጥሎ የቀረበውን ታሪክ የሚመስሉ በርካታ ጥሰቶች ተፈጽመዋል። ጥር 17 ቀን 2007 ዓ.ም. ፖሊስ አንድነት ለዴሞክራሲና ለፍትሕ ፓርቲ ባዘጋጀው ሰላማዊ ሰልፍ ላይ የተሳተፉ 35 ግለሰቦችን በቁጥጥር ሥር አውሏል። ባለሥልጣናት የተደረገው ሰላማዊ ሰልፍ ሕገ-ወጥ ነው ቢሉም፤ ፓርቲው የፈቃድ ጥያቄ በወቅቱ ማቅረቡን ገልጿል።

የአካባቢ መስተዳድር ባለሥልጣናት (ሁሉም ማለት ይቻላል) የኢሕአዴግ ወገንተኛ በመሆናቸው፣ በየከተማው የሚገኙ የማዘጋጃ ቤት አዳራሾችን ይቆጣጠራሉ። ተቃዋሚ ፓርቲዎች ለሕጋዊ የፖለቲካ ስብሰባ አዳራሾችን በሚጠይቁበት ወቅት እነዚህ የአካባቢ ባለሥልጣናት እንደሚከለክሏቸው አልያም የስብሰባውን መርሀ ግብር እንደሚያስተጓጉሉባቸው ጠቅሰው በርካታ ስሞታዎችን አቅርበዋል። የሆቴሎች እና የትልልቅ አዳራሾች ባለቤቶች በግልጽ የማይታወቁ ውስጣዊ ደንቦችን በመጥቀስ የፖለቲካ ፓርቲዎች አዳራሾቻቸውን እንዳይጠቀሙ ስለመከልከላቸው በርካታ ተአማኒ ሪፖርቶች ቀርበዋል።

የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደርን ጨምሮ የክልል መስተዳድሮች ለትልልቅ ስብሰባዎች ፈቃድ ለመስጠትም ሆነ አስፈላጊውን የፀጥታ ኃይል ለመመደብ እምብዛም ፈቃደኛ አልነበሩም።

የመደራጀት ነፃነት

ምንም እንኳ ሕጉ የመደራጀት ነፃነትን እና በሰላማዊ የፖለቲካ እንቅስቃሴ የመሳተፍ ያልተገደበ መብትን ቢሰጥም መንግሥት ይህን መብት ገድቧል።

የበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማኅበራት አዋጅ መንግሥታዊ ላልሆኑ ድርጅቶች ምንጫቸው ያልታወቀ ዕርዳታ ማድረግን ይከለክላል። በዚህም ምክንያት ለጋሾች በሙሉ ስማቸው ለሕዝብ ይፋ እንደሚሆን ተገንዝበዋል። ይኸው አሠራር ለፖለቲካ ፓርቲዎች በሚደረጉ ልገሳዎች ሁሉ ላይ በተመሳሳይ መልኩ ተፈፃሚ ነበር።

ከተባበሩት መንግሥታት ሰላማዊ የመሰብሰብ እና የመደራጀት መብት ልዩ ራፖርተር በ2004 ዓ.ም. የወጣ ሪፖርት እንደሚያመለክተው፤ "የእነዚህ ሕጎች [የበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማህበራት አዋጅ] በሥራ ላይ መዋል ማህበራትን በማቋቋም እና ሥራ በመሥራት ላይ የከፋ ተጽዕኖ አሳድሯል።"

በአገሪቱ ለመሥራት የሚፈልጉ ዓለም አቀፍ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ማመልከቻቸውን በውጭ አገራት በሚገኙ የኢትዮጵያ ኤምባሲዎች በኩል ማቅረብ ነበረባቸው። በመቀጠልም ማመልከቻው በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል ለበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማኅበራት ኤጀንሲ ይቀርባል።

ሐ. የሃይማኖት ነፃነት

ስለ ሃይማኖት ነፃነት ሙሉ መግለጫውን ከዓለም አቀፍ የሃይማኖት ነፃነት ሪፖርት www.state.gov/j/drl/irf/rpt ድረገጽ ያገኛሉ።

መ. የመንቀሳቀስ ነፃነት፣ ተፈናቃዮች፣ የስደተኞች ጥበቃ እና ሀገር አልባ ሰዎች

ምንም እንኳ ሕጉ በአገር ውስጥ የመንቀሳቀስ፣ ወደ ውጭ አገር የመጓዝ፣ የመሰደድ፣ እና ወደ ሀገር የመመለስ ነፃነትን ቢያጎናፅፍም፣ መንግሥት ከእነዚህ ነፃነቶች አንዳንዶቹን ገድቧል።

መንግሥት ከተባበሩት መንግሥታት የስደተኞች ጉዳይ ከፍተኛ ኮሚሽነር (UNHCR) ጽ/ቤት እና ከሌሎች የረድኤት ድርጅቶች ጋር በመተባበር በአገር ውስጥ ለተፈናቀሉ ሰዎች፣ ለስደተኞችና ከስደት ተመላሾች፣ ለጥገኝነት ጠያቂዎች፣ለአገር አልባ ሰዎች እና ለሌሎች ሰዎች ጥበቃ የማድረግ ሥራዎችን አከናውኗል። ሆኖም ባለስልጣናት፣ ታጣቂ ቡድኖች እና የጸጥታ አለመስፈን ችግሮች አንዳንድ ጊዜ የረድኤት ድርጅቶችን የመሥራት አቅም፤በተለይም የፀጥታ ችግር ባሉባቸው የድንበር አካባቢዎች፤ ውስን እንዲሆን አድርገዋል።

በ2006 ዓ.ም. የረድኤት ድርጅቶች በዓመቱ የመጀመሪያው መንፈቅ ለሥራቸው እንቅፋት የሆኑ 32 መሰናክሎች አጋጥመዋቸዋል። በቀደመው ዓመት በተመሳሳይ ወቅት 36 ክስተቶች ያጋጠሙ ሲሆን፤ አብዛኛዎቹ የተከሰቱት በሱማሌ ክልል ነበር። ካጋጠሙ እክሎች መካከል በረድኤት ድርጅቶች ሠራተኞች ላይ ጥቃት መፈጸም እና ጥላቻ ማሳየት፣ ንብረት ዘረፋ፣ በሰብዓዊ ዕርዳታ መርሀ ግብሮች ሥራ ውስጥ ጣልቃ መግባት እንዲሁም ለረድኤት ሥራ ወደ አገር እንዲገቡ በሚፈለጉ ግለሰቦች እና ቁሳቁሶች ላይ ክልከላ መጣል ይገኙባቸዋል። የቀረበው ሪፖርት በአብዛኛው በረድኤት ሥራ ላይ ያተኮረ እንጂ፤ በአገር ውስጥ በተፈናቀሉ ሰዎች ወይም ስደተኞች ላይ ባተኮሩ ተግባራት ላይ ብቻ የተገደበ አይደለም።

በ2006 ዓ.ም. የሶማሌ ክልላዊ መንግሥት የረድኤት ሥራዎችን ለማከናወን ወደ ኖጎብ (ቀድሞ ፊቅ ተብሎ የሚጠራ) የሚገቡ በርካታ የበጎ አድራጎት ድርጅቶች የሚስተናገዱበትን የፈቃድ አሰጣጥ ሂደት አሻሽሏል። ባለሥልጣናት በርካታ የመንግሥት፣ የተባበሩት መንግሥታትን ጨምሮ የተለያዩ ኤጀንሲዎችን ልዑካን፤ እንዲሁም የበጎ አድራጎት ድርጅቶች ተወካዮች አካባቢውን እንዲጎበኙ ፈቅደዋል። በመንግሥት ወታደሮች እና በኦብነግ መካከል በቀጠሉ ግጭቶች እንዲሁም የአልሸባብ ኃይሎች በሶማሌ ክልል ዶሎ አዶ በሚገኙ የስደተኛ ካምፖች አካባቢ እንደሚንቀሳቀሱ በመሰማቱ፤ ወደ አካባቢዎቹ መጓዝ አስቸጋሪ ነበር። መንግሥታዊ

ያልሆኑ ድርጅቶች የክልሉን ባለሥልጣናት ፈቃደኝነት ቢያገኙም ሥራ ወደሚሠሩባቸው አካባቢዎች እንዳይገቡ የተከለከሉባቸው አጋጣሚዎች ተስተውለዋል። መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በብዙ አጋጣሚዎች መርሃግብሮቻቸውን ወደሚያከናውኑባቸው አካባቢዎች የሚያደርጉትን ጉዞ በጸጥታ ችግር ምክንያት አዘግይተዋል፤ያለውን ፍላጎት ሊያጠኑም አልቻሉም። የዓለም አቀፍ ድርጅቶች ላይ የተቃጣ የሽብር ጥቃት እንደነበረ መረጃ ከተሰራጨ በኋላ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ሠራተኞቹን በሰኔ ወር ከዶሎ አዶ አካባቢ አስወጥቶ በነሐሴ ወር ወደ ሥራቸው መልሷቸዋል። የረድኤት ሠራተኞችን የሚያመላልሱ ተሽከርካሪዎች ላይ፣ በረድኤት ሠራተኞች ላይ ጥቃትና ወከባ እንዲሁም እስራት እየደረሰ መሆኑን ሪፖርቶች ይጠቁማሉ።

<u>የሀገር ውስጥ እንቅስቃሴ</u>፡ መንግሥት ሰዎች ወደ ሶማሌ ክልል እንዳይሄዱ፣ እንዲሁም በክልሉ ውስጥ እንዳይዘዋወሩ ጥሎ የነበረውን ገደብ ቢያለዝብም ሙሉ በሙሉ ግን አላነሳውም፤ ለዚህም ኦብነግ የፀጥታ/የደህንነት ስጋት ይፈጥራል የሚል ምክንያት ማቅረቡን ቀጥሏል። (ክፍል 2. መ. ሥር ተፈናቃዮች የሚለውን ይመልከቱ)። በጦርነት በተጎዱ አካባቢዎች በነበረው የጸጥታ ስጋት የተነሳ የምግብ እና የመድሃኒት አቅርቦት ለጊዜው ተቋርጦ ነበር። መንግሥት ስደተኞች ከመጠለያ ጣቢያ ውጪ እንዲኖሩ የሚፈቅደውን ፖሊሲ ቀጥሎበታል። ይህን መርሀ ግብር ከሚመራው የስደተኞች እና ከስደት ተመላሾች ጉዳይ አስተዳደር መሥሪያ ቤት በተገኘ መረጃ በነሐሴ ወር 2,993 ስደተኞች ከመጠለያ ጣቢያ ውጪ ኖረዋል(2,806 በአዲስ አበባ፣187 በሽሬ)። ይህ አሃዝ በ2004 ዓ.ም. 3,412 ነበር። ይህ ፖሊሲ ከመውጣቱ በፊት መንግሥት እንዲህ ዓይነት ፈቃድ የሚሰጠው በዋነኝነት የከፍተኛ ትምህርትን ለመከታተል፣ ለሕክምና ክትትል ወይም በመጠለያ ጣቢያዎች የጸጥታ ስጋትን ለመቀነስ ነበር።

<u>የውጭ ጉዞ</u>፡ በ2005 ዓ.ም. መንግሥት ዜጎች ለሥራ ወደ መካከለኛው ምሥራቅ አገራት እንዳይጓዙ በጊዜያዊነት ከልክሎ ነበር። ክልከላው ለኢንቨስትመንት ወይም ለንግድ ጉዳዮች የሚጓዙ ዜጎች ላይ ተጽዕኖ አላሳደረም። መንግሥት ክልከላ ያደረገበትን ምክንያት ሲገልጽ በውጭ አገራት በቤት ሠራተኝነት ተቀጥረው በሚሠሩ ዜጎች ላይ የሚደርሰውን ወከባ፣ ማስፈራራት እና አሰቃቂ ጉዳት ለመከላከል ነው ብሏል።

በመጋቢት ወር 2006 ዓ.ም. የብሔራዊ የደህንነትና የፀጥታ አገልግሎት ባለሥልጣናት በቦሌ አየር መንገድ በአንድ የውጭ መንግሥት ድጋፍ በተዘጋጀ የመማማሪያ መርሀ ግብር ላይ ለመሳተፍ የሚጓዙትን የሰማያዊ ፓርቲ ሊቀመንበር አቶ ይልቃል ጌትነትን ካገር እንዳይወጡ ከለከሏቸው፡፡ በኋላም ሚያዝያ 6 ቀን 2006 ዓ.ም. አቶ ይልቃል ጌትነት ካገር እንዲወጡ ተፈቅዶላቸው ነበር፡፡

<u>ስደት</u>፡ በርካታ ዜጎች በሌሎች አገሮች የፖለቲካ ጥገኝነት ጠይቀዋል፤ አልያም በራሳቸው ፍላጎት በውጭ አገራት በስደት ቆይተዋል፡፡

በአገር ውስጥ የተፈናቀሉ ሰዎች

ዓለም አቀፉ የስደተኞች ድርጅት (IOM) በየሩብ ዓመቱ የሚያወጣው የተፈናቃዮች መከታተያ ሪፖርት መሠረት ከሐምሌ ወር 2007 ዓ.ም. እስከ መስከረም 2008 ዓ.ም. 505,104 የቆዩና አዳዲስ ተፈናቃዮች ነበሩ፡፡ ይህ አጠቃላይ የተፈናቃዮች ቁጥር 470,261 ከነበረበት ከቀደመው ሩብ ዓመት (ከሚያዝያ-ሰኔ) ጋር ሲነጻጸር ጭማሪ ያሳየ ነበር፡፡ ከነበሩት አጠቃላይ ተፈናቃዮች 425,454 ወይም 84 በመቶ የሚሆኑት ለረጅም ጊዜ የተፈናቀሉ ሲሆኑ፤79,650 ወይም 16 በመቶ የሚሆኑት አዳዲስ ተፈናቃዮች ነበሩ፡፡ ይህ ቁጥር ካለፉት ዓመታት ጋር ሲነጻጸር ብልጫ ያሳየ ነበር፡- እ.ኤ.አ. በ2014 (426,736)፣ በ2013 (416,315)፣ እንዲሁም በ2012 (291,104) ነበር፡፡

እንደ ዓለም አቀፉ የስደተኞች ድርጅት አገላለጽ ከ90 በመቶ በላይ የሚሆኑቱ በወቅቱ ወደመኖሪያ አካባቢያቸው የሚመለሱበት፣ ከአካባቢው ኅብረተሰብ ጋር የሚቀላቀሉበትና በሌሎች የሀገሪቱ አካባቢዎች የሚሰፍሩባቸው ሁኔታዎች ያልተመቻቸላቸው የረጅም ጊዜ ተፈናቃዮች ነበሩ፡፡ ይህም በዋናነት ከግጭቶች አለመፈታት፣ የአስተዳደራዊ ውሳኔዎችን አለማሳለፍ ወይም ከአካባቢ ማህበረሰብ ጋር ለሚደረገው ቅልቅል የግብዓት አቅርቦት መጓደል፣ አልያም የሰፈራ ሥፍራዎች ተመራጭ አለመሆን ጋር የተያያዘ ነው፡፡

እነዚህ የሀገር ውስጥ የረጅም ጊዜ ተፈናቃዮች የጎሳና የድንበር ዘለል ግጭቶች ሰለባዎች (406,727) እና 18,085 የተፈጥሮ ክስተቶች ተፈናቃዮች በመባል ተከፋፍለዋል፡፡ አብዛኛዎቹ ተፈናቃዮች (326,421) በሶማሌ ክልል የሚገኙ ሲሆን፤ ቀጥሎም በኦሮሚያ 84,550፣

በጋምቤላ 36,630 ፣በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ 12,765፣ በአፋር 4,590፣ በሐረሪ 4,580፣እንዲሁም አማራ ክልል 750 ይገኛሉ።

79,650 ከሚሆኑት አዲስ ተፈናቃዮች መካከል ከሐምሌ ወር 2007 ዓ.ም. እስከ መስከረም 2008 ዓ.ም. 21,930ዎቹ በግጭት፣57,720ዎቹ ደግሞ በተፈጥሮ ክስተቶች (ማለትም16,776 በጎርፍ፣40,644 በድርቅ፣ 300 በእሳት አደጋ) ሳቢያ የተፈናቀሉ ነበሩ። ከአዲሶቹ ተፈናቃዮች 52 በመቶ የሚሆኑት እንደተፈናቀሉ የቀሩ ሲሆን፤48 በመቶ የሚሆኑት ወደ መኖሪያ ቀዬያቸው የተመለሱ ነበሩ። ወደ መኖሪያ ቀዬያቸው ከተመለሱትም መካከል 64 በመቶ የሚሆኑት በተፈጥሮ አደጋዎች የተፈናቀሉ ነበሩ፤ የተቀሩት 36 በመቶ ደግሞ በግጭት ምክንያት ለችግሩ የተዳረጉ ነበሩ። እንዳለፉት ዓመታት ሁሉ መንስኤዎቹ የብሔር ግጭት፣ በጋምቤላ በሚገኙ ማኅበረሰቦችና በደቡብ ክልል እና ከደጋማ አካባቢ መጥተው ከሰፈሩ ነዋሪዎች መካከል የሚፈጠሩ ግጭቶች ቀዳሚውን ሥፍራ ይይዛሉ።

መንግሥት በአደጋ መከላከልና ምግብ ዋስትና ዘርፉ በኩል ለውስጥ ተፈናቃዮች ሰብዓዊ እርዳታ ማቅረቡን ቀጥሏል። የፌደራልና የየክልሉ የአደጋ መከላከልና የምግብ ዋስትና ዘርፍ የሥራ ኃላፊዎች ከዓለም አቀፉ የስደተኞች ድርጅትና ከአጋሮቹ ጋር በመተባበር የውስጥ ተፈናቃዮችን ሁኔታ ሲከታተሉ ቆይተዋል። በተጨማሪም በሶማሌ ክልላዊ መንግሥት ደረጃ የክልሉ የአደጋ መከላከልና ዝግጁነት ቢሮ ከዓለም አቀፍ የስደተኞች ድርጅትና ከሌሎች ዓለም አቀፍ አካላት ጋር በመተባበር የተጠራቀሙ ለረጅም ጊዜ የተፈናቀሉ የውስጥ ተፈናቃዮችን ጉዳዮች የሚመለከት ዘላቂ መፍትሔ አምጭ ቡድን እንዲመሠረት አድርጓል። ይህ ቡድን በክልሉ የሚገኙ የተከማቹ የረጅም ጊዜ ተፈናቃዮችን ጉዳይ ለማቃለል የሚያስችል እስትራቴጂ ያዘጋጀ ሲሆን፤ ከጥቅምት ወር 2008 ዓ.ም. ጀምሮ የሶማሌ ክልላዊ መንግሥት እስትራቴጂውን መመልከት ጀምሮ ነበር።

የስደተኞች ጥበቃ

<u>ጥገኝነት ስለማግኘት</u>: የአገሪቱ ሕግ ጥገኝነት መስጠትን ወይም ስደተኞችን መቀበልን በሚመለከት ደንግጓል፤ መንግሥትም ለስደተኞች ጥበቃ ለማድረግ የሚያስችል ሥርዓት ዘርግቷል።

በተባበሩት መንግሥታት የስደተኞች ጉዳይ ከፍተኛ ኮሚሽን ሪፖርት መሠረት፣ አገሪቱ እስከ ሐምሌ ወር ድረስ 719,524 ስደተኞችን ተቀብላ አስተናግዳለች። ከስደተኞቹ ውስጥ አብዛኛዎቹ ከደቡብ ሱዳን (283,030) የመጡ ሲሆን፣ ከሶማሊያ (248,213)፣ ከኤርትራ (144,920)፣ ከሱዳን (37,101) እና ከሌሎች አገራት (6,260፣ ከነዚህም መካከል 832 ጥገኝነት ለማግኘት የተመዘገቡ የየመን ዜጎች ነበሩ።)

የተባበሩት መንግሥታት የስደተኞች ጉዳይ ከፍተኛ ኮሚሽን፣ የስደተኞች እና ከስደት ተመላሾች ጉዳይ አስተዳደር ባለሥልጣን እና የሰብዓዊ ረድኤት ድርጅቶች በሱዳን የብሉናይል ክፍለሀገር የሚካሄደውን ግጭት በመሸሽ ወደ ኢትዮጵያ ለገቡ የሱዳን ስደተኞች እንክብካቤ ማድረጋቸውን ቀጥለዋል። በተጨማሪም ከደቡብ ሱዳን ጆንግሌይ እና የላይኛው ናይል ግዛቶች ለመጡ እና ጥገኝነት ለጠየቁ ደቡብ ሱዳናውያን መንግሥት ድጋፍ አድርጓል። የማያባራ ግጭትና የምግብ እጥረት ደቡብ ሱዳናውያውያን ስደተኞች ወደ ሀገሪቱ የሚያደርጉትን ፍልሰት አባብሶታል። በዚህ ዓመት የተባበሩት መንግሥታት የስደተኞች ጉዳይ ከፍተኛ ኮሚሽን እና የስደተኞች እና ከስደት ተመላሾች ጉዳይ አስተዳደር መስሪያ ቤት በጋራ በመሆን በስደተኝነት የሚመዘገቡ ኢትዮጵያውያንን የሚለዩበት የአሠራር መመሪያ ቀርጸዋል።

ኤርትራውያን ጥገኝነት ጠያቂዎች ወደ አገሪቱ መግባታቸውን ቀጥለዋል። ከነዚህም መካከል ብዙ ቁጥር ያላቸው ብቻቸውን የሚሰደዱ ታዳጊዎች ነበሩ። ብዙ ኤርትራዊያን በሱዳን እና በግብጽ አድርገው ወደ እስራኤል፣ አውሮፓ እና ሌሎች አገራት ለመጓዝ በማሰብ ለሁለተኛ ደረጃ ስደት አገራቸውን እየለቀቁ በየጊዜው በኢትዮጵያ በኩል ተሰደዋል።

__ሥራ የመቀጠር ዕድል__፡ መንግሥት ለስደተኞች የሥራ ፈቃድ አልሰጠም።

__ዘላቂ መፍትሔዎች__፡ መንግሥት ከኤርትራ፣ ከሶማሊያ፣ ከደቡብ ሱዳን እና ከሱዳን የመጡ ጥገኝነት ጠያቂዎችን በስደተኝነት ተቀብሏል። ስደተኞች በቋሚነት ኢትዮጵያ ውስጥ እንዲኖሩ ቢፈቅድም፣ ዜግነት ማግኘት ወይም ከሕዝቡ መቀላቀል የሚችሉበትን ዕድል ግን አልሰጣቸውም። መንግሥት ስደተኞች ኢ-መደበኛ በሆነ የአኗኗር ዘይቤ ከካምፕ ውጭ የሚኖሩበትን ፖሊስ ቀርጿል። በተጨማሪም መንግሥትና የተባበሩት መንግሥታት የስደተኞች ጉዳይ ከፍተኛ ኮሚሽን የትምህርት ክፍያ እየሸፈኑላቸው ፈተና አልፈው ዩኒቨርስቲ የሚገቡ ስደተኛ ተማሪዎች ትምህርታቸውን ተከታትለዋል። እስከ ጥቅምት ወር በጥቅሉ 3,895 ስደተኞች፤በአብዛኛው ከኤርትራና ከሶማሌ የመጡ፤ ወደ ሌሎች ሀገራት ተሸጋግረዋል።

ክፍል 3. ዜጎች በፖለቲካ ውስጥ ለመሳተፍ ያላቸው ነፃነት

ዜጎች መንግሥታቸውን ሰላማዊ ነፃና ፍትሃዊ በሆነ ምርጫ መንገድ የመቀየር መብት እንዳላቸው በሕገ መንግሥቱ እና በሕግ ተደንግጓል። ነገር ግን ገዢው ፓርቲ በምርጫ ረገድ ሰፊ የማሸነፍ ዕድል ይህንን መብት ገድቦታል።

ምርጫ እና የፖለቲካ ተሳትፎ

<u>በቅርቡ የተካሄዱ ምርጫዎች</u>:- ግንቦት 16 ቀን ሀገሪቱ የሀገሪቱ ፓርላማ አባላት የሆኑትን የሕዝብ ተወካዮች የተመረጡበትን ብሔራዊ ምርጫ ተካሂዷል። መስከረም 24 ቀን ፓርላማው ጠቅላይ ሚኒስትር ኃይለማርያም ደሳለኝን በድጋሚ በጠቅላይ ሚኒስትርነት መርጧል።

በግንቦት ወር በተካሄደው አገር አቀፍ የሕዝብ እንደራሴዎች ምርጫ፣ ኢሕአዴግ እና አጋር ድርጅቶች ያሉትን 547 መቀመጫዎች ሙሉ በሙሉ አሸነፉ። ይህም ፓርቲው በተከታታይ ለአምስተኛ ጊዜ ለአምስት ዓመታት በሥልጣን ላይ እንዲቆይ ያደርገዋል። የመንግሥት ጥብቅ ቁጥጥር ድምጽ አሰጣጡን ገለልተኛ አካላት እንዳይታዘቡ በእጅጉ ገድቧል። የአፍሪካ ሕብረት ምርጫውን እንዲታዘብ የተፈቀደለት ብቸኛው ዓለም አቀፍ ድርጅት ነበር። የተቃዋሚ ፓርቲ ታዛቢዎች ፖሊስን በጣልቃ-ብነት፣ በማዋከብና በሕገ-ወጥ እስር ከሰዋል። የግል ጋዜጠኞች ምርጫውን ሲዘግቡ መለስተኛ ችግሮች እንዳጋጠሟቸው ገልጸዋል። አንዳንዶቹም ወቅቱን ጠብቀው ፈቃድ ለማግኘት ቢያመለክቱም፤ ልክ ምርጫው አንድ ቀን ሲቀረው እንደተሰጣቸው ጠቁመዋል። ምርጫው ከመካሄዱ አስቀድሞ በስድስት ዙር የተካሄዱ የምርጫ ክርክሮች ሙሉ በሙሉ ሊባል ለሚቻል ደረጃ በመገናኛ ብዙሃን ተላልፈዋል፤ አልያም መጠነኛ አርትኦት ተደርጎባቸዋል። በክርክሩ ዋና ዋና የሚባሉ የፖለቲካ ፓርቲዎች ተካተዋል። ከ1997 አገራዊ ምርጫ ወዲህ በሥራ ላይ የዋሉ በርካታ ሕግጋት፣ መመሪያዎች እና የአሠራር ስርዓቶች በጠቅላላው የምርጫ ሒደት ለኢሕአዴግ ግልጽ የተጠቃሚነት ዕድሎችን ፈጥረውለታል። ህገመንግሥቱ እንደሚደነግገው 50 በመቶ ሲደመር አንድ ድምፅ በሚል ቀመር የተዋቀረው የምርጫ ሥርዓት ገዢው ፓርቲ ኢሕአዴግን ጠቅሞታል። የተቃዋሚ ዕጩዎችን እና ደጋፊዎችን ማስፈራራትን ጨምሮ መንግሥት የተጠቀመባቸው ኢ-ፍትኃዊ ስልቶች ሪፖርት ተደርገዋል። ምርጫው ከመካሄዱ አስቀድሞና ምርጫውን ተከትሎ ስድስት ከምርጫ ጋር የተያያዙ ግድያዎች መፈፀማቸው ሪፖርት ተደርጓል። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ምርጫ ቦርድን ገለልተኝነት፤ በተለይም የፓርቲዎች ምዝገባና የዕጩዎች መምረጫ መስፈርቶችን በሚመለከት፤ ጠያቂ የሆኑ ሪፖርቶች ቀርበዋል። ብሔራዊ ምርጫ ቦርድ ለመራጮች ትምህርት መስጠትን ጨምሮ፣ በምርጫ ርዕሰ-ጉዳይ ላይ የሬዲዮ መልዕክቶችን በማዘጋጀትና መመሪያዎችን አትሞ በተለያዩ ቋንቋዎች የማሰራጨት ኃላፊነት የተሰጠው ብቸኛው አካል ነው።

ምርጫው ከመካሄዱ ቀደም ብሎ በነበረው ግምገማ የአፍሪካ ሕብረት መንግሥት የምዝገባ ሂደቱን በተሳካ መንገድ ማከናወኑን አድንቆ፤ ምርጫው "የተረጋጋ፣ሰላማዊና ተአማኒ" መሆኑን አመልክቷል። ይሁንና የምርጫው የተከናወነበትን ህጋዊ ማዕቀፍ በተመለከተ የሚያሳስቡት ጉዳዮች እንደነበሩም ገልጿል። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ምርጫ ቦርድ ከ35 ሚሊዮን በላይ የሚሆኑ መራጮችን የመዘገበ ቢሆንም፤ በምዝገባ ሂደቱ ምንም ዓይነት ፍትሐዊነት የጎደለው አሠራር ስለመኖሩ ሪፖርት አላደረገም።

<u>የፖለቲካ ፓርቲዎችና የፖለቲካ ተሳትፎ</u>: ከግንቦቱ ምርጫ ቀደም ብሎም ሆነ ምርጫውን ተከትሎ የተቃዋሚ ፓርቲ አባላት ለኃይል እርምጃና ለወከባ ተዳርገዋል። በገዢው ፓርቲ ኢሕአዴግ የሚመራው መንግሥት የመገናኛ ብዙኃን ነጻነትን ገድቧል፤ የተቃዋሚ ፓርቲ አባላትን አስሯል። የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች ለአባሎቻቸው አንዳንድ ጥቅሞችን ያስገኛሉ፤ አባል ድርጅቶቹ በርካታ የንግድ ድርጅቶች ያሏቸው ሲሆን፣ የሥራ ዕድልና የንግድ ውሎችን ለታማኝ ደጋፊዎቻቸው እንደሚሰጡ በስፋት ተነግሯል። በርካታ ተቃዋሚ የፖለቲካ ፓርቲዎች የቤቶች ወይም የሕንፃ ባለቤቶች ንብረታቸውን ለእነርሱ እንዳያከራዩ የኢህአዴግ አባላት ጫና እንደሚፈጥሩ ወይም እንደሚያስፈራሯቸው በመጥቀስ ለቢሮ አገልግሎት የሚውሉ ቤቶች አልያም ሕንፃዎችን ለመከራየት መቸገራቸውን ተናግረዋል።

መምህራን እና ሌሎች የመንግሥት ሠራተኞች የተቃዋሚ ፖለቲካ ፓርቲዎች አባል ከሆኑ ከሥራ ይታገዱ እንደነበር የሚገልጹ ሪፖርቶች ቀርበዋል። የኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት የተቃዋሚ ፓርቲ አባላትን፣ በተለይም መምህራንን፣ ከሥራ እንደሚያባርራቸው በመዛት ያስፈራራቸው እንደነበር የኦሮሞ ተቃዋሚ ፓርቲዎች ተናግረዋል። የመንግሥት ባለሥልጣናት በህጋዊ መንገድ የሚንቀሳቀሱ የኦሮሞ ተቃዋሚ ድርጅቶች በርካታ አባላት በምስጢር የኦሮሞ ነፃነት ግንባር አባላት ናቸው በማለት የሚከስሱ ሲሆን፣ ከዚህ ይበልጥ ሰፋ ባለ ደረጃም የበርካታ ተቃዋሚ ፓርቲዎች አባላትን ከግንቦት 7 ጋር ግንኙነት አላቸው በማለት ይከስሳሉ። የመድረክ እና የአባል ድርጅቶቹ አባላት በዩኒቨርሲቲ ደረጃ የማስተማር ስራቸውን በመስራት ላይ ነበሩ። የገዢው ፓርቲ አባላት ያልሆኑ ሥራ ፈላጊ ወጣቶች፣ ሥራ መፈለጊያ የድጋፍ ደብዳቤ ከቀበሌያቸው እና ከአካባቢ አስተዳደር መዋቅሮች በቀላሉ እንደማያገኙ ሪፖርቶች ጠቁመዋል።

በምርጫ ቦርድ የተመዘገቡ የፖለቲካ ፓርቲዎች የአካባቢ ጽሕፈት ቤቶችን ለመክፈትና ለመጠቀም የግድ ከክልል መንግሥታት ፈቃድ ማግኘት አለባቸው። ተቃዋሚ ፓርቲዎች የክልል ጽሕፈት ቤቶቻቸውን ለመክፈት ፈቃድ ለማግኘት በመቸገራቸው ለመደራጀትና ዘመቻዎችን ለማካሄድ መቸገራቸውን ገልጸዋል። ተቃዋሚ ፓርቲዎች ሕዝባዊ ስብሰባዎችንና ዘመቻዎችን ለማካሄድ ፈቃድ ማግኘት

እንዳሚኖርባቸው የሚደነግጉ ህግጋት የተቃዋሚ ፓርቲ እንቅስቃሴዎችን ለመግታት ዓይነተኛ ሚና ተጫውተዋል፡፡

<u>**የሴቶች እና የህዳጣን ተሳትፎ**</u>፡ ሴቶች ወይም ህዳጣን የሆኑ ማህበረሰቦችን ድምጽ ከመስጠት አልያም ከወንዶች ወይም ህዳጣን ካልሆኑ ዜጎች እኩል በሆነ ደረጃ በፖለቲካ ከመሳተፍ የሚከለክሉ ሕጎች አልያም ባህላዊ ወይም ልማዳዊ ድርጊቶች ያልነበሩ ቢሆንም፤ ሴቶች በምርጫም ሆነ በሹመት የያዙት ቦታ እጅግ በጣም አነስተኛ ነበር፡፡ በመላ አገሪቱ ካሉ ምክር ቤቶች ከፍተኛ የሴቶች ቁጥር ያለው የትግራይ ክልል ምክር ቤት ነው፡፡ ከአባላቱ 50 በመቶ የሚሆኑ ሴቶች ናቸው(ከ152 መቀመጫዎች 76ቱ በሴት አባላት የተያዙ ነበሩ)፡፡

ከ22 የፌዴራል መንግሥቱ ካቢኔ ሦስቱ ሴቶች ናቸው፡፡ የምክትል ጠቅላይ ሚኒስትር ደረጃዎች ያገኙትን አንድ ቦታ ጨምሮ፤ በአዲሱ ፓርላማ ካሉ 547 መቀመጫዎች መካከልም 212 የሚሆኑት በሴቶች የተያዙ ናቸው፡፡

በብሔር ላይ የተመሠረተው የመንግሥት የፌደራሊዝም ፖሊሲ በሀገሪቱ ያሉ ዋና ዋና ብሔረሰቦች በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ውስጥ የሚወከሉበትን አሠራር ፈጥሯል፡፡ በሀገሪቱ ከ80 በላይ ብሔረሰቦች ያሉ ሲሆን፤ አነስተኛ የሕዝብ ቁጥር ያላቸው ብሔረሰቦች በሕግ አውጭው ምክር ቤት ውክልና አልነበራቸውም፡፡ በ1999 በተደረገው የሕዝብ ቆጠራ መሠረት በስድስት ክልሎች (ትግራይ፣ አማራ፣ ቤኒሻንጉል-ጉሙዝ፣ ደቡብ ሕዝቦች፣ ጋምቤላ እና ሐረር) ውስጥ በፓርላማ መቀመጫ ለማግኘት የሚያበቃ የመራጭ ብዛት የሌላቸው 22 የብሔረሰቦች ነበሩ፤ ነገር ግን በ2002 በተካሄደው ምርጫ ከእነዚህ የብሔር ቡድኖች የታጩ ግለሰቦች በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ለሚገኙ 22 ልዩ መቀመጫዎች ተወዳድረዋል፡፡ በተጨማሪም እነዚሁ በፌዴሬሽን ምክር ቤት ውስጥ ያሉ 22 ብሔረሰቦች እያንዳንዳቸው አንድ መቀመጫ አላቸው፡፡

ክፍል 4. ሙስና እና በመንግሥት ውስጥ የግልጽነት አለመኖር

የአገሪቱ ሕግ በመንግሥት የሥራ ኃላፊዎች ለሚፈፀም ሙስና የወንጀል ቅጣት ደንግጓል፡፡ ምንም እንኳ መንግሥት በርካታ የሥራ ኃላፊዎችን ለፍርድ ቢያቀርብም፣ አንዳንድ ባለሥልጣናት የሙስና

ተግባራት መፈፀማቸውን ቀጥለዋል። ሙስና፣ በተለይም ጉቦ መቀበል፣ በታችኛው የመንግሥት መዋቅር የሥራ ኃላፊዎች ዘንድ ችግር ሆኖ ቆይቷል። በፖሊስ እና በፍርድ ቤት አካባቢ የሚፈፀሙ ሙስናዎችም እንዲሁ ያልተቀረፉ ችግሮች ናቸው። አንዳንድ የመንግሥት ባለሥልጣናት መንግሥታዊ ድርጅቶችን ወደግል የማዛወር ሒደትን መጠቀሚያ ሲያደርጉት የሚታይ ሲሆን፤ የመንግሥት እና የፓርቲ የንግድ ድርጅቶች የመሬት ኪራይ (Lease) እና ብድር በማግኘት ረገድ የቅድሚያ ተጠቃሚነት ዕድል ነበራቸው።

<u>ሙስና፡-</u> ሙስናን መዋጋት የፍትህ ሚኒስቴር ኃላፊነት ሲሆን፤በፌደራል የሥነ-ምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን አማካይነት በኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዋና ዳይሬክተር ፣በምክትሉ፣ በሌሎች የመንግሥት ባለሥልጣናትና በግሉ ዘርፍ መሪዎች ላይ በሙስና ተግባር ፈጽመዋል በሚል የተጠረጠሩበትን የክስ ሂደት ቀጥሏል።

ከዚህ ቀጥሎ የቀረበውን የሙስና ጉዳይ ጋር ተመሳሳይ የሆኑ በርካታ ሌሎች ቀርበዋል፡- ነሐሴ 3 ቀን 2008 ዓ.ም. ፖሊስ የቀድሞ የኦሮሚያ ክልል የገቢዎች ቢሮ ኃላፊ የነበሩትን አቶ ወንድሙ ቢራቱ ቀነዓን ከባድ የሙስናና የሕዝብና የመንግሥት ገንዘብ በመበዝበዝ ተጠርጥረዋል በሚል በቁጥጥር ሥር አዋላቸው። የክስ ሂደቱ እስከ ዓመቱ መጨረሻ ድረስ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት መሰማቱን ቀጥሏል።

<u>ሀብትን ማሳወቅ፡-</u> ሕጉ ሁሉም የመንግሥት ባለሥልጣናት እና ሠራተኞች ሀብታቸውን እና የግል ንብረታቸውን በይፋ እንዲያስመዘግቡ ይጠይቃል። ይህንን ደንብ በማይፈጽሙ ላይ የገንዘብ እና በወንጀል የመጠየቅ ቅጣቶች በሕጉ ተካተዋል። ፕሬዚዳንቱና ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሀብታቸውን አስመዝግበዋል። በ2004 በወጣው የሀብት ማሳወቅና ምዝገባ አዋጅ መሠረት እስከ ህዳር ወር 2008 ዓ.ም. ድረስ 95,000 የሚሆኑ የመንግሥት ባለሥልጣናትና ሠራተኞች ሕጉ በሚያዘው መሠረት ያላቸውን ሀብት አስመዝግበዋል።

የሀብት መጠን የተመዘገበባቸው ሰነዶች በፌዴራል ሥነ-ምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን ይዞታ ሥር ይገኛሉ። በሕጉ መሰረት እነዚህን ሰነዶች መመልከት የፈለገ ግለሰብ ጥያቄውን በጽሁፍ ማቅረብ ይችላል። ሆኖም የፌዴራል ስነምግባር እና ጸረ ሙስና ኮሚሽን አስፈላጊ ነው ብሎ ካመነ በቀር የቤተሰብን ንብረት የተመለከተ መረጃ ማግኘት አይቻልም።

<u>መረጃን ለሕዝብ ተደራሽ ማድረግ፡-</u> ህዝብ ስለ መንግሥት አሠራር መረጃዎችን የማግኘት መብት እንዳለው ሕጉ ቢደነግግም፣ የመረጃ ተደራሽነት በአብዛኛው ተገድቧል። ሕጉ መረጃ ይፋ

የማይደረግባቸውን ጥቂት ሁኔታዎች ከነምክንያታቸው ይዘረዝራል፡፡ በአጠቃላይ የመረጃ ጥያቄ በጽሁፍ በቀረበ 30 ቀናት ውስጥ ምላሽ መሰጠት ያለበት ሲሆን፤ ክፍያውም ለጥያቄው ምላሽ በመስጠት ከሚወጣው ወጪ መብለጥ የለበትም፡፡ ይህን ሕግ በማያከብሩ ባለስልጣናት ላይ ቅጣት ስለሚጣልባቸው ዘዴዎች እና የመረጃ መከልከልን ተከትሎ ይግባኝ የሚጠየቅባቸው ሁኔታዎች በሕጉ ተካተዋል፡፡ በዓመቱ ውስጥ መረጃ መስጠትን ወይም መከልከልን የተመለከተ መረጃ አልተገኘም፡፡

መንግሥት ሕግጋትና ደንቦች ሥራ ላይ ከመዋላቸው በፊት በነጋሪት ጋዜጣ እንዲታተሙ ያደርጋል፡፡ የመንግሥት ኮሙኒኬሽን ጉዳዮች ጽሕፈት ቤት ከመንግሥት፣ ከመገናኛ ብዙኃን እና ከሕዝብ ጋር የሚደረጉ ግንኙነቶችን ይመራል፡፡ የግሉ ፕሬስ አባላት ለሚያቀርቧቸው ጥያቄዎች መንግሥት ብዙ ጊዜ ምላሽ አይሰጥም በማለት ሪፖርት አድረገዋል፡፡

ክፍል 5. በዓለም አቀፍ እና መንግሥታዊ ባልሆኑ አካላት የሚካሄድ የሰብዓዊ መብት ጥሰት ምርመራን በተመለከተ የመንግሥት አመለካከት

ምንም እንኳ በመንግሥት ከፍተኛ ገደብ ቢጣልባቸውም፣ በቁጥር አነስተኛ የሆኑ አገር በቀል የሰብዓዊ መብት ተሟጋች ድርጅቶች እንቅስቃሴ አድርገዋል፡፡ በአጠቃላይ መንግሥት አገር በቀል የሰብዓዊ መብት ድርጅቶችን እና ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ታዛቢዎችን እንቅስቃሴ በጥርጣሬና በጥንቃቄ ተመልክቷል፡፡ በመንግሥት ቁጥጥር ሥር ያሉ መገናኛ ብዙኃን ሂዩማን ራይትስ ዋችን የመሳሰሉ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ድርጅቶችን የሚነቅፉ ዘገባዎችን አቅርበዋል፡፡

የበጎ-አድራጎት ድርጅቶች እና ማኅበራት አዋጅ፤ ከሚሰበስቡት ገንዘብ ከ10 ከመቶ በላይ ከውጭ ምንጮች የሚያገኙ የበጎ አድራጎት ድርጅቶች፣ "ሶሳይቲዎች" እና ማኅበራት (መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እና የሲቪል ማኅበረሰብ ደርጅቶች) ሰብዓዊ እና ዴሞክራሲያዊ መብትን፣ የብሔር ብሔረሰቦች እኩልነትን፣ ሥርዓተ-ፆታን፣ ሃይማኖትን፤ የሕፃናት እና የአካል ጉዳተኞች መብቶችን፣ የግጭት አፈታት ወይም እርቅን፤ እንዲሁም የፍትህ አገልግሎት እና የሕግ አስፈፃሚ አካላት ብቃት ጉዳዮችን ለሚያራምድ ዓላማ መንቀሳቀስ የማይችሉ መሆኑን ደንግጓል፡፡ የሕጉ በሥራ ላይ መዋል መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች መልካም አስተዳደር፣ ሰብዓዊ መብቶች፣ ሙስና፣ ግልፅ አሠራር ጋር ተያያዥ በሆኑ ጉዳዮች ላይ የሚያደርጉትን እንቅስቃሴ በአስከፊ ሁኔታ ከመገደቡም በላይ፤ በርካታ በመልካም አስተዳደርና በሰብዓዊ መብቶች ዙሪያ የሚንቀሳቀሱ ሀገር በቀልና ዓለም አቀፍ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች በጉዳዮቹ ዙሪያ የሚሠሩትን ሥራ አቁመዋል ወይም በአዲሱ ሕግ አማካይነት እንደ አዲስ ምዝገባ በማካሄድ ከመብቶች ጋር ተያያዥነት በሌላቸው ሌሎች ጉዳዮች ላይ ለማተኮር ተገደዋል፡፡ በ2004 ዓ.ም.፣ የተባበሩት መንግሥታት የሰብአዊ መብቶች ከፍተኛ ኮሚሽነር፤ አዲሱ የበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማኅበራት አዋጅ ከወጣ በኋላ የሲቪል ማኅበረሰቡ ምህዳር "በከፍተኛ ፍጥነት መጥበቡ" እንደሚያሳስበው ገልጿል፡፡ እስከ ዓመቱ መጨረሻ በዚሁ አዋጅ አማካይነት 3,056 መንግሥታዊ

ያልሆኑ ድርጅቶች የተመዘገቡ ቢሆንም፤ከነዚህ መካከል ከሰብዓዊ መብቶች ጋር ተያያዥ በሆኑ ጉዳዮች ዙሪያ የሚንቀሳቀሱት አራቱ ብቻ ነበሩ፡፡

አንዳንድ የሰብዓዊ መብት ተሟጋች ድርጅቶች ከገቢያቸው ከ10 በመቶ በላይ ከውጭ ለጋሾች ማሰባሰብ በማይችሉበት፣ ማለትም ተለይተው በተጠቀሱት ዘርፎች ለመንቀሳቀስ በሚያስችለው አገር-በቀል ማኅበርነት፣ አልያም ከገቢያቸው ከ10 በመቶ የበለጠውን ከውጭ ለጋሾች መሰብሰብ በሚፈቅደው፣ ነገር ግን ተለይተው በተጠቀሱት ዘርፎች መንቀሳቀስን በሚከለክለው በኢትዮጵያ ነዋሪ ማኅበርነት መመዝገብ ቀጥለዋል፡፡

መንግሥት አብዛኞቹ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የፌደራል ማረሚያ ቤቶችን፣ ፖሊስ ጣቢያዎችን እና የፖለቲካ እስረኞችን እና አድራሻቸው ያልተገለፀ የእስር ማዕከላትን እንዳይጎበኙ ከልክሏል፡፡ ህግ የተቀመጠው ክልከላ ከማይመለከታቸው እና በሰብዓዊ መብት ዙሪያ እንዲንቀሳቀሱ ከተፈቀደላቸው አራት ድርጅቶች ውስጥ አንዱ ታራሚዎቸን ለመጎብኘት ተፈቀዶለታል፡፡ አንዳንድ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ታራሚዎች ምህረት የሚያገኙበትን ዕድል በማመቻቸት አዎንታዊ ሚና ተጫውተዋል፡፡

መንግሥት የፀጥታ ችግር መኖሩን በመጥቀስ፤የሰብዓዊ መብት ድርጅቶች፣ መገናኛ ብዙሃን፣ የረድኤት ድርጅቶች እና የዲፕሎማቲክ ሚሲዮኖች ግጭት ወዳለባቸው አካባቢዎች እንዳይሄዱ ባለሥልጣናት ከልክለው የነበረ ቢሆንም ክልከላዎቹ ቀንሰዋል፡፡ በተለይ በሶማሌ ክልል የሰብዓዊ ረድዔት አቅርቦት መሻሻል አሳይቷል፤ ይሁንና የፀጥታ ችግር መኖሩን በማመልከት መንግሥት አንዳንድ እገዳዎች እንዳይነሱ አድርጓል፡፡ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ችግር ወዳለባቸው አካባቢዎች በሚያደርጉት እንቅስቃሴ ዙሪያ መንግሥት የጠራ ፖሊሲ አልነበረውም፡፡ ይህም የክልል መንግሥታት የሥራ ኃላፊዎችና ወታደራዊ መኮንኖች ወደ እነዚህ አካባቢዎች ለመግባት የሚቀርቡ ጥያቄዎችን ወደ ፌደራል መንግሥት እንዲመሩ አድርጓቸዋል፡፡ ጋዜጠኞች ግጭት ወዳለባቸው አካባቢዎች ከመግባታቸው በፊት እንዲመዘገቡ ይጠየቃሉ፡፡ የክልል ፖሊስ ወይም የአካባቢ ሚሊሽያዎች መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች አልፎ አልፎ በተለዩ ቦታዎች የሚያደርጉትን እንቅስቃሴ፣ የፀጥታ ችግርን እንደ ምክንያት በመጥቀስ፣ እንደገደቡ አንዳንድ ሪፖርቶች አመልክተዋል፡፡ አንዳንድ የመንግሥት ኤጀንሲዎችም በጸጥታ ችግር የተነሳ የፕሮጀክት ሥራዎቻቸውን ውስን አድርገዋል፡፡

አንዳንድ ሰዎች መንግሥታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች እና የሰብዓዊ መብት ጥሰቶችን ለመመርመር ከሚመጡ የውጭ መንግሥታት ተወካዮች ጋር ከተገናኙ ባለሥልጣናት የበቀል ርምጃ ይወስዱብናል የሚል ፍራቻ ነበረባቸው፡፡

የተባበሩት መንግሥታት እና ሌሎች ዓለምአቀፍ አካላት: በተባበሩት መንግሥታት የማስቃየት እና ሌሎች ጭካኔ የተሞላባቸው ኢሰብዓዊ ወይም አዋራጅ አያያዞች እና ቅጣቶችን የሚከታተሉ ልዩ ራፖርተር አገሪቱን ለመጎብኘት ያቀረቡት ጥያቄ ምላሽ አላገኘም።

የመንግሥት የሰብዓዊ መብት አካላት፡- የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን የሰብዓዊ መብት ጥሰት አቤቱታዎችን በመመርመር ዓመታዊ እና ወቅታዊ ሪፖርቶችን አውጥቷል። ኮሚሽኑ ከ22 ዩኒቨርሲቲዎች እና ከሁለት የሲቪክ ማህበረሰብ ድርጅቶች ፤ እንዲሁም ከኢትጵያ የሕግ ባለሙያ ሴቶች ማኅበር እና ከኢትዮጵያ ክርስቲያን ጠበቆች ጋር በመተባበር 112 የሕግ ምክር የሚሰጡ ማዕከላትን አንቀሳቅሷል። ከዚህም ሌላ ኮሚሽኑ ከአክሱም፣ከወላይታ፣ከደብረ ብርሃንና ከጅጅጋ ዩኒቨርሲቲዎች ጋር የትብብር ስምምነት ተፈራርሟል።

የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን ለተወካዮች ምክር ቤት የ2007/8 ዓ.ም. ሪፖርት ባቀረበበት ወቅት በዓመቱ ከቀረቡለት 1,254 ከሰብዓዊ መብት ጥሰት ጋር ተያያዥ የሆኑ አቤቱታዎች 259 የሚሆኑትን መርምሮ ማጠናቀቁን ገልጿል። በተጨማሪም ኮሚሽኑ ለ594 ግለሰቦች የማማከር አገልግሎት ሰጥቻለሁ፤ 166 ጉዳዮችን በድርድር ፈትቻለሁ፤ 235 የሚሆኑ አቤቱታዎችን ለሚመለከታቸው የመንግሥት አካላት መርቻለሁ ብሏል።

የሕዝብ እንባ ጠባቂ ተቋም በአስፈጻሚው አካል ሥር ባሉ መሥሪያ ቤቶች ተፈጽመዋል የሚባሉ ከአስተዳደራዊ በደሎች ጋር የተያያዙ አቤቱታዎችን ተቀብሎ የመመርመር ሥልጣን አለው። ከሐምሌ 2006 እስከ ሐምሌ 2007 ዓ.ም. ተቋሙ 3,645 ያህል አቤቱታዎችን ተቀብሏል። ከእነዚህ ውስጥ በ2,066 አቤቱታዎች ላይ ምርመራ ያካሄደ ሲሆን፤ የተቀሩትን አቤቱታዎች በአማራጭ ዘዴዎች መፍትሄ እንዳስገኘላቸው ሪፖርት አድርጓል። አብዛኛዎቹ አቤቱታዎች ከመሬት፣ ከሕዝባዊ አገልግሎቶች አስተዳደር፣ ከአገልግሎት አሰጣጥ መጓተት፣ ከአገልግሎት ጥራት ማነስ፣ ከመንግሥት ቤቶች አስተዳደር፣ እንዲሁም ከማኅበራዊ ዋስትና ጋር ተያያዥነት ያላቸው ነበሩ። የሕዝብ እንባ ጠባቂ ተቋም አገር-አቀፍ መረጃ አላጠናቀረም።

ክፍል 6. አድልዎ፣ ማኅበራዊ ጥቃት እና ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር

ሕገ መንግሥቱ የዘር፣ የብሔር፣ የብሔረሰብ ወይም ሌላ ማኅበራዊ መሠረት፣ የቀለም፣ የፆታ፣ የቋንቋ፣ የሃይማኖት እና የፖለቲካ ወይም ሌላ አመለካከት፣ የንብረት፣ የልደት፣ ወይም የደረጃ ልዩነት

ሳይደረግ ለሁሉም ሰዎች እኩል ጥበቃ እንደሚደረግ ይደነግጋል። ነገር ግን መንግሥት እነዚህን መብቶች በተሟላ ሁኔታ አላስከበራቸውም፤ ጥበቃም አላደረገላቸውም። በዕድሜ፣ በኤች አይ ቪ በደም ውስጥ መኖር ወይም በሌላ ተላላፊ በሽታ ተጠቂ መሆንን መሠረት በማድረግ የሚደረጉ አድሎዎች በግልፅ ያልተቀመጡ ሲሆን፤ ህገመንግሥቱ "ሌሎች" የሚል ለአድሎ የተከለከሉ ዝርዝር ውስጥ ይገኛል።

ሴቶች

<u>አስገድዶ መድፈርና የቤት ውስጥ ጥቃት</u>፡- አስገድዶ መድፈር በሕግ የሚያስቀጣ ወንጀል ሲሆን፤ እንደ ድርጊቱ ክብደት ከ5 እስከ 20 ዓመት በሚደርስ እስራት ያስቀጣል። ሆኖም በትዳር ውስጥ የሚፈፀም አስገድዶ የመድፈር ድርጊትን ለመቆጣጠር በግልጽ የተቀመጠ ህግ የለም። መንግሥት ሕጉን በተሟላ ሁኔታ ተፈጻሚ አላደረገውም፤ የዚህም አንዱ ምክንያት ድርጊቱን ለሚመለከተው አካል ሪፖርት ያለማድረግ መጠነ-ሰፊ የሆነ ችግር ስላለ ነው። ይህን ወንጀል ከፈፀሙ ግለሰቦች መካከል ምን ያህሉ ክስ እንደተመሠረተባቸው፣ እንደተፈረደባቸው አልያም እንደተቀጡ የሚጠቁም መረጃ አልነበረም።

የቤት ውስጥ ጥቃት በህገ ወጥ ድርጊትነት ቢፈረጅም፤ መንግሥት አስገድዶ መድፈርንና የቤት ውስጥ ጥቃትን በሚመለከት ያሳየው የሕግ አፈፃፀም ወጥነት የጎደለው ነበር።

የቤት ውስጥ ጥቃት ሕገ-ወጥ ሆኖ ሳለ፣ በአስገድዶ መድፈር እና በቤት ውስጥ ጥቃት ላይ የተወሰደው የሕግ እርምጃ ወጥነት የጎደለው ነበር። ወንጀል ፈጻሚዎቹ እንዳደረሱት ጉዳት አስከፊነት፣ ከአነስተኛ የገንዘብ መቀጮ ጀምሮ እስከ 15 ዓመት በሚደርስ እስራት ይቀጣሉ።

ምንም እንኳ ሴቶች ለፖሊስና ለፍርድ ቤቶች በማመልከት የሕግ ከለላ ማግኘት ቢችሉም፣ በተለይ በገጠር አካባቢዎች ያለው ማኅበረሰብ አመለካከት እና የመሠረተ ልማት አለመስፋፋት ብዙ ሴቶች ጉዳያቸውን ወደ ሕግ እንዳይወስዱ ገድቧቸዋል። በዚህ ረገድ መንግሥት ክስ የመሠረተባቸው አጥፊዎች ቁጥር ውሱን ነበር።

የቤት ውስጥ ጥቃት እና የአስገድዶ መድፈር ክሶች ብዙ ጊዜ ከመጓተታቸውም ሌላ ቅድሚያ አልተሰጣቸውም። ጾታን መሠረት ካደረገ ጥቃት አኳያ በፍትህ ሥርዓቱ ውስጥ ከፍተኛ ክፍተት መታየቱ ቀጥሏል፤ የዚህም ምክንያት ደካማ የመረጃ አያያዝ እና ምርመራ ነበር። በሴቶች እና በወጣት ሴቶች ላይ ጾታን መሠረት ያደረገ ጥቃት ተፈጽሟል፤ ነገር ግን ከባህላዊ ተቀባይነት፣ ከኃፍረት፣ ከፍርሃት ወይም የሕግ ጥበቃ እንዳለ ካለማወቅ የተነሳ ከትክክለኛ አሃዙ ያነሰ ሪፖርት ተደርጓል።

በተለይ ሕፃናት እና ሴቶች ላይ የተፈፀሙ የጥቃት ወንጀሎችን ለመዳኘት "ለሕፃናት ተስማሚ" የሆኑ ችሎቶች ተቋቁመዋል። የፖሊስ አባላት በሀገር በቀል መንግሥታዊ ያልሆኑ ደርጅቶች እና በሴቶች፣ሕጻናትና ወጣቶች ጉዳይ ሚኒስቴር አማካኝነት የቤት ውስጥ ጥቃትን በተመለከተ ሥልጠና እንዲወስዱ ተደርጓል። በኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን ውስጥም የሴቶችና የሕፃናት መብቶች ኮሚሽነር ጽ/ቤት አለው።

<u>የሴት ልጅ ግርዛት/ብልት ትልተላ</u>፦ የሴት ልጅ ግርዛት/ብልት ትልተላ ሕገ-ወጥ መሆኑ ቢደነገግም፤ መንግሥት ሕጉን አላስፈፀመም፤ ጥፋተኞችንም አልቀጣም። አንድ የተባበሩት መንግሥታት የህጻናት መርጃ ድርጅት (UNICEF) ጥናት እንዳመለከተው 74 በመቶ የሚሆኑ ሴቶችና ልጃገረዶች ግርዛት ተፈጽሞባቸዋል። ድርጊቱን ለማቆም መንግሥት ማኅበረሰቡን ማስተማርን እንደ ግንባር ቀደም እስትራቴጂ ተጠቅሟል።

ምንም እንኳን ፖፑሌሽን ካውንስል የተሰኘ ድርጅት በ2001 ዓ.ም. ባካሄደው የዳሰሳ ጥናት የሴት ልጅ ግርዛት መቀነሱን ቢያመለክትም፤አብዛኛዎቹ ልጃገረዶች በአንድም በሌላም መንገድ ግርዛት ተፈጽሞባቸዋል። በጥናቱ ላይ ከተሳተፉት ሴቶች መካከል ዕድሜአቸው ከ21 እስከ 24 ዓመት 65 በመቶ የሚሆኑት የግርዛት ሰለባ መሆናቸውን ገልጸዋል። ይህ ቁጥር 56 በመቶ የሚሆኑት ከ15 እስከ 17 የዕድሜ ክልል ውስጥ ያሉትና ችግሩ ደርሶብናል ካሉት ጋር ሲነጻጸር ዝቅ ያለ ነበር። በጥናቱ ከተካተቱት ሰባቱ ክልሎች ልማዱ በአፋር ክልል ከፍተኛ መሆኑን (90 በመቶ) የተጠቆመ ሲሆን፤ኦሮሚያ (77 በመቶ)፣ ደ.ብ.ብ.ሕ.ክ (75 በመቶ) ይከተሉታል። የሶማሌ ብሔረሰብ የሴት ልጅ ግርዛት በስፋት የሚዘወተርበት ሆኖ ተገኝቷል።

አሥራ አምስት በመቶ የሚሆነው ሕዝብ በሚኖርባቸው በከተሞች አካባቢ የሴት ልጅ ግርዛት እምብዛም ጎልቶ የታየ ችግር አልነበረም።

አንዲት ሴት ልጅ የምትገረዝበት የዕድሜ ክልል እንደየብሔረሰቡ፣እንደሚፈጸመው የግርዛት ዓይነት፤ እንዲሁም እንደየክልሉ ይለያያል። 52 ከመቶ በላይ የሚሆኑ ልጃገረዶች የሚገረዙት ዕድሜአቸው አንድ ዓመት ሳይሞላ ነው። በሰሜኑ የሀገሪቱ አካባቢዎች ሴት ልጅ የምትገረዘው እንደተወለደች ሲሆን፤በደቡቡ የሀገሪቱ አካባቢዎች ሥነ ሥርዓቱ ከጋብቻ ጋር ስለሚያያዝ፤ተግባሩ የሚፈጸመው ሴት ልጅ ዕድሜዋ ከፍ ሲል ነው። በዚህ ሂደት በአብዛኛው ልጃገረዶች ለአቅመ ሔዋን ሲደርሱ፤ "ቂንጥር" የተሰኘው የብልታቸው አካል ወይም የብልታቸው የውጫኛው ክፍል ይቆረጣል፤አልያም ብልታቸው ሊሰፋ ይችላል። የወንጀለኛ መቅጫ ሕጉ ሴት ልጅን የገረዘ በሦስት ወራት እሥራት ወይም በ500 ብር መቀጣት

እንዳለበት ይደነግጋል፡፡ ሙሉ ግርዛት ከ5 እስከ 10 ዓመት እስራት ያስቀጣል፡፡ ይሁን እንጂ በሴት ልጅ ግርዛት ዙሪያ የተመሠረቱ ክሶች አልነበሩም፡፡ መንግሥት አጥፊዎችን ወደ ሕግ ከማምጣት ይልቅ ችግሩን በመንግሥት ትምህርት ቤቶች በሚሰጡ አጫጭር ትምህርቶች፣በጤና ኤክስቴንሽን መርሀ ግብር፣ በመገናኛ ብዙሃን ዘመቻዎች የመግታት እስትራቴጂ ነበረው፡፡ መንግሥት የወሰደውን የግንዛቤ ማስጨበጫና አጥፊዎችን ወደ ሕግ ያለማቅረብ አካሄድ በመከተል የተለያዩ ዓለም አቀፍ ለጋሾችና የግል ድርጅቶች የሴት ልጅ ግርዛት ችግርን ለመቅረፍ ማኅበረሰቡን በማስተማር ረገድ አመርቂ እንቅስቃሴዎችን አድርገዋል፡፡

ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች፡- ከሴት ልጅ ግርዛት በተጨማሪ፤ በስፋት የተፈፀሙት ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች የሴት ልጅ ግርዛት ፣ግግ ማስቧጠጥ፣ እንጥል መቁረጥ፣ የወተት ጥርስ መንቀል፣ ያለዕድሜ ጋብቻ እና በጠለፋ ማግባት ነበሩ፡፡

በጠለፋ ማግባት ሕገ-ወጥ ድርጊት ቢሆንም፣ መንግሥትም ጠለፋን ለማስቀረት ሙከራዎች ቢያደርግም፣ ድርጊቱ በአንዳንድ ክልሎች እንደቀጠለ ነበር፡፡በጠለፋ አማካኝነት የሚከናወኑ አብዛኛዎቹ ጋብቻዎች በኃይል የሚፈፀሙ ወሲባዊ ግንኙነቶችን ያካተቱ ነበሩ፤ በአብዛኛው ጠለፋ በሚከናወንበት ጊዜ ሴቶች አካላዊ ጥቃት ይደርስባቸዋል፡፡ የጠለፋ ድርጊቶች በቤተሰቦች፣ በማኅበረሰቦች እና በጎሳ ቡድኖች መካከል ግጭቶችን ይቀሰቅሳሉ፡፡ ጠለፋን መሠረት ባደረገ ጋብቻ ተጎጂዋ ከጠላፊዋ ጋር ለመጋባት ከተስማማች ጠላፊው አይቀጣም፡፡

ወሲባዊ ትንኮሳ፡- ወሲባዊ ትንኮሳ በስፋት ተስተውሏል፡፡ የወንጀል ሕጉ ድርጊቱን በሚፈፅሙ ላይ ከ18 እስከ 24 ወራት የሚደርስ የእስራት ቅጣት ይደነግጋል፡፡ ነገር ግን፣ ባለሥልጣናት ከትንኮሳ ጋር የተያያዙ ሕጎችን ተፈጻሚ አላደረጉም፡፡

የሥነ-ተዋልዶ መብቶች፡- ግለሰቦች እና ጥንዶች የልጆቻቸውን ብዛት፣ ምን ያህል አራርቀው መውለድ እንደሚኖርባቸው እና የሚወልዱበትን ጊዜ በነፃነት እና በኃላፊነት ስሜት የመወሰን እና ከአድልዎ፣ ከግዳጅ ነፃ በሆነ መንፈስ ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል መረጃ እና ዘዴዎቹን የማወቅ መብት አላቸው፡፡ በ2006 ዓ.ም. የተካሄደው የሥነ ሕዝብና ጤና ዳሰሳ ጥናት እንዳመለከተው ከሆነ በአገር አቀፍ ደረጃ 40 በመቶ የሚሆኑ ያገቡ ሴቶች ዘመናዊ የወሊድ መቆጣጠሪያዎችን ይጠቀማሉ፡፡ ይህም ጥናቱ ከመካሄዱ ከሦስት ዓመታት በፊት ከነበረበት 27 በመቶ አማካይ የተገኘ ዕድገት ነው፡፡ ይኸው ጥናት ጨምሮ እንዳመለከተውም በወሊድ ወቅት በሠለጠኑ አዋላጆች የመገልገል ልማድ ከ10 በመቶ ወደ 16 በመቶ ከፍ ብሏል፡፡ መንግሥት ከተባበሩት መንግሥታት ኤጀንሲዎችና ከጌትስ ፋውንዴሽን

ባገኘው ድጋፍ ሠርቶ ባጠናቀቀው ሞዴል፤ የእናቶች ሞት መጠን ከ10,000 ወላዶች 676 ከነበረበት አሃዙን ወደ 420 ዝቅ ማድረጉን ጠቁሟል። ጽንስ ማቋረጥ ሕገ-ወጥ ድርጊት ቢሆንም፤ በርካታ ያላካተታቸው ሁኔታዎች ነበሩ። ሕገ-ወጥና ጥንቃቄ በጎደለው አኳኋን ጽንስ በማስወረድ ዙሪያ ከተደረገው የሕግ ለውጥ ወዲህ፤ለበርካታ እናቶችና ህጻናት ሞት መንስኤ ይሆን የነበረው ይህ ድርጊት መቀነሱ ተስተውሏል። በሁሉም የመንግሥት የጤና ተቋማት የእናቶችና የህፃናት ጤና አገልግሎቶች በነፃ የሚሰጡ ቢሆንም፤ራቅ ብለው ባሉ ያሀገሪቱ አካባቢዎች በሚያጋጥመው የመጓጓዣ ችግር የተነሣ አሁንም ጥራት ያለው አገልግሎት ተደራሽነት ሊረጋገጥ አልቻለም።

<u>መድልዎ</u>፡- በሴቶች ላይ የሚፈፀም መድልዎ በግምት 85 ከመቶ ያህል የአገሪቱ ሕዝብ በሚኖርበት የገጠሩ ክፍል የጎላ ነበር። ሕጉም ቢሆን መድልዎን የሚያንፀባረቁ ደንቦችን ይዟል። ባልን ሕጋዊ የቤተሰብ መሪ አድርጎ እውቅና መስጠቱ፣ እንዲሁም ዕድሜያቸው ከአምስት ዓመት በላይ ለሆኑ ሕፃናት ብቸኛ ሞግዚት ወይም አሳዳጊ አድርጎ መሰየሙ ለአብነት ይጠቀሳሉ። ፍርድ ቤቶች የቤት ውስጥ ጥቃትን ፍች ለማጽደቅ በቂ ምክንያት አድርገው አልወሰዱትም። የቱንም ያህል ረጅም ዓመታት ያስቆጠረ ትዳር ቢሆን፣ ብዙ ልጆች ቢወልዱም፣ በርካታ ንብረቶችን በጋራ ቢያፈሩም፣ ትዳር የሚፈርስበት ሁኔታ ከተፈጠረ ሕጉ ለሴቶች ያስቀመጠው ለሦስት ወራት ብቻ የገንዘብ ድጋፍ የማግኘት መብትን ነው። በልማዳዊ ሕግ ለተፈፀመ ጋብቻ የሚሰጠው የሕግ ዕውቅና ውሱን ነበር። ልማዳዊ ሕግ ባል ለቤተሰቡ የገንዘብ ድጋፍ እንዲያደርግ የሚያስገድደው የሕግ አግባብ ስለሌለው ሴቶችና ሕፃናት አንዳንዴ ችግር ላይ የወደቁበት ሁኔታ ተፈጥሯል። ባህላዊ ፍርድ ቤቶች ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ ግንኙነቶችን በተመለከተ ባህላዊ ሕጎችን መተግበር እንደቀጠሉ ናቸው።

ሕገ-መንግሥቱ መሬት የመንግሥት እንደሆነ ይደነግጋል። ወንዶችም ሆኑ ሴቶች በውርስ ሊያስተላልፉ የሚችሉት በመሬት የመጠቀም መብት አላቸው። የመሬት ሕግ ከክልል ክልል ይለያያል። ሁሉም የፌደራል እና የክልል የመሬት ሕጎች ሴቶች የመንግሥት መሬት ማግኘት እንዲችሉ ሁኔታዎችን አመቻችተዋል። የውርስ ሕጎችም ባሎቻቸው የሞቱባቸው ሴቶች በትዳር አብረው ሲኖሩ ያፈሩትን የጋራ ንብረት መውረስ እንደሚችሉ ደንግገዋል።

በከተሞች አካባቢ ሴቶች ሥራ የማግኘት ዕድላቸው ከወንዶች አንፃር አናሳ ሲሆን፣ ባሉት የሥራ ዘርፎችም ለተመሳሳይ ሥራዎች ተመሳሳይ ክፍያ አይሰጣቸውም ነበር። በተጨማሪም ባለው ልማዳዊ አስተሳሰብ ወይም አመለካከት የተነሳ ሴቶች የትምህርት ደረጃቸው ዝቅተኛ በመሆኑ በጥሩ ደመወዝ እንዳይቀጠሩ፣ ብድር እንዳያገኙና የራሳቸውን የንግድ ሥራ እንዳይሰሩ ወይም እንዳይመሩ ተገድበዋል።

ሕፃናት

የልደት ምዝገባ፡- ሕጻናት ዜግነታቸውን የሚያገኙት ከወላጆቻቸው ነው። ሁሉም ሕፃናት ሲወለዱ መመዝገብ እንዳለባቸው ሕጉ ይደነግጋል። በሆስፒታል የተወለዱ ሕፃናት የተመዘገቡ ሲሆን፤ ከሆስፒታል ውጪ የተወለዱ አብዛኞቹ ሕፃናት ግን አልተመዘገቡም። ብዙዎቹ ሕፃናት በተለይ በገጠር አካባቢ በመኖሪያ ቤት ውስጥ ይወለዳሉ።

ትምህርት፡- በፖሊሲ ደረጃ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ዕድሜያቸው ለትምህርት ለደረሱ ሕፃናት በነፃ እንደሚሰጥ ተደንግጓል። ሆኖም ግን የአገሪቱን ወጣቶች ተቀብለው የሚያስተምሩ በቂ ትምህርት ቤቶች በተለይ በገጠር አካባቢዎች አልነበሩም። ለትምህርት ቤት የሚያስፈልጉ ቁሳቁሶች ዋጋ ከፍተኛ በመሆኑ ብዙ ቤተሰቦች ልጆቻቸውን ወደ ትምህርት ቤት እንዳይልኩ መሰናክል ሆኗል። የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ግዴታ እንደሆነ የሚደነግግ ሕግም አልነበረም። ትምህርት ለመከታተል የተመዘገቡ ተማሪዎች ቁጥር ከሰለጠኑ መምህራን ቁጥር በላይ በከፍተኛ ፍጥነት አድጓል።

በሕፃናት ላይ የሚፈጸም ጥቃት፡- በሕፃናት ላይ የሚፈጸም ጥቃት በስፋት ተስተውሏል። የአፍሪካ ሕፃናት ፖሊሲ መድረክ በ2005 ዓ.ም. ያካሄደው ጥናት እንደሚያሳየው፤ በሕፃናት ላይ ወሲባዊ ጥቃቶችን የሚፈጽሙ ጥፋተኞች ላይ በመንግሥት የሚጣሉ ቅጣቶች ጨምረዋል። ለሕፃናት ምቹ የሆኑ በተለይም በሕፃናት እና በሴቶች ላይ የሚደርሰውን ጥቃት የሚዳኙ ችሎቶች ተቋቁመዋል። በኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን የሴቶች እና ሕጻናት ጉዳዮች ኮሚሽነር ጽ/ቤት አለው።

ያለዕድሜና የግዳጅ ጋብቻ፡- ሕጋዊ ጋብቻ ለመፈፀም ወንዶችና ሴቶች ዕድሜያቸው 18 ዓመት መድረስ እንደሚገባው ሕጉ ይደነግጋል፣ ይሁን እንጂ ህጉ ወጥነት ባለው መልኩ ተግባራዊ አልተደረገም። አንዳንድ በገጠር የሚገኙ ቤተሰቦች ስለ ህጉ ግንዛቤ አልነበራቸውም። አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት 400 በሚሆኑ ያለዕድሜ የተፈፀሙ ጋብቻዎች ማስቀረቱን ጠቁሟል። በበርካታ ክልሎች በዕድሜ የገፉ ወንዶች ወጣት ሴቶችን የማግባት ሁኔታ ያለ ሲሆን፤በዚህ ልማዳዊ ድርጊት ላይም ከፍተኛ ተቃውሞና ትችት እንደቀጠለ ነው። መንግሥት ያለዕድሜ ጋብቻ ችግርን ለመቅረፍ ጥፋተኞችን ከመቅጣት ይልቅ በማስተማርና በሽምግልና ነገሮችን በመፍታት ላይ አተኩሯል።

የተባበሩት መንግሥታት የህጻናት መርጃ ድርጅት(UNICEF) በ2006/7 ዓ.ም. ባቀረበው ሪፖርት፤ከ20-24 የዕድሜ ክልል ውስጥ ከሚገኙ ሴቶች16 በመቶ የሚሆኑት ዕድሜአቸው 15 ዓመት ሳይሞሉ የተዳሩ ሲሆን፤ 41 በመቶ የሚሆኑት ደግሞ ዕድሜአቸው 18 ዓመት ሳይሞላ ባል ያገቡ ነበሩ። በ2003ቱ የሥነ-ሕዝብና ጤና ጥናት መሰረት ዕድሜያቸው ከ 20-49 የሆኑ ሴቶች አማካይ የመጀመሪያ ጋብቻ የሚፈጽሙበት ዕድሜ 17.1 ዓመት ነበር። ይህ አሃዝ በ1997 ዓ.ም. በተደረገው ጥናት 16.5 ዓመት ነበር።

ለአቅመ ሄዋን ያልደረሱ ሕፃናት በተለይ በአማራና ትግራይ ክልሎች በሰባት ዓመታቸው ሳይቀር ጋብቻ ፈጽመዋል። የሕፃናት ጋብቻ በአማራ ክልል በስፋት የሚስተዋል ሲሆን ፤ 45 በመቶ የሚሆኑ ሴቶች ከ18 ዓመት በታች ጋብቻ ፈፅመዋል። በክልሉ በተደረገ የሥነ-ሕዝብና ጤና ጥናት በ1997 ዓ.ም 14.7 ዓመት የነበረው አማካይ የመጀመሪያ ጋብቻ የሚፈጸምበት ዕድሜ በ 2003 ወደ 15.1 ዓመት ከፍ ብሏል። የአማራ እና በመጠኑም ቢሆን የትግራይ ክልላዊ መንግሥታት ካለዕድሜ ጋብቻ ጋር ተያይዘው በሚያጋጥሙ ችግሮች ላይ ልጃገረዶችን፣ ወጣት ሴቶችን፣ ወላጆችን፣ የማኅበረሰብ መሪዎችን፣ እንዲሁም የጤና ባለሙያዎችን ለማስተማር ፕሮግራም ዘርግተዋል።

<u>የሴት ልጅ ግርዛት/ብልት ትልተላ</u>፡- ከ18 ዓመት በታች ያሉ ልጃገረዶችን በሚመለከት ከላይ በሴቶች ጉዳይ ላይ ያተኮረውን ክፍል ይመልከቱ።

<u>የሕፃናት ወሲባዊ ብዝበዛ</u>፡- በፈቃደኝነት ወሲባዊ ግንኙነት ለመፈፀም ዝቅተኛው የዕድሜ ገደብ 18 ዓመት ቢሆንም፣ ባለስልጣናት ሕጉን ተፈጻሚ አላደረጉም። ለአቅመ አዳም/ሄዋን ካልደረሰ/ች ህፃን ጋር ወሲባዊ ግንኙነት መፈጸም ከ3 እስከ 15 ዓመት የሚደርስ ቅጣት እንደሚያስከትል በሕግ ተደንግጓል። ለአቅመ አዳም/ሔዋን ባልደረሱ ሕፃናት ላይ አስጸያፊ ወሲባዊ ደርጊት ሲፈፀም የሚያሳዩ ምስሎችን ያሰራጨ ሰው በአንድ ዓመት እስራትና በ10,000 ብር (480 የአሜሪካን ዶላር) የገንዘብ መቀጮ እንደሚቀጣ ተደንግጓል። በተጨማሪም ሕጉ ትርፍ ለማግኘት ሲባል ለአቅመ-አዳም/ሄዋን ያልደረሱ ሕፃናትን ለወሲብ ድርጊት ማሰማራትና የወሲብ ንግድ እንዲጀምሩ መገፋፋትን ይከለክላል። ነገር ግን የሕፃናት ወሲባዊ ብዝበዛ፣ በተለይ በከተሞች አካባቢ ቀጥሎ ነበር።ዕድሜያቸው 11 ዓመት የሆኑ ወጣት ሴቶች ለወሲብ ንግድ እንዲሰማሩ መመልመላቸው ተነግሯል። ደንበኞች ከእነዚህ ወጣት ሴቶች ጋር ግብረ ሥጋ ግንኙነት ለመፈጸም የሚፈልጉት ወጣት ሴቶቹ በግብረ ሥጋ ግንኙነት ከሚተላለፉ በሽታዎች ነፃ ናቸው በሚል እምነት ነበር። ወጣት ሴቶችን ከገጠር ወደ ከተማ በማስኮብለል በሆቴሎች፣ ቡና ቤቶች፣ በመዝናኛ ስፍራዎች እና ገጠር በሚገኙ የከባድ መኪና ማቆሚያ ጣቢያዎች በወሲብ ንግድ ተበዝብዘዋል። አንዳንድ ወጣት ሴቶች በራሳቸው ቤተሰቦች ተገፋፍተው ወደ ወሲብ ንግድ እንደገቡ ሪፖርቶች አመልክተዋል።

<u>ሕፃናትን ወይም የአካል ጉዳት ያለባቸውን ሕጻናት መግደል</u>፡- በኋላ ቀር እና ባዕድ አምልኮ ምክንያት ሕፃናትን መግደል በደቡብ ኦሞ ሸለቆ አካባቢ ባሉ ጎሳዎች መተግበሩ ቀጥሏል። የአካባቢ መስተዳድሮች ማኅበረሰቡን በማስተማር ድርጊቱን ለማስቀም ጥረት አድርገዋል።

<u>የተፈናቀሉ ሕፃናት</u>፡- የሠራተኛና ማኅበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የ2002 ሪፖርት እንደሚያመለክተው፣ በግምት 150,000 ሕፃናት በጎዳና ላይ የሚኖሩ ሲሆን፣ ከእነዚህ ውስጥ 60,000 የሚሆኑት በዋና ከተማዋ ይገኛሉ። እንደ ሚኒስቴሩ ሪፖርት ከሆነ በወላጆች ህመም እንዲሁም በቤተሰብ የገቢ

አነስተኛነት ምክንያት ቤተሰቦች ልጆቻቸውን መርዳት አለመቻላቸው ችግሩን አባብሶታል። በ2006 ዓ.ም. ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ያካሄደው ሌላ ጥናት እንዳመለከተው ፈጣን የከተሞች መስፋፋት፣ ሕገ-ወጥ ደላሎች፣ በከተሞች የተሻለ ሕይወት አለ የሚል አስተሳሰብ፣ ከገጠር ወደ ከተማ የሚደረግ ፍልሰት ችግሩን አባብሰውታል። እነዚህ ሕፃናት በቡድን ሆነው ይለምናሉ፤ ወይም መደበኛ ባልሆነ ሥራ ላይ ተሰማርተው ይገኛሉ።

<u>በተቋማት የሚረዱ ሕፃናት</u>፡- በተባበሩት መንግሥታ የሕፃናት ፈንድ የ2004 ሪፖርት መሠረት በሀገሪቱ ውስጥ በግምት 4.5 ሚሊዮን ወላጅ አልባ ሕፃናት ይገኛሉ። አብዛኛዎቹ ከዘመዶቻቸው ጋር የሚኖሩ ነበሩ። በመንግሥት እና በግል የሚተዳደሩ የወላጅ አልባ ሕፃናት ማሳደጊያ ተቋማት የተጨናነቁ እና ንጽህና የጎደላቸው ነበሩ። ከፍተኛ ከሆነ የገንዘብ እጥረት የተነሳ ሆስፒታሎችና የሕፃናት ማሳደጊያ ተቋማት ለወላጅ አልባ ሕፃናት ትኩረት አልሰጡም። በተቋማት የሚረዱ ሕፃናት በቂ የጤና ክብካቤ አላገኙም።

<u>ዓለም አቀፍ የሕፃናት ጠለፋ፡-</u> አገሪቱ የ1972ቱ ዓለም አቀፍ የሕፃናት ጠለፋ የሲቪል ገጽታዎች የሔግ ስምምነት አባል አይደለችም። ኢትዮጵያን በሚመለከት ያለውን ሙሉ መረጃ ለማግኘት ቀጥሎ የተመለከተውን የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤት የድረገፅ አድራሻ ይጠቀሙ፡- travel.state.gov/content/childabduction/english/country/ethiopia.html.

ፀረ-ሴማዊነት

የአይሁድ ማኅበረሰብ አባላት ቁጥር በግምት 2000 ነበረ። ፀረ-ሴማዊ የሆኑ ድርጊቶችን የሚዘግቡ ሪፖርቶች አልነበሩም።

ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር

የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤት የሚያወጣውን ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ሪፖርት በwww.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/ ድረ-ገጽ ላይ ይመልከቱ።

አካል ጉዳተኞች

ሕገ መንግሥቱ ለአካል ጉዳተኞች እኩል መብት አይሰጥም። የአካልና የአእምሮ ጉዳተኞች በሥራ ቅጥር ወቅትና ህንፃዎችን ተደራሽ በማድረግ ረገድ መድልዎ እንዳይደረግባቸው ሕጉ ይከለክላል። አእምሮአዊና

የሳንሱር ጉዳተኞችን ግን በግልፅ አይጠቅስም፡፡ መስማት ለተሳናቸው ሰዎች መኪና ማሽከርከር በሕግ የተከለከለ ነው፡፡

በቅጥር ወቅት አካል ጉዳትን መሠረት ያደረገ መድልዎ እንዳይፈጸም ሕጉ ይከለክላል፡፡ በተጨማሪም ቀጣሪ መሥሪያ ቤቶች ለአካል ጉዳተኞቸ አስፈላጊ የሥራ ወይም የሥልጠና ሁኔታዎችን ማመቻቸት እንደሚገባቸው ይደነግጋል፡፡ በሴት የአካል ጉዳተኞች ላይ ያለውን ተጨማሪ ጫናም ሕጉ ከግምት አስገብቷል፡፡ መንግሥት ሕጉን ለማስፈጸም የወሰዳቸው እርምጃዎች ውስን ነበሩ፡፡ ለምሳሌ ያህል መስማት ለተሳናቸው የመንግሥት ሠራተኞች አስተርጓሚዎችን መድቧል፡፡ (ክፍል 7 "መ" ን ይመልከቱ)፡፡ የሠራተኛና ማኅበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር እና የመንግሥት ሠራተኞች አስተዳደር ኮሚሽን ይህንን የአካል ጉዳተኞችን የቅጥር መብቶች በማስከበር ላይ ያተኮሩ መብቶችን የማስከበር ኃላፊነት አለባቸው፡፡

ምንም እንኳ የህንፃዎችን የተደራሽነት ደረጃ የተመለከቱ ዝርዝር ደንቦች ባይወጡም፣ የሚገነቡ ህንፃዎች እና የመፀዳጃ ክፍሎች ለአካል ጉዳተኞች ተስማሚ በሆነ መልኩ እንዲገነቡ ሕጉ ደንግጓል፡፡ ይሁን እንጂ ህንፃዎችና የመጸዳጃ ክፍሎች በአብዛኛው ለአካል ጉዳተኞች ተደራሽ አልነበሩም፡፡ የቤት አከራዮች አካል ጉዳተኞች የመጀመሪያ ወለል ላይ እንዲከራዩ ማስመረጥ ይጠበቅባቸዋል፡፡ ይህም ተግባራዊ ሆኗል፡፡

በትምህርትና በቅጥር ሴት የአካል ጉዳተኞች ከወንዶቹ የበለጠ ተጎጂዎች ነበሩ፡፡ "ፖፑሌሽን ካውንስል ያንግ አዳልትስ" (Population Council Young Adult Survey) በ2002 በወጣቶች ላይ ባደረገው ጥናት የወጣት አካል ጉዳተኞች የትምህርት ተሳትፎ የአካል ጉዳት ከሌለባቸው ወጣቶች ዝቅተኛ እንደነበር አመልክቷል፡፡ በጥናቱ መሠረት የአካል ጉዳተኛ ወጣት ሴቶች የትምህርት ተሳታትፎ ከወንድ አካል ጉዳተኞች ተሳትፎ ያነሰ ነበር፡፡ የአካል ጉዳት ካለባቸው ወጣት ሴቶች መካከል 23 በመቶ የሚሆኑት ትምርት ቤት ገብተዋል፡፡ በሌላ በኩል የአካል ጉዳት ከሌለባቸው ወጣት ሴቶች መካከል 48 በመቶ እንዲሁም ከወንዶች 55 በመቶ ትምህርት ቤት ገብተዋል፡፡ በጥቅል ሲታይ ጥናቱ ካካተታቸው የአካል ጉዳተኛ ወጣቶች መካከል 48 በመቶ በአካል ጉዳት ሳቢያ ትምህርት ቤት መግባት እንዳልቻሉ ተናግረዋል፡፡ የአካል ጉዳተኛ ወጣት ሴቶች የአካል ጉዳት ከሌለባቸው ወጣት ሴቶች ይበልጥ ለአካላዊና ወሲባዊ ጥቃት ተጋልጠው ነበር፡፡ ወሲብ ከፈጸሙ የአካል ጉዳተኛ ወጣት ሴቶች መካከል 33 በመቶ ያህሉ የግዳጅ ወሲብ እንደተፈጸመባቸው ተናግረዋል፡፡ በዚሁ ጥናት መሰረት ከወንድ የአካል ጉዳተኞች መካከል 6 በመቶ ያህሉ ጥናቱ ከመደረጉ ሶስት ወራት በፊት ባለው ጊዜ ድብደባ ተፈጽሞባቸዋል፡፡ በአንጻሩ ጥናቱ ካካተታቸው የአካል ጉዳት ከሌለባቸው ወጣት ወንዶች መካከል 2 በመቶ ያህሉ ድብደባ ተፈጽሞባቸዋል፡፡

መስማትና ማየት ለተሳናቸው አካል ጉዳተኞች የተቋቋሙ በርካታ ትምህርት ቤቶች፣ እንዲሁም የአእምሮ ዕድገት ውሱንነት ችግር ላለባቸው ሕፃናትና ወጣቶች የሥልጠና ማዕከላት ተዘጋጅተዋል። ከዘጠኙ የክልል መንግሥታት በአምስቱ ሰው ሰራሽ የአካል ጉዳተኞች መርጃ መሳሪያዎች ማምረቻ ማዕከላት ነበሩ።

የሠራተኛ እና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር ከአካል ጉዳተኝነት ጋር ተያይዘው በሚነሱ ችግሮች ላይ ያተኮሩ ተግባራትን አከናውኗል። እንደሌሎች ሲቪክ ማህበራት ሁሉ ብሔራዊ ማየት የተሳናቸው ማህበር፣ ብሔራዊ መስማት የተሳናቸው ማኅበር እና ብሔራዊ የአካል ጉዳተኞች ማኅበር በበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማኅበራት አዋጅ ምክንያት አሉታዊ ተጽዕኖ ደርሶባቸዋል። ዓለም አቀፍ ድርጅቶችና አንዳንድ ሀገር በቀል ሲቪክ ማኅበራት ከአካል ጉዳተኞች ጋር በተያያዘ፤በተለይም ተደራሽነትንና የሙያ ሥልጠናን በሚመለከት ከፍተኛ እንቅስቃሴዎችን አድርገዋል።

ምንም እንኳን የአካል ጉዳተኞች በምርጫና ሌሎች የዜግነት ጉዳዮች እንዳይሳተፉ በሕግ ባይከለከልም፤የተደራሽነት አለመኖር የአካል ጉዳተኞችን ተሳትፎ በእጅጉ ሊገድበው ይችላል። በግንቦት ወር ብሔራዊ ምርጫ በተካሄደበት ወቅት የአፍሪካ ሕብረት ታዛቢዎች እርዳታ ያስፈለጋቸው መራጮች በሙሉ እነሱ በሚመርጡት ሰው አልያም በምርጫ ጣቢያው ሠራተኛ አስፈላጊው ሁሉ ትብብር እንደተደረገላቸው አመልክተዋል። አብዛኛዎቹ ምርጫ ጣቢያዎች ለአካል ጉዳተኞች ተደራሽ የነበሩ ሲሆን፤አዛውንቶች፣ነፍሰጡሮች፣እመጫቶችና አካል ጉዳተኞች ቅድሚያ እየተሰጣቸው ተስተናግደዋል።

ብሔር/ዘር/ እናሳ ጎሳዎች

በአገሪቱ ከ80 በላይ ብሔሮች/ብሔረሰቦች አሉ። ከጠቅላላው ህዝብ ወደ 35 በመቶ የሚሆነውና ከፍተኛውን ቁጥር የያዘው የኦሮሞ ብሔረሰብ ነው። የፌልራል ሥርዓቱ ድንበሮችን የዋና ዋና ብሔረሰቦችን አሰፋፈር መሠረት በማድረግ የለየ ነው። አብዛኛዎቹ የፖለቲካ ፓርቲዎች በዋናነት ብሔረሰብን መሠረት ያደረጉ ነበሩ። ገዢው ፓርቲና አንድ ዋና ተቃዋሚ ፓርቲ ብሔርን መሠረት ያደረጉ የፖለቲካ ፓርቲዎች ጥምረት ናቸው።

በጥር ወር በደቡብ ክልል፣ በደቡብ ኦሞ ዞን በመንግሥት የፀጥታ ኃይሎችና በአካባቢው ማኅበረሰብ መካከል መድሎን፣አደን ላይ በተጣለ ገደብ፣በመንግሥት የሚካሄዱ የስኳር ፕሮጀክቶች ምክንያት የመሬት አቅርቦት ችግር ሳቢያ በተነሣ ግጭት ስምንት የፖሊስ አባላትና ሦስት ሲቪሎች ተገድለዋል። ሕዝቡ የፖሊስ አዛዡን ጨምሮ ስምንት የፖሊስ

አባላትን፤እንዲሁም ለፖሊስ ሲተባበሩ ነበሩ ያሏቸውን ሦስት ሌሎች ግለሰቦች ላይ ግድያ ፈጽመዋል፡፡

በምዕራብ የአገሪቱ ክፍል በሚገኘው የቤኒሻንጉል ጉሙዝ ክልል ባለሥልጣናት 8,000 የሚሆኑ በክልሉ ነዋሪ የሆኑ የአማራ ተወላጆችን ከቤታቸው አፈናቅለዋል፡፡ በ2006 ዓ.ም. ከተፈናቃዮች አንዳንዶቹ በብሔራቸው ምክንያት የፖሊስ ድብደባ እና ዛቻ እንደደረሰባቸው ተናግረዋል፡፡ የክልሉ ፕሬዚደንት የማፈናቀል እርምጃው ስህተት እንደሆነ በይፋ ገልጸው ተፈናቃዮቹ እንዲመለሱ ጥሪ አድርገዋል፡፡ የመንግሥት ባለስልጣናትም እንዲሁ ተፈናቃዮቹ ለወደመባቸው ንብረት እና ለደረሰባቸው ጉዳት ካሳ እንደሚከፈል ገልጸዋል፡፡ ባለሥልጣናት በማፈናቀሉ ሂደት ተሳትፎ ነበራቸው የሏቸውን በርካታ የአካባቢ አስተዳደር ባለሥልጣናት ከመንግሥት ኃላፊነት ያነሷቸው ሲሆን፤ ከነዚህም በአንዳንዶቹ ላይ የወንጀል ክስ መስረተውባቸዋል፡፡

የበደል ድርጊቶች፣ መድልዎ፣ እና ጾታዊ ማንነትን እና ወሲባዊ ዝንባሌን መሠረት ያደረጉ ጥቃቶች

በአገሪቱ ሕግ መሠረት በፈቃደኝነት የሚፈፀም የተመሳሳይ ጾታ ወሲባዊ ግንኙነት ሕገ-ወጥና ከሦስት እስከ 15 ዓመት እስራት የሚያስቀጣ ወንጀል ነው፡፡ የተመሳሳይ ጾታ ዝንባሌ ባላቸው ግለሰቦች ላይ መድልዎ እንዳይፈጸም የሚከለክል ሕግ የለም፡፡ እንዲህ ዓይነት ዝንባሌ ባላቸው ግለሰቦች ላይ ጥቃቶች መፈፀማቸውን የሚገልጹ አንዳንድ ሪፖርቶች ነበሩ፡፡ ሆኖም እነዚህን ጥቃቶች ከፍርሃት የተነሳ ወይም በቀል፣ መድልዎና መገለል ይደርስብናል በሚል ስጋት በተጎጂዎች የቀረቡ ሪፖርቶች ውስን ነበሩ፡፡ የጥላቻ ወንጀልን የሚመለከቱ ሕግጋት ወይም የተመሳሳይ ጾታ ዝንባሌ ባላቸው ግለሰቦች ላይ ጥቃቶች ሲፈጸሙ አስፈላጊውን ዕርዳተ ለማድረግ የሚያስችል በወንጀል ፍትህ አስተዳደር ውስጥ ያለ አሠራር የለም፡፡ በተመሳሳይ ፆታ መካከል የሚደረግ የወሲብ ግንኙነት በሀገሪቱ ህገ-ወጥ በመሆኑና ሊደርስባቸው የሚችለውን የከፋ ማሕበራዊ መገለል በማሰብ መሰል ወሲባዊ ዝንባሌ ያላቸው ሰዎች ራሳቸውን ይፋ አያደርጉም፡፡ የተመሳሳይ ጾታ ግንኙነት የሚፈጽሙ ማኅበረሰብ አባላት መብት ተሟጋቾች ክትትል እንደሚደረግባቸው እና አልፎ አልፎም ለደህንነታቸው እንደሚሰጉ ተናግረዋል፡፡ በርካታ ግለሰቦች ጾታዊ ግንኙነት ከተመሳሳይ ጾታ ጋር ፈጽመዋል ተብለው ለእስር ተዳርገዋል፡፡

አዲስ አበባ የሚገኘው የኤድስ መረጃ ማዕከል የተመሳሳይ ጾታ ዝንባሌ ያላቸው ሴቶችና በርካታ ወንዶች ማንነታቸውን በመግለጽ የሚደርስባቸውን መገለል ለመሸሽ እንዴት ጾታዊ ዝንባሌያቸውን መቀየር እንደሚችሉ ምክር በመሻት ስልክ ይደወሉ እንደነበር ሪፖርት አድርጓል፡፡ በርካታ የተመሳሳይ

ጾታ ዝንባሌ ያላቸው ወንዶች ስጋት፣ ግራ መጋባት፣ የማነንት ቀውስ፣ ድብርት፣ ራስን ማግለል፣ የሃይማኖት ግጭት እና ራስን ለማጥፋት የመሞከር ስሜት እንደተሰማቸው ተናግረዋል።

በኤች.አይ.ቪና ኤድስ ታመሚዎች ላይ የሚደርስ ማኅበራዊ መድሎ

ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በደማቸው ያለ ወይም በበሽታው የተጎዱ ዜጎች በትምህርት፣ በሥራ እንዲሁም በማህበራዊ ኑሮ የሚደርስባቸው መድልዎ እና መገለል ቀጥሏል። እነዚህ ግለሰቦች አገልግሎት ለማግኘት መቸገራቸውን ተናግረዋል። ይህን በተመለከተ የተለያዩ መረጃዎች ቢኖሩም የችግሩን ስፋት የሚያሳይ ስታቲስቲካዊ መረጃ አልተገኘም።

ክፍል 7. የሠራተኛ መብቶች

ሀ. የመደራጀት ነፃነት እና በኅብረት የመደራደር መብት

ከመንግሥት ሠራተኞች በስተቀር የሕዝብ አገልግሎት የሚሰጡ ሠራተኞች በሠራተኛ ማህበራት እንዲደራጁ፣በማህበራት እንዲታቀፉ፣ህጋዊ የሥራ ማቆም አድማ እንዲያደርጉ፣ በኅብረት እንዲደራደሩ ሕገ-መንግስቱም ሆነ ሕጉ ይፈቅዳል። እነዚህ መብቶች አገሪቱ ባወጣቻቸው ሌሎች ሕግጋት ምክንያት ተግባራዊ እንዳይሆኑ ተገድበዋል። ሕጉ በተለይ በሥራ አስኪያጅ ደረጃ ያሉ ተቀጣሪዎች፣ መምህራን፣ የጤና ክብካቤ ሠራተኞች፣ ዳኞች፣ ዐቃቤያነ ህጎች፣ ጠበቆች እና የደህንነት አገልግሎት ሠራተኞችን ጨምሮ የመንግሥት ሠራተኞች ማህበር እንዲያቋቁሙ አይፈቅድላቸውም። የቤት ሠራተኞች፣ ጊዜያዊ ተቀጣሪዎች፣ እና የትርፍ ጊዜ የግብርና ሠራተኞችም እንዲሁ ማህበር እንዲያቋቁሙ ሕጉ አይፈቅድላቸውም።

የሠራተኛ ማህበር ለመመሥረት ቢያንስ አሥር አባላት ያስፈልጋሉ። ምንም እንኳ ሁሉም ማህበራት የመመዝገበ መብት እንዳላቸው ሕጉ ቢደነግግም፤ መንግሥት ያስቀመጣቸውን መስፈርቶች ያላሟሉ ማህበራትን ላይመዘግብ ይችላል። ሠራተኞች በቅጥራቸው ከአንድ በላይ የሠራተኛ ማኅበር አባል እንዲሆኑ አይፈቀድም። አንድ የሠራተኛ ማኅበር ግልጽ በሆነ ሁኔታ የፖለቲካ እንቅስቃሴ ማራመድ እንደሌለበት ህጉ ይደነግጋል። የአስተዳደር ኃላፊዎች አንድ የሠራተኛ ማህበር ፖለቲካን በመሰሉ የተከለከሉ ተግባራት መሳተፉን ጠቅሰው ምዝገባው እንዲሰረዝ ለፍርድ ቤት እንዲያመለክቱ ሕጉ ይፈቅዳል።

ግልጽ በሆነ ሁኔታ የሠራተኞችን በነጻነት የመደራጀት መብት የሚገድቡ ወይም የመገደብ አቅም ያላቸው ሌሎች ሕግጋትና ደንቦች፤ የበጎ አድራጎትና ሲቪክ ማኅበራት አዋጅ፣ የሚኒስትሮች ምክር ቤት

ደንብ ቁጥር 168/2001 (የበጎ አድራጎትና ሲቪክ ማኅበራት አዋጅን ለማጠናከር የወጣ) እንዲሁም አዋጅ ቁጥር 652/2001 (የጸረ-ሽብርተኝነት ሕግ) ናቸው። በዓለም አቀፉ የሥራ ድርጅት የ"ኮንቬንሽኖች" እና ምክረ-ሃሳቦች ትግበራ ኮሚቴ የበጎ አድራጎት እና ማህበራት አዋጁ መንግሥት በሠራተኞች የመደራጀት፣ የመመዝገብ፣ የውስጥ አስተዳደርና ማኅበርን የማፍረስ ጉዳዮች ውሰጥ ጣልቃ እንዲገባ ሥልጣን ይሰጣል ሲል ገልጿል።

የኅብረት ድርድር መብት እንዲከበር ሕጉ ጥበቃ ቢያድርግም፤ ይህ መብት በከፍተኛ ደረጃ ተገድቦ ነበር። የኅብረት ስምምነትን ለማሻሻል ወይም በአዲስ ለመተካት የሚደረግ ድርድር ስምምነቱ ከማብቃቱ ከ3 ወራት በፊት ሊጠናቀቅ ይገባል። ይህ ካልሆነ የደመወዝና የጥቅማ ጥቅም ህጉ ተግባራዊ ሊሆን አይችልም። የመንግሥት ትምህርት ቤት መምህራንን ጨምሮ የመንግሥት ሠራተኞች የሙያ ማኅበራትን መመሥረት፣ እንዲሁም አባል መሆን ይችላሉ፤ ነገር ግን ለተሻለ ክፍያና የሥራ ሁኔታ መደራደር አይችሉም። በተጨማሪም የመንግሥት ዘርፍ የአሠሪና ሠራተኛ ግጭት የእርቅ አፈጻጸም በግሉ ዘርፍ ካለው የበለጠ ገዳቢ ነው። ሕጉ በሠራተኞችም ሆነ በአሠሪዎች የውስጥ አደረጃጀት፣ አሠራርና አስተዳደር ጉዳዮች ጣልቃገብነት በቂ ከለላ አያደርግም።

ሠራተኞች መብታቸውን ለማስጠበቅ የሥራ ማቆም አድማ ማድረግ እንደሚችሉ በሕገ መንግሥቱና በሕግ የተደነገገ ቢሆንም፤ የሥራ ማቆም አድማ ማድረግን አስቸጋሪ የሚያደርጉ ውስብስብና ጊዜ ወሳጅ ሥነ-ሥርዓቶች አሉ። ጉዳት የደረሰባቸው ሠራተኞች የሥራ ማቆም አድማ ከማድረጋቸው በፊት ከቀጣሪው መሥሪያ ቤት ጋር በድርድር ጉዳዩን በእርቅ እንዲፈቱ ሕጉ ይጠይቃል። ሆኖም እነዚህ ድንጋጌዎች ቀጣሪው ድርጅት ሠራተኛውን ከሥራው እንዲያግድ መብት ይሰጡታል። የሥራ ማቆም አድማ ለማድረግ የሠራተኛውን 2/3ኛ ድጋፍ ማግኘት ያስፈልጋል። ጉዳዩ ወደ ፍርድ ቤት ወይም የሠራተኛ ማህበርን ለሚመለከት ቦርድ ካልቀረበ ሠራተኛው ከላይ የተጠቀሱትን አማራጮች ሳይከተል የሥራ ማቆም አድማ የማድረግ መብት አለው። ይህ የሚሆነው ግን ቢያንስ ከአስር ቀናት በፊት ለሌላኛው ወገንና ለሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር ሲያሳውቅ እንዲሁም ጉዳዩን በድርድር ለመፍታት ጥረት ሲያደርግ ነው።

በአየር ትራንስፖርት፣ በከተማ አውቶቡስ፣ በኤሌክትሪክ ኃይል አቅርቦት፣ በነዳጅ ማደያ፣ በሆስፒታልና መድሃኒት ቤቶች፣ በእሳት አደጋ መቆጣጠሪያ፣ በቴሌኮሙኒኬሽን እና በከተማ ጽዳት በመሳሰሉት እጅግ ጠቃሚ ማህበራዊ አገልግሎት በሚሰጡ ተቋማት የሚሠሩ ሠራተኞች የሥራ ማቆም አድማ ማድረግ እንደማይችሉ በሕግ ተደንግጓል። ነገር ግን እነዚህ ከላይ የተዘረዘሩት የሥራ ዘርፎች በዓለም አቀፉ የሥራ ድርጅት ጠቃሚ ማህበራዊ አገልግሎቶች ተብለው ከተቀመጡት በቁጥር ይበዛሉ። አድማ ባደረጉ ሠራተኞች ላይ የሚደረግ የበቀል እርምጃን ሕጉ ይከለክላል። ሆኖም ግን በህገወጥ የሥራ ማቆም አድማ ላይ የሚሳተፉ ማኅበራትና ሠራተኞች በፍትሐ ብሔር ወይም በወንጀለኛ ህግ ሊጠየቁ እንደሚችሉ ሕጉ

ይደነግጋል። የወንጀለኛ መቅጫ ሕጉ ካስቀመጣቸው ሌሎች የቅጣት እርምጃዎች ባሻገር፤ ይህንን ድንጋጌ የጣሰ የሠራተኛ ማኅበር በ1,200፤ ግለሰብ ከሆነ ደግሞ 300 ብር የገንዘብ ቅጣት እንዲጣልባቸው ሕጉ ያዛል። እጅግ ጠቃሚ ማኅበራዊ አገልግሎት በሚሰጡ ዘርፎች ውስጥ የሚሰሩ ሠራተኞች የሥራ ማቆም አድማ እንዲያደርጉ ያስተባበሩ የሠራተኛ ማኅበራት እንዲፈርሱ ሊወሰን ይችላል።

የቤት ሠራተኞችን ጨምሮ መደበኛ ባልሆነው የሥራ ዘርፍ የተሰማሩ ሠራተኞች በአሠሪና ሠራተኛ ሕግ መሠረት በማኅበር ሊደራጁ አይችሉም። በዓመቱ መንግሥት ባጋጠመው የሰው ኃይል እጥረት ሳቢያ ሕግጋትን በሚፈለገው ደረጃ ተፈጻሚ ማድረግ አልቻለም። የክስ ሂደቶችም መዘግየትና ይግባኝ የበዛባቸው ነበሩ።

የመደራጀትና በኅብረት የመደራደር መብቶች አልተከበሩም። ምንም እንኳ መንግሥት ማህበራት እንዲደራጁ የፈቀደ ቢሆንም፤ ዋነኞቹ የሠራተኛ ማኅበራት በመንግሥት የተቋቋሙና በራሱ ቁጥጥር ሥር የሚገኙ ነበሩ። መንግሥት ላለፉት አራት በላይ ዓመታት እንዳደረገው ሁሉ፤ ብሔራዊ የመምህራን ማህበር ያቀረበውን የምዝገባ ጥያቄ ተመሳሳይ ማኅበር መኖሩን እንደምክንያት በማቅረብ ጥያቄውን ውድቅ ማድረጉን ቀጥሏል። ከዚህ ሌላ መምህራን ማህበር ያቀረበው የምዝገባ ማመልከቻ የበጎ አድራጎትና ሲቪክ ማሕበራት አዋጅን መሰረት ያላደረገ መሆኑ በ2005 ዓ.ም. የዓለም አቀፉ የሥራ ድርጅት ልዑካን ቡድን በኢትዮጵያ የሥራ ጉብኝት ባደረገበት ወቅት መንግሥት ብሔራዊ የመምህራን ማኅበርን በሲቪክ ማኅበራት አዋጅ አማካይነት እንደሚመዘግበው ከሥራና ማኅበራዊ ጉዳዮች ሚኒስቴር ጋር የጋራ መግባባት ላይ መድረሳቸውንና በመንግሥት በኩል ቀርጠኝነትና ዝግጁነት መታየቱን ገልጿል። የዓለም አቀፉ የሥራ ድርጅት የኢትዮጵያ ቅርንጫፍ ቢሮ ያንኑ መልዕክት አጠናክሮ ያስተላለፈ ሲሆን፤ በመንግሥትና በማኅበሩ መካከል ያለው ውዝግብ የስያሜና በውጭ ሀገራት የሚገኙ ኢትዮጵያውያን የአባልነት ጉዳይ መሆኑን አመልክቷል። ዓለም አቀፉ የሥራ ድርጅት መንግሥት ብሔራዊ የመምህራን ማኅበርን በሲቪክ ማኅበራት አዋጅ መሠረት ለመመዝገብ "ዝግጁና ቁርጠኛ" እንደነበር ገልጿል።

ምንም እንኳን ዜጎች በኅብረት የመደራደር መብትን በነፃነት እንዲተገብሩ መንግሥት የፈቀደ ቢሆንም፤ ተወካዮች የክፍያ ድርድር የሚያደርጉት በተቋም ደረጃ ብቻ ነበር። ቀጣሪዎች በአብዛኛው ለመደራደር ፈቃደኛ አልነበሩም። በመደበኛ የኢንዱስትሪ ዘርፍ ያሉ የሠራተኛ ማኅበራት የአሠሪና ሠራተኛ ህግን ሥራ ላይ ለማዋል የተወሰነ ጥረት አድርገዋል።

በማኅበራት መደራጀትን የሚያደናቅፉ የተለያዩ እንቅስሴዎች ቢኖሩም መኖራቸው እምብዛም አልተዘገበም። መንግሥት በማህበራት ውስጥ የሚንቀሳቀሱ ሠራተኞች መገለል እንዳይደርስባቸው

የሚከለክል ቢሆንም፤ ቀጣሪዎች በሠራተኛ ማኅበር ውስጥ በንቃት የሚንቀሳቀሱ ሠራተኞችን ከሥራ እንደሚያባርሯቸው ማህበራቱ ሪፖርት አድርገዋል። የውጭ ሀገራት ባለሀብት ቀጣሪዎች በአጠቃላይ ሠራተኞች ማኅበር እንዲያቋቁሙ አልፈቀዱም። አልፎ አልፎም የሠራተኛ ማኅበር መሪዎችን ከመደበኛ ሥራቸው አዛውረዋል፣ ከሥራ አባርረዋል እንዲሁም የማኅበራት መሪዎችን በማስፈራራት ወይንም አባላት ከማኅበሩ እንዲወጡ ጫና አድርገዋል የሚሉ ያልተረጋገጡ ሪፖርቶች ቀርበዋል። ሠራተኞች አለአግባብ ከሥራ መባረራቸውን በመግለጽ በፍርድ ቤት የሚመሰረቱት ክስ ፍርድ ቤቶች ባለባቸው የሥራ ጫና የተነሳ ጉዳዮቻቸው እልባት የሚያገኙት ከዓመታት በኋላ ነበር። በሠራተኛ ማኅበራት ውስጥ የሚንቀሳቀሱ ሠራተኞችን ያላግባብ ከሥራ ያባረሩ ቀጣሪዎች ሠራተኞቹን ወደ ሥራ ገበታቸው እንዲመልሷቸው የታዘዙ ሲሆን፤ በተግባርም ሠራተኞቹን ወደሥራ መልሰዋል። የሥራ ማቆም አድማ አድራጊዎች ላይ የሚወሰደውን የበቀል እርምጃ ህግ የሚከለክል ሲሆን፤ የተዘገበ የበቀል እርምጃም አልነበረም። በሀገሪቱ ካለው ከፍተኛ የሥራ አጥነት ችግርና በፍርድ ቤት የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳዮች የሚወስዱትን ረጅም ጊዜ ከግምት በማስገባት አንዳንድ ሠራተኞች በሥራ ማቆም አድማዎች ወይም በሌሎች የሠራተኛ አድማዎች ላይ ለመሳተፍ እንደሚፈሩ የሠራተኛ ማህበራት ኃላፊዎች ተናግረዋል።

ለ. የግዳጅ ሥራ ክልከላ

በነሐሴ ወር የፌዴራሉ መንግሥት በሕገወጥ መንገድ ሰዎችን በማዘዋወር ወንጀል ተጠያቂ በሚሆኑ ግለሰቦች ላይ በሚጣለው የቅጣት ዓይነትና ደረጃ ላይ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አጽድቋል። በተሻሻለው ሕግ መሠረት ሰዎችን በሕገወጥ መንገድ ያዘዋወረ፣ለጉልበት ብዝበዛ፣ለባርነት፣በዕዳ ለመያዝ፣እንዲሁም ለግዳጅ የወሲብ ንግድ የዳረገ ከዕድሜ ልክ እስራት እስከ 500,000 ብር ቅጣት እንደሚጠብቀው ይደነግጋል።

ሕጉ የግዳጅ ሥራዎችን ይከለክላል። ነገር ግን ፍርድ ቤቶች የግዳጅ ሥራን እንደ ቅጣት እርምጃ እንዲወስዱ ይፈቅዳል። የግዳጅ ሥራ ክልከላን መንግሥት በበቂ ሁኔታ ተፈፃሚ አላደረገም። ምንም እንኳን ፖሊስ በፌዴራልና በክልል ደረጃ በሕገወጥ የሰዎች ዝውውርና በጉልበት ብዝበዛ ላይ ያተረኮሩ ሥልጠናዎችን ያገኘ ቢሆንም፤ የግዳጅ ሥራ በተግባር ተፈጽሟል። አዋቂዎችና ሕፃናት በጎዳና ላይ ንግድ፣ በልመና፣ በሽመና ሥራ ወይም በግብርና ሥራ በግድ እንዲሠማሩ ተደርገዋል። ከዚህ ሌላ ሕፃናት በግዳጅ የቤት ውስጥ ሠራተኛ ሆነው እንዲሠሩ ተደርገዋል። በተለይ በገጠር አካባቢዎች ሰዎች ለተበደሩት ገንዘብ ምትክ በግዳጅ የሽመናና የሽክላ ሥራዎችን በመሥራት፣ በእረኝነት፣ እንዲሁም ሌሎች የግብርና ሥራዎችን በማከናወን ለአበዳሪዎች የሚሰሩበት ሁኔታ ተስተውሏል።

የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤት በሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ላይ ያወጣውን ሪፖርት በwww.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/ ላይ ይመልከቱ፡፡

ሐ. የሕፃናት ጉልበት ብዝበዛና የሥራ ቅጥር ዝቅተኛ ዕድሜ

ለቀን ሥራ ወይም ደመወዝ ለሚከፈልበት ሥራ የቅጥር ዝቅተኛ (የመነሻ) ዕድሜ 14 ዓመት እንደሆነ በሕግ ተደንግጓል፡፡ ይህ ዝቅተኛ የመነሻ ዕድሜ ግን በራሳቸው የተቀጠሩ ሕፃናት ወይም ያለክፍያ በሚሠሩ ሕጻናት ላይ ተፈፃሚነት የለውም፡፡ በጣም አስከፊ የሆነውን የህፃናት ጉልበት ብዝበዛ ለማስወገድ በ2004 ዓ.ም. የወጣው ብሔራዊ የድርጊት መርሀ ግብር ዕድሜያቸው ከ14 እስከ 18 ዓመት የሆኑ ታዳጊዎች አደገኛ በሆኑ እና ሌሊት መሥራት በሚጠይቁ ሥራዎች ላይ መሰማራት እንደሌለባቸው ይገልጻል፡፡ ሕጉ የህፃናትን የጤና ሁኔታ በአደጋ ላይ የሚጥልን ሥራ አደገኛ ሥራ ይለዋል፡፡ አደገኛ ሥራዎች ተብለው ከተከለከሉት የሥራ ዘርፎች መካከል የመንገደኞች ትራንስፖርት፣ የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫዎች፣ የፋብሪካ ሥራ፣ የከርሰምድር ሥራዎች፣ የመንገድ ጽዳት እና ሌሎች በርካታ ዘርፎች ይገኙባቸዋል፡፡ ከ16 ዓመት በታች የሆኑና በሙያ ት/ቤት በመማር ላይ ያሉ ወጣቶች አደገኛ በሚባሉ ሥራዎች ላይ እንዳይሰማሩ በመከልከሉ የተነሳ፤ የሕግ ጥበቃ እንደማይደረግላቸው ሕጉ በግልጽ ደንግጓል፡፡ በ14 እና በ18 ዓመት የዕድሜ ክልል ውስጥ ያሉ ልጆች በቀን ከሰባት ሰዓታት በላይ እንዳይሠሩ እንዲሁም ከምሽቱ 4 ሰዓት እስከ ንጋቱ 12 ሰዓት፣ በህዝብ በዓላት፣ በእረፍት ቀናት ወይም የትርፍ ሰዓት ሥራዎችን መሥራት እንደሌለባቸው ህጉ ይደነግጋል፡፡

የሕፃናት ጉልበት ብዝበዛ ከባድ ችግር ሆኖ ቆይቷል፡፡ በዘርፉ ሠልጥነው በጉዳዩ ላይ ምርመራ የሚያከናውኑ ባለሙያዎች ቁጥር አናሳ መሆንና የሚፈለጉ ግብዓቶች አለመኖር ጥሰቶች እንዲበራከቱ አድርጓል፡፡ የሥራ ቦታ ደህንነትና የጤና አጠባበቅ እርምጃዎች በሚገባ ባለመተግበራቸው፤ በርካታ ህፃናት በተለይም በግንባታው ዘርፍ ያላንዳች ክልከላ ተሳትፈዋል፡፡

የትምህርት ተሳትፎ በተለይም በገጠር እጅግ አነስተኛ ነበር፡፡ የትምህርትን አስፈላጊነት ለማጉላት ህፃናት በብዛት በግብርና ሥራ ላይ በሚሰማሩባቸው ማኅበረሰቦች ላይ ያተኮሩ በመንግሥትና መንግሥታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች የተሠሩ የግንዛቤ ማሳደጊያ ሥራዎች ነበሩ፡፡ መንግሥት የእርሻ ሥራን ዘመናዊ በማድረግ ዙሪያ በርካታ ሥራዎችን በመሥራትና ትምህርት ቤቶችን በመገንባት በግብርናው ዘርፍ የሚስተዋለውን የህፃናት ጉልበት ብዝበዛ ችግር የመግታት ጥረት አድርጓል፡፡

በገጠርም ይሁን በከተማ ሕፃናት ሥራ የሚጀምሩት ገና በልጅነታቸው ነበር። ሕፃናት በተለይ ከእጅ ወደ አፍ በሆነ የእርሻ ሥራ፣ በባሕላዊ ሽመና፣ በዓሳ ማስገር፣ በቤት ውስጥ ሰራተኝነት ተሰማርተው ነበር። በግንባታ ሥራ ላይ ቁጥራቸው በርካታ የሆነ ሕጻናት ተሰማርተው ነበር። በገጠር ያሉ ሕፃናት በተለይ ወንዶቹ በእረኝነት፣ በጥቃቅን ንግድ፣ በእርሻ ሥራ፣ በአረም እና በሰብል መሰብሰብ ሥራዎች ተሰማርተው የነበረ ሲሆን፣ ሴት ሕጻናት ደግሞ በማገዶ ለቀማና በውሃ መቅዳት ሥራዎች ተሳትፈዋል። ሕፃናት በወርቅ ማምረት ተሰማርተው ነበር። በአነስተኛ የወርቅ ማዕድን ቁፋሮ የሚሰሩ ሕጻናት የራሳቸውን ጉድጓድ ቆፍረዋል፤ ብዛት ያለው ውሃ ተሸክመዋል። ወላጅ አልባ ሕፃናትን ጨምሮ በከተማ ያሉ ልጆች በቤት ውስጥ ሥራዎች ለረጅም ሰዓታት እንዲሰሩ ስለሚደረግ ትምህርታቸውን በአግባቡ ለመከታተል አልቻሉም። በከተማ ያሉ ሕፃናት በግንባታ፣ በማምረቻ ኢንዱስትሪዎች፣ በጫማ መጥረግ፣ በልብስ ስፌት፣ በሽክም ሥራ፣ በታክሲ ረዳትነት፣ በመኪና ጥበቃ፣ በሕዝብ ማመላለሻዎች እና በጥቃቅን ንግዶች እንዲሁም አልፎ አልፎ በእረኝነት ሥራ ላይ ተሰማርተው ነበር። አንዳንድ ሕፃናት በጥቂት ክፍያ ወይም ያለክፍያ ወይንም አስተማማኝ የስራ ላይ ደህንነት ጥበቃ በሌለበት አደገኛ አካባቢ ለረዥም ሰዓታት እንዲሰሩ ተደርገዋል። የጉልበት ሥራ የሚሠሩ ሕፃናት ብዙውን ጊዜ በአሰሪዎቻቸው የአካል፣ የወሲብና የሞራል ጥቃት ደርሶባቸዋል።

ተጨማሪ መረጃ አስከፊ የሕፃናት ጉልበት ብዝበዛ ጥናት ግኝቶች የሚለውን የሥራ ሚኒስቴር ሪፖርት ከwww.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/ማግኘት ይችላሉ።

መ. ከሥራ ሁኔታ ወይም ከሙያ ጋር ተያያዥ የሆነ መድሎ

ዘርን፣ብሔርን፣ዜግነትን፣ጾታን፣የጋብቻ ሁኔታን፣ሃይማኖትን፣የፖለቲካ አቋምን፣የፖለቲካ ርዕዮተ ዓለምን፣ነፍሰጡርነትን፣ማህበረ-ኢኮኖሚያዊ ሁኔታን፣አካል ጉዳተኝነትን አልያም "ሌሎች ሁኔታዎችን" መሠረት ያደረገ መድሎ እንዳይኖር ሕጉ ይደነግጋል። በተጨማሪም ሕጉ በነፍሰጡር ሴቶችና በአካል ጉዳተኞች ላይ ተጨማሪ ጫና መኖሩን ይገልጻል (ክፍል 6 ላይ ይመልከቱ)። ወሲባዊ ዝንባሌ፣ጾታዊ ማንነትና፣ከኤች አይ ቪ ጋር መኖር ልዩ ከለላ አልተደረገላቸውም። ከዚህ በላይ የተመለከቱ ሁኔታዎችን መሠረት በማድረግ መድልዎ የሚፈጽም አካል 1,200 ብር እንደሚቀጣ ሕጉ ይደነግጋል። ሕጉን ለመተግበር መንግሥት የወሰደው እርምጃ የተገደበ ነበር።

ሴቶች የሥራና የሙያ መድልዎ ተደርጎባቸዋል፡፡ ከወንዶች ጋር ሲነጻጸር ሴቶች አነስተኛ የሥራ ዕድሎች ነበሯቸው፡፡ ያሉትም የሥራ መደቦች ሴቶች ለተመሳሳይ የሥራ መስክ የሚያገኙት ክፍያ ለወንድ ሠራተኞች ከሚከፈለው ያነሰ ነው፡፡

ስደተኛ የሆኑ ሠራተኞችም መድልዎ ተፈጽሞባቸዋል (ክፍል 7 "ሠን ይመልከቱ) ፡፡

ሠ. ተቀባይነት ያላቸው የሥራ ሁኔታዎች

በሀገር አቀፍ ደረጃ ዝቅተኛ የደመወዝ ክፍያ መጠን ተብሎ የተቀመጠ የገንዘብ መጠን የለም፡፡ አንዳንድ የመንግሥትና ሕዝባዊ ተቋማት የራሳቸውን ዝቅተኛ የደመወዝ መጠን አውጥተዋል፡፡ ትልቁን ቁጥር የያዙት የመንግሥት ሠራተኞች ሲሆኑ፣ ዝቅተኛው የወር ደመወዛቸው 420 ብር (22 የአሜሪካን ዶላር) ነበር፡፡ የመጨረሻው ዝቅተኛ የገቢ መጠን 315 ብር (15 የአሜሪካን ዶላር) መሆኑን መረጃዎች ያመለክታሉ፡፡

ከአጠቃላይ ህዝቡ አነስተኛ ቁጥር ያለው የወር ደመወዝተኛ ሲሆን፤ የሚኖረውም በከተሞች አካባቢ ነው፡፡ መደበኛ ባልሆነው የሥራ ዘርፍ የሚከፈለው ወርሃዊ ደመወዝ ለሰው ልጅ መሠረታዊ ፍላጎቶችን ለማሟላት ከሚያስፈልገው በታች ነበር፡፡

አንድ ሠራተኛ በሳምንት ውስጥ ቢበዛ ለ48 ሰዓታት መሥራት እንዳለበት፣ እንዲሁም በሳምንት የ24 ሰዓታት እረፍት፣ የትርፍ ጊዜ ክፍያና አስገዳጅ ከመጠን ያለፈ የትርፍ ሰዓት ሥራ ማሠራትን የሠራተኛ ህጉ ይከለክላል፡፡ በሀገሪቱ በዓመት ውስጥ ደመወዝ የሚከፈልባቸው 13 የህዝብ በዓላት አሉ፡፡ በልማት ድርጅቶችና በመንግሥት የፋይናንስ ተቋማት የሚሠሩ ሠራተኞች የትርፍ ሰዓት ሥራ ክፍያ የማግኘት መብት፣ እንዲሁም የመንግሥት ሠራተኞች ትርፍ ሰዓት የሠሩበትን የማካካሻ ሰዓት የማግኘት መብት እንዳላቸው ተቀምጧል፡፡ መንግሥት፣ ኢንዱስትሪዎችና የሠራተኛ ማኅበራት የሥራ አካባቢ ጤናና ደህንነት መስፈርቶች ላይ ተደራድረዋል፡፡ መሠረታዊ የሠራተኛ ማኅበር እንዲያቋቁሙ ያልተፈቀደላቸው የቤት ሠራተኞች፣ ወቅታዊና ጊዜያዊ የእርሻ ዘርፍ ሠራተኞች የሥራ አካባቢ ጤናና ደህንነት ጥበቃ አላገኙም፡፡

የሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የቁጥጥር መምሪያ የስራ ላይ ጤናና ደህንነት መስፈርቶች ተግባራዊ መሆናቸውን የመቆጣጠር ኃላፊነት አለበት፡፡ በ2006 ዓ.ም. በሀገሪቱ 380 የሥራ ተቆጣጣሪዎች የነበሩ ሲሆን፤ በዚሁ ዓመት 37,500 ጉዳዮችን እንደተመለከቱ ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ጠቁሟል፡፡ ነገር ግን እነዚህ ተቆጣጣሪዎች መመሪያዎችን በሚገባ አላስፈጸሙም፡፡ የሠራተኛና

ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር ባለበት ውሱን የአስተዳደር አቅም፤የመብት ጥሰት አቤቱታዎችን የመቀበል፤ የመመርመርና የመከታተል ድክመት እና ዝርዝር የሆነ የሥራ አካባቢ ጤናና ደህንነት ክትትል መመሪያዎች አለመኖር፣ መስፈርቶቹ በተግባር እንዳይውሉ መሰናክል ሆኗል። የተለያዩ ጥሰቶችን በፈጸሙ አካላት ላይ የሚጣለው ከፍተኛው መቀጮ ከ300 እስከ 1000 ብር ነው።

ለጊዜያዊ የግብርና ሠራተኞች የሚከፈለው ካሳ፣ ጥቅማጥቅሞችና የሥራ ሁኔታ በሠራተኛ ማኅበር ከታቀፉ ቋሚ የግብርና ሠራተኞች እጅግ ያነሰ ነበር። መንግሥት ሕጉን ተፈጻሚ ለማድረግ ብዙ አልተንቀሳቀሰም። በመደበኛው ዘርፍ የሚሠሩት አብዛኛዎቹ ሠራተኞች በሳምንት 39 ሰዓታት ይሠራሉ። ነገር ግን፣ በርካታ የውጭ ዜጎች፣ ስደተኞች እና መደበኛ ባልሆነ ዘርፍ የሚሰሩ ሠራተኞች በሳምንት ከ48 ሰዓታት በላይ ሠርተዋል።

ምንም እንኳን ሠራተኞች ሥራቸውን በማይጎዳ መልኩ አደገኛ ከሆኑ የሥራ ሁኔታዎች ራሳቸውን የማራቅ መብት ቢኖራቸውም፤ ሠራተኞች ይህንን መብት ስለመጠቀማቸው የቀረበ ሪፖርት አልነበረም። የሀገሪቱ የኢኮኖሚ መሠረት በሆነው የግብርና ዘርፍ ውስጥ አደገኛ የሥራ ላይ ሁኔታዎች ተስተውለዋል። በኢንዱስትሪ እና በኮንስትራክሽን ዘርፎች በተመሳሳይ አደገኛ የሥራ ሁኔታዎች እና የጉልበት ብዝበዛዎች እንደተስተዋሉ የቀረቡ ሪፖርቶች ቢኖሩም፤ሞት ወይም የአካል ጉዳት መኖሩን የሚጠቁም መረጃ አልተገኘም።